

Herindelingscan Landerd en Uden

Interbestuurlijk Toezicht

Auteur

Provincie Noord-Brabant

Datum

Juni 2019

Inhoud

1	Bestuurlijke samenvatting	4
2	Inleiding	9
2.1	Doel van de herindelingscan	9
2.2	Onderzoeksvragen	9
2.3	Uitgangspunten	9
2.4	Leeswijzer	10
2.5	Jaarrekening 2018	10
2.6	Legenda	10
3	Kenmerken	11
3.1	Structuurkenmerken voor en na herindeling	11
3.2	Bevolkings- en huishoudensprognoses voor en na herindeling	12
4	Financiële effecten bij herindeling	15
4.1	Algemene uitkering	15
4.2	Personele lasten en personeelsomvang (gemeente)	16
4.3	Frictiekosten en tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling	16
4.4	Financieel belang van de nieuwe gemeente	18
5	Eigen inkomsten	21
5.1	Harmonisatie van tarieven	23
5.2	De financiële verhoudingswet en belastingcapaciteit	23
6	Financiële positie van de twee gemeenten	25
6.1	Begroting en meerjarenraming	25
6.2	Jaarrekening	28
6.3	Sociaal Domein	29
6.4	Investeringen	31
6.5	Weerstandvermogen	31
6.6	Onderhoud kapitaalgoederen	41
6.6.1	Wegen	42
6.6.2	Riolering	44
6.6.3	Gebouwen	45
6.6.4	Civiele kunstwerken	46
6.6.5	Sportvelden	48
6.6.6	Groen	48
6.6.7	Openbare verlichting	50
6.7	Grondbeleid	53
6.7.1	Woningmarkt Landerd en Uden	53
6.7.2	Bedrijventerreinen	55
6.7.3	Grondexploitatie Landerd	56
6.7.4	Grondexploitatie Uden	57
6.8	Verbonden partijen	63

7	Conclusies en aanbevelingen	67
7.1	Conclusies	67
7.2	Aanbevelingen	71
8	Bijlagen	74
8.1	Toelichting bij jaarrekeningen	75
8.2	Specificatie mutatie algemene uitkering door herindeling	78
8.3	Personeelssterkte en personeelslasten	79
8.4	Berekening tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling	81
8.5	Opbrengst overige heffingen per inwoner	82
8.6	Opbrengst OZB	83
8.7	Structuurkenmerken van de bestaande gemeenten en de nieuwe gemeente	84
8.8	Investeringen Landerd	86
8.9	Investeringen Uden	88
8.10	Grondexploitatie Landerd	96
8.11	Grondexploitatie Uden	102
8.12	Reserves en voorzieningen Landerd	114
8.13	Reserves en voorzieningen Uden	116
8.14	Kengetallen	118
8.15	Gewaarborgde/ gegarandeerde geldleningen	121
8.16	Weerstandsvermogen, werkwijzen Uden en Landerd	125
8.17	Informatie schoolgebouwen	128
8.18	Huidige samenwerking Landerd en Uden	129
8.19	Bronmateriaal	132

1 Bestuurlijke samenvatting

Aanleiding

De gemeenten Landerd en Uden hebben een verzoek ingediend bij Gedeputeerde Staten (GS) voor het opstellen van een herindelingscan.

Op 8 november 2018 hebben de raden van de gemeenten Landerd en Uden het principebesluit genomen waarmee het gezamenlijk proces naar de herindeling van de gemeenten is gestart. Daarbij is ook een plan van aanpak voor het herindelingstraject vastgesteld. De gemeenten streven ernaar om in het najaar van 2019 een herindelingsontwerp vast te stellen. Dit herindelingsontwerp zal een financiële paragraaf bevatten waarin de uitkomsten van deze herindelingscan worden opgenomen.

Doel van de herindelingscan

Het algemene doel van de herindelingscan is een beeld te geven van de financiële positie van de nieuw te vormen gemeente en inzicht te geven in de belangrijkste financiële effecten van de herindeling. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de financiële positie van de twee huidige gemeenten. Dit gebeurt voornamelijk op basis van gegevens die de provincie heeft verzameld in het kader van het reguliere financieel toezicht. Ook biedt de herindelingscan een overzicht van de belangrijkste financiële effecten die zich voordoen als gevolg van de herindeling.

De herindelingscan levert geen oplossingen voor eventuele knelpunten, maar maakt deze knelpunten wel inzichtelijk. De gemeenten kunnen hier vervolgens gericht mee aan de slag om tot een oplossing te komen. De conclusies en aanbevelingen kunnen ook input zijn voor overleg tussen de betrokken gemeenten en de provincie in het kader van het begrotingstoezicht.

Wij merken nadrukkelijk op dat de scan een momentopname is, en dat het enkel een financieel perspectief betreft op basis van het huidige beleid. De op basis van de nieuwe toekomstvisie te maken beleidskeuzes en te realiseren ambities zijn van invloed op de financiën van de nieuw te vormen gemeente.

Preventief toezicht op grond van de Wet arhi

De twee gemeenten komen van rechtswege onder preventief toezicht van de provincie te staan op grond van artikel 21 van de Wet algemene regels herindeling (afgekort: de Wet arhi) op het moment dat de beide raden het herindelingsontwerp zullen vaststellen (naar verwachting op 24 oktober 2019). Het doel van dit toezicht is om te voorkomen dat besluiten van op te heffen gemeenten de financiële positie van de nieuwe gemeente op onevenredige wijze beperken. Gedeputeerde Staten (GS) voeren het toezicht uit en treden hierbij op als belangenbehartiger van de nieuw te vormen gemeente. Deze bijzondere vorm van financieel toezicht is gecreëerd omdat de wetgever van mening is dat het financieel toezicht op basis van de Gemeentewet onvoldoende bescherming biedt aan de nieuw te vormen gemeente bij herindeling. Preventief toezicht houdt in dat in elk geval de begroting 2020 (en ook de begroting 2021) en begrotingswijzigingen goedkeuring behoeven, maar daarnaast kunnen GS nog een aantal andere besluiten met een financiële strekking hiervoor aanwijzen. Goedkeuring kan alleen onthouden worden als een besluit naar het oordeel van GS in strijd is met het financiële belang van de nieuwe gemeente.

Onderdeel van het arhi-toezicht is dat de financiële besluiten die ter goedkeuring aan GS moeten worden voorgelegd, ook aan alle fusiepartners ter afstemming worden voorgelegd. De (voorgenomen) besluiten die aan goedkeuring zijn onderworpen, worden dus vóór besluitvorming naar de fusiepartner gezonden. Het resultaat van deze afstemming wordt meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming. De twee gemeenten hebben met de provincie nog geen overleg gehad over de te volgen procedure van het preventief toezicht.

Jaarrekening 2018

De uitkomsten van de concept jaarrekening 2018 zijn tijdig beschikbaar om in de herindelingscan op te nemen. Hoewel de jaarrekeningen 2018 ten tijde van de opstelling van deze herindelingscan nog niet door de raden van de beide fusiepartners waren vastgesteld, vonden beide gemeenten het waardevol om deze actuele (en door de accountant reeds onderzochte) jaarcijfers toch in de scan mee te nemen.

Belangrijkste bevindingen

Belangrijkste financiële effecten van herindeling

Effect op de algemene uitkering

De algemene uitkering van de nieuwe gemeente zal circa 0,36% (€ 285.000) lager zijn dan de optelling van de algemene uitkeringen van de twee gemeenten. Deze daling komt, naast een aantal kleine voordelen, vooral door het wegvallen van één (€ 423.000) van de twee vaste bedragen van de algemene uitkering. Het vaste bedrag wordt aan iedere gemeente uitgekeerd, onafhankelijk van de grootte van de gemeente. De nieuwe gemeente ontvangt één vast bedrag. Deze daling kan opgevangen worden door een verlaging van onder andere de bestuurskosten (raad, college, griffie, gemeentesecretarissen etc.) omdat deze na herindeling maar voor één gemeente gemaakt hoeven te worden. Als gevolg van wachtgeldverplichtingen kan er vertraging zijn in de daling van deze bestuurskosten. Onder andere voor het opvangen van deze frictiekosten ontvangt de nieuwe gemeente een bedrag uit het gemeentefonds, de zogenoemde tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling.

Tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling

De tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling uit het gemeentefonds voorziet in een tegemoetkoming voor frictiekosten, i.c. de (extra) kosten die zonder de herindeling niet gemaakt zouden zijn en die een tijdelijk karakter hebben. De verdeelmaatstaf is een vast bedrag dat wordt uitgekeerd onafhankelijk van de daadwerkelijke omvang van de frictiekosten. De tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling wordt uitgekeerd over een periode van vijf jaar. Eén deel in het jaar voorafgaand aan de herindeling. Dit deel wordt evenredig aan de betrokken gemeenten uitgekeerd. Het restantbedrag wordt in de vier jaar daaropvolgend aan de nieuwe gemeente uitgekeerd. Het exacte bedrag is pas in 2021 bekend. Om hiervan een indicatie te geven is een berekening gemaakt op basis van de meest recente gegevens. Het totaal uit te keren bedrag zou dan € 6,32 miljoen zijn.

Woonlasten

De raad van de nieuwe gemeente beslist over de ozb-tarieven. Hiervoor zijn voorschriften in de Wet arhi opgenomen. De tarieven voor de overige belastingen en retributies, zoals afvalstoffenheffing en de rioolheffing, blijven voor de nieuwe gemeente van kracht tot twee jaar na de datum van herindeling, tenzij nieuwe tarieven worden vastgesteld. De nieuwe gemeente is verantwoordelijk voor de keuzes inzake het belastingbeleid. Voor een weloverwogen besluit dient eerst in beeld te zijn gebracht hoeveel dekkingsmiddelen er nodig zijn om het voorzieningenniveau van de nieuwe gemeente te bekostigen. De raad van de nieuwe gemeente kan op basis hiervan de beleidskeuzes maken en de procedure vaststellen tot harmonisatie van de tarieven.

Beeld van de Financiële positie van de twee afzonderlijke gemeenten

Begroting en meerjarenramingen

De begrotingen 2019 van de twee gemeenten voldoen aan het wettelijk criterium van structureel en reëel evenwicht. Dit structurele evenwicht is er overigens nog niet in het begrotingsjaar 2019 zelf, maar komt pas in de loop van de meerjarenraming 2020-2022 tot stand. In de begroting van de gemeente Landerd is een bezuinigingstaakstelling opgenomen. Dit betreft een taakstelling op personeelskosten van € 74.000 in 2019, € 124.000 in 2020 en € 174.000 vanaf 2021. Deze is door de toezichthouder beoordeeld en voldoet aan het criterium van hardheid en haalbaarheid. Landerd heeft aangegeven deze taakstelling te kunnen realiseren. In de begroting 2019 van Uden zijn geen bezuinigingstaakstellingen opgenomen.

Sociaal domein

Vanaf 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor taken op het gebied van werk, zorg en jeugd. Door de drie decentralisaties binnen het sociaal domein zijn er grote verantwoordelijkheden en budgetten naar de gemeenten overgekomen. Na het invoeren van de nieuwe taken in het sociaal domein hebben veel gemeenten een koppeling gelegd tussen de lasten enerzijds en de van het Rijk ontvangen middelen anderzijds. De gemeenten Landerd en Uden hebben de uitgaven voor de decentralisaties zo reëel mogelijk geraamd in de begroting 2019, vooral op basis van ervaringscijfers.

De gemeente Landerd heeft de koppeling met de ontvangen baten van het Rijk losgelaten, waardoor de drie decentralisaties niet meer budgettair neutraal in de begroting zijn opgenomen.

De gemeente Uden heeft de koppeling tot nu toe gehandhaafd, maar met ingang van het begrotingsjaar 2020 zullen de saldi op het sociaal domein ten laste of ten bate van het begrotingssaldo komen.

Tussentijds zijn de raden van de twee gemeenten geïnformeerd door raadsinformatiebrieven of presentaties aan de raad.

Investerings

De twee gemeenten hanteren dezelfde methodiek bij het opnemen van investeringen in de begroting. Die komt erop neer dat alle kapitaallasten van de investeringen in het meerjarige investeringsprogramma reeds zijn geraamd in de begroting en meerjarenraming. Tegelijk met de vaststelling van de begroting worden ook de investeringen van het begrotingsjaar beschikbaar gesteld.

Weerstandvermogen

De twee gemeenten hanteren ieder een eigen methodiek van weerstandsvermogen en risicobeheersing. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. De ratio's van de twee gemeenten voldoen aan de eigen normen, zoals die door de raad zijn vastgesteld. Een belangrijk kengetal betreft de "netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen". Dit kengetal blijft bij beide gemeenten onder de signaleringswaarde van 100%, wat impliceert dat beide gemeenten hiermee een beperkt risico lopen.

Schuldpositie

Uit de jaarrekeningen van de afgelopen jaren blijkt dat Landerd een lage schuldpositie heeft ten opzichte van de eigen middelen. Vanaf 2019 moeten echter weer leningen worden afgesloten om de geplande investeringen te kunnen betalen, waardoor de schuldquote in 2019 weer toeneemt.

Bij de gemeente Uden is de schuldpositie in de afgelopen jaren wel hoger dan in Landerd (en in 2019 zal de schuld nog verder stijgen vanwege het aantrekken van een grote lening), maar ook bij Uden is de schuldpositie nog steeds gezond te noemen.

Onderhoud kapitaalgoederen

De twee gemeenten beschikken op dit moment over actuele beheerplannen voor wegen, riolering, gebouwen en openbare verlichting.

Landerd heeft nog geen beheerplannen voor civieltechnische kunstwerken en openbaar groen; er is wel een investeringsplan voor landschappelijk groen, maar dat is geen onderhoudsplan.

Uden heeft daarnaast actuele beheerplannen voor onderhoud sportvelden, civieltechnische kunstwerken en openbaar groen.

De vastgestelde kwaliteitsniveaus van het onderhoud zijn voldoende, waarbij kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties worden voorkomen.

De twee gemeenten hebben aangegeven dat het budget in overeenstemming is met het vastgestelde kwaliteitsniveau. Bij Uden is geen sprake van achterstallig onderhoud bij deze kapitaalgoederen, maar bij Landerd doet zich wel achterstallig onderhoud voor, namelijk bij wegen en civieltechnische kunstwerken. Hiervoor is nog geen voorziening achterstallig onderhoud gevormd, maar in de kadernota 2020 is al wel extra budget voor wegen aangewezen. Voor civieltechnische kunstwerken is in de 1^e burap 2019 structureel budget opgenomen. Landerd is bezig het achterstallig onderhoud te inventariseren en kwantificeren. Als dit is afgerond, dient de dekking te worden aangewezen.

De onderlinge vergelijkbaarheid is beperkt omdat er verschillende beleidskeuzes zijn gemaakt (onder andere ten aanzien van het kwaliteitsniveau) en doordat niet voor alle kapitaalgoederen actuele beheerplannen zijn vastgesteld. Dit zal dus moeten worden geharmoniseerd in het kader van de komende herindeling.

Grondbeleid

De exploitatieberekeningen worden bij beide gemeenten ten minste éénmaal per jaar geactualiseerd. In het woningbouwprogramma wordt rekening gehouden met de eigen bevolkings- en huishoudensprognoses. Deze passen (zowel voor Landerd als voor Uden) binnen de woningbouwprognoses van de provincie. Om het meest actuele beeld te

geven van de grondexploitatie zijn in deze herindelingsscan de cijfers van de conceptjaarrekening 2018 opgenomen. Beide gemeenten beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de risico's in de grondexploitatie te kunnen afdekken.

Verbonden partijen

De twee gemeenten nemen in hoofdzaak aan dezelfde verbonden partijen deel. Dat betekent dat een groot deel van de risico's van de verbonden partijen ook nu al gedeeld worden. In het beperkte aantal gevallen waar de gemeenten aan verschillende verbonden partijen deelnemen, kan de samenvoeging leiden tot uittreding en/of liquidatie, inclusief de daarmee gepaard gaande kosten.

Aanbevelingen

In hoofdstuk 7 kunt u de aanbevelingen vinden. Het is belangrijk dat u bij het oppakken van deze aanbevelingen een tijdpad vaststelt en de voortgang monitort.

Algemene conclusie

Een aandachtspunt voor beide gemeenten is dat de begroting 2019 niet in evenwicht is. Omdat beide gemeenten een structureel sluitende meerjarenraming 2020-2022 hebben gepresenteerd, kwamen zowel Landerd als Uden toch in aanmerking voor de normale, repressieve vorm van toezicht op basis van de Gemeentewet.

Beide gemeenten beschikken over ruim voldoende weerstandsvermogen om de nu bekende risico's te kunnen opvangen. Weliswaar voldoet Landerd in de begroting 2019 niet aan de door de raad vastgestelde eigen norm voor de structurele weerstandscapaciteit, maar de totale weerstandscapaciteit is meer dan voldoende. Bij beide gemeenten ligt de schuldpositie onder de signaleringswaarde en de grondexploitatie van beide gemeenten laat een gezond beeld zien. Aan de hand van deze herindelingsscan kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een gezonde uitgangssituatie voor de nieuw te vormen gemeente, die zal ontstaan uit de samenvoeging van de huidige gemeenten Landerd en Uden.

Mede gelet op de komende herindeling en het dan geldende arhi-toezicht is het van belang dat beide gemeenten ervoor zorgen dat in de (meerjaren)begroting 2020-2023 het begrotingsjaar reëel en structureel sluitend wordt vastgesteld en ingediend. Gelet hierop is het essentieel dat beide gemeenten er zorg voor dragen dat eventueel nieuw beleid kan worden afgedekt binnen een structureel en reëel sluitende begroting.

2 Inleiding

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 hebben de gemeenteraden van Landerd en Uden in hun coalitieprogramma opgenomen dat zij gezamenlijk het proces willen oppakken om op 1 januari 2022 tot een bestuurlijke fusie te komen. Op 8 november 2018 hebben de raden van Landerd en Uden het principebesluit genomen waarmee het gezamenlijke proces naar de herindeling van de gemeenten is gestart. Daarbij is ook een plan van aanpak voor het herindelingstraject vastgesteld. De gemeenten streven ernaar om in het najaar van 2019 een herindelingsontwerp vast te stellen. Dit herindelingsontwerp zal een financiële paragraaf bevatten waarin de uitkomsten van een herindelingscan worden opgenomen. De gemeenten hadden al eerder (brief van 13 december 2018, kenmerk 4519-2018) een verzoek ingediend bij Gedeputeerde Staten (GS) voor het opstellen van deze herindelingscan.

2.1 Doel van de herindelingscan

Het algemeen doel van de herindelingscan is een beeld te geven van de financiële positie van de nieuw te vormen gemeente en inzicht te geven in de belangrijkste financiële effecten van de herindeling. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de financiële positie van de twee afzonderlijke gemeenten. De herindelingscan levert geen oplossingen voor eventuele knelpunten, maar maakt deze knelpunten wel inzichtelijk. De gemeenten kunnen hier vervolgens gericht mee aan de slag om tot een oplossing te komen.

Door de twee gemeenten is aangegeven dat de volgende onderwerpen in ieder geval onderdeel uitmaken van de herindelingscan.

- Het onderzoek verschaft de fusiepartners inzicht in de financiële situatie en eventuele knelpunten.
- Inzicht in de financiële effecten die zich specifiek voordoen bij een herindeling, waaraan in het traject tot (de besluitvorming van de) herindeling aandacht besteed moet worden.

2.2 Onderzoeksvragen

De herindelingscan is verricht uitgaande van de volgende twee onderzoeksvragen. Wat is het effect van de herindeling op de algemene uitkering, welke opbrengst kan verwacht worden van de tijdelijke maatstaf herindeling, welke frictiekosten kunnen zich voordoen, welke effecten heeft de herindeling mogelijk op de woonlasten, wat zijn overige financiële aandachtspunten?

Wat kan aan de hand van de jaarrekeningen, begrotingen en meerjarenramingen van Landerd en Uden over de financiële positie van de nieuw te vormen gemeente worden gezegd?

2.3 Uitgangspunten

De herindelingscan is tot stand gekomen met medewerking van de werkgroep financiën herindeling Landerd-Uden, waarbij de provincie Noord-Brabant op basis van de gegevens van de gemeenten en gegevens van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de scan heeft opgesteld. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode maart tot en met juni 2019. De begroting 2019, inclusief de meerjarenraming 2020-2022, de jaarrekeningen 2016 en 2017 en de concept jaarrekening 2018 vormen

de basis voor deze herindelingscan. De financiële uitgangspunten zijn op elkaar afgestemd om de onderlinge vergelijking te kunnen maken. Voor zover het nodig was om een beter beeld van de totale financiële positie te krijgen zijn ook beschikbare voorjaarsnota's, begrotingswijzigingen, grondexploitatie-nota's en andere relevante documenten betrokken. De bron van de gegevens is de begroting 2019 van de twee gemeenten, tenzij anders vermeld. Door afronding kunnen er kleine verschillen ontstaan tussen de gepresenteerde cijfers en de brondocumenten.

2.4 Leeswijzer

In dit eerste hoofdstuk zijn het doel, de onderzoeksvragen en de uitgangspunten toegelicht. In hoofdstuk 3 worden de kenmerken van de huidige twee gemeenten en de nieuwe gemeente toegelicht. Hoofdstuk 4 is toekomstgericht. Hier wordt ingegaan op de directe (financiële) gevolgen van de gemeentelijke herindeling: de algemene uitkering uit het gemeentefonds; de (fictieve) personeelsomvang van de nieuwe gemeente; de fractiekosten en de tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling; het toezicht op grond van de Wet algemene regels herindeling (Wet arhi) en de overige financiële aandachtspunten. In hoofdstuk 5 komen de eigen inkomsten van Landerd en Uden aan de orde. Hoofdstuk 6 bevat de begrotingspositie, de totale financiële positie en het financiële beleid. In hoofdstuk 7, het laatste hoofdstuk, zijn de belangrijkste conclusies en aanbevelingen opgenomen. In de bijlagen zijn uitgewerkte tabellen met berekeningen toegevoegd en het gebruikte bronmateriaal.

2.5 Jaarrekening 2018

De uitkomsten van de concept jaarrekening 2018 zijn tijdig beschikbaar om in het concept van de herindelingscan op te nemen en zijn toegevoegd aan de definitieve herindelingscan, inclusief conclusies en aanbevelingen die daaruit voortkomen. De definitieve herindelingscan maakt onderdeel uit van het herindelingsontwerp dat in het najaar van 2019 gereed is.

2.6 Legenda

Positieve getallen worden aangegeven met V (= voordeel) of B (= batig).

Negatieve getallen worden aangegeven met een N (= nadeel); in de bijlagen zijn deze opgenomen met een minteken.

3 Kenmerken

3.1 Structuurkenmerken voor en na herindeling

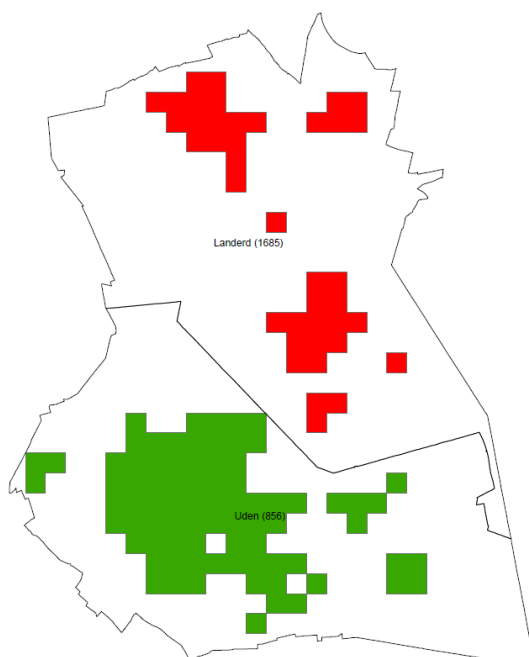
In samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zijn de structuurkenmerken voor de twee gemeenten en de nieuwe gemeente bepaald. In bijlage 8.6 is het totaaloverzicht opgenomen. De kenmerken zijn per definitie niet met elkaar te vergelijken, vooral de gemeentegrootte speelt een rol bij de verschillen tussen de gemeenten. Voor de kenmerken van de nieuwe gemeente zijn in veel gevallen de volumina opgeteld of is een gewogen gemiddelde gebruikt om een aantal vast te berekenen. De nieuwe gemeente heeft ruim 57.000 inwoners en 6 kernen. De sociale structuur van de nieuwe gemeente valt in de categorie redelijk en de centrumfunctie in de categorie sterk (zie tabel 3.1.1).

	Maashorst	Landerd	Uden
Aantal inwoners per 1-1-2019	57.254	15.529	41.725
Sociale structuur	Redelijk	Goed	Redelijk
Centrumfunctie	Sterk	Weinig	Sterk

Tabel 3.1.1. Structuurkenmerken per gemeente

Bron: Ministerie van BZK (centrumfunctie en sociale structuur) en gemeenten (aantal inwoners)

Kernen 2018

Figuur 3.1.2

Bron: meicirculaire en septembercirculaire 2018

3.2 Bevolkings- en huishoudensprognoses voor en na herindeling

De Brabantse bevolking groeit als gevolg van buitenlandse migratiesaldi en natuurlijke aanwas. Kort na 2040 neemt het inwonertal iets af.

De woningbehoefte bereikt eveneens een grotere omvang. Hier speelt – onder invloed van de hogere bevolkingsgroei, de vergrijzing en de individualisering – vooral de sterke huishoudensgroei een rol.

Rond 2040 bereikt de vergrijzing van de Brabantse bevolking haar hoogtepunt. Dan is 27,5% 65 jaar of ouder, tegen 19% in 2016. De hoogste leeftijdsgroepen (75+) groeien het sterkst. Landelijke gebieden vergrijzen meer dan stedelijke gebieden.

Maashorst

Voor de nieuw te vormen gemeente Maashorst ligt de bevolkingsgroei (in de prognose) net onder het Brabantse gemiddelde. Het groeipercentage heeft een dalend verloop van 0,50% per jaar in 2017 naar -0,15% per jaar in 2039.

Vanaf 2027 heeft de gemeente een negatieve natuurlijke aanwas. Dit komt omdat het sterftecijfer vanaf dat jaar hoger is dan het geboortecijfer. Het geboortecijfer is relatief wat hoger dan gemiddeld in Noord-Brabant, neemt nog iets toe tot 2025 en gaat dan, wat sneller dan gemiddeld, dalen. Het sterftecijfer stijgt ook iets sneller dan gemiddeld. Het totale migratiesaldo is voldoende positief om de negatieve natuurlijke aanwas (vanaf 2033) te compenseren zodat de bevolking per saldo nog groeit. Vanaf 2035 zal de bevolkingsgroei omslaan in krimp (grafiek 3.2.1.).

Het totale migratiesaldo bestaat uit de som van de buitenlandse en de binnenlandse migratie. Het positieve migratiesaldo wordt vrijwel geheel veroorzaakt door buitenlandse migratie.

Landerd

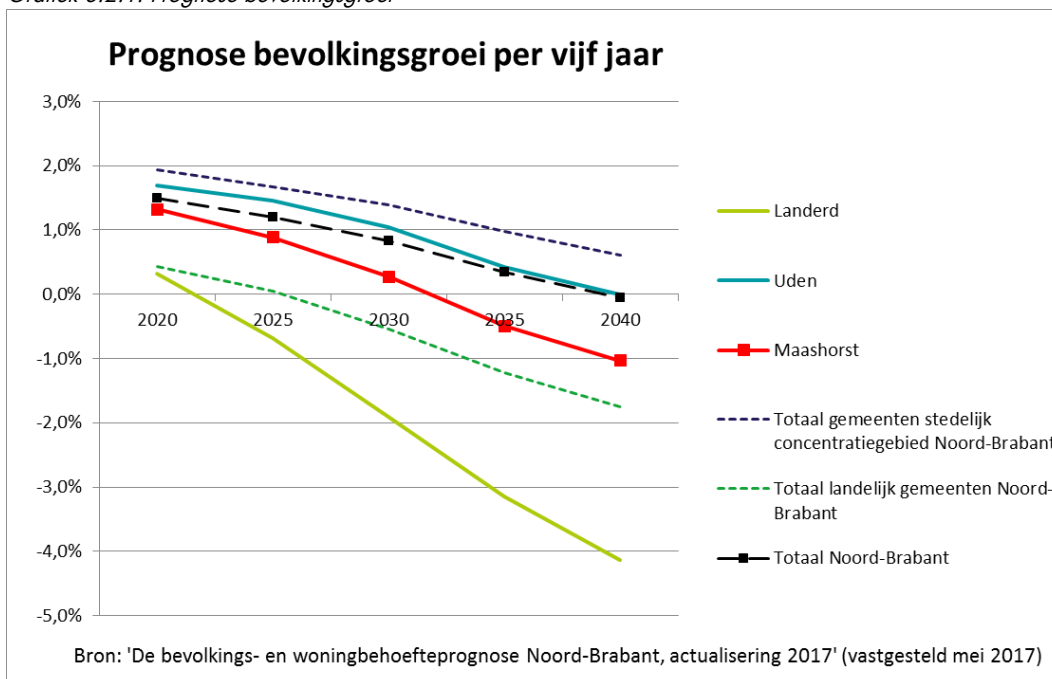
De gemeente Landerd kent hogere sterftecijfers dan gemiddeld in Brabant. Dit komt, net als in andere landelijke gemeenten, door de sterkere vergrijzing. De natuurlijke aanwas (geboorte min sterfte) is bij deze gemeente vanaf 2018 negatief. Omdat het positieve migratiesaldo tot 2023 groter is dan de negatieve natuurlijke aanwas groeit de bevolking nog tot 2023. Vanaf 2024 krijgt de gemeente te maken met bevolkingskrimp. Dit komt mede omdat de geboortecijfers sneller dalen en de sterftecijfers sneller stijgen dan gemiddeld vanaf 2025.

Uden

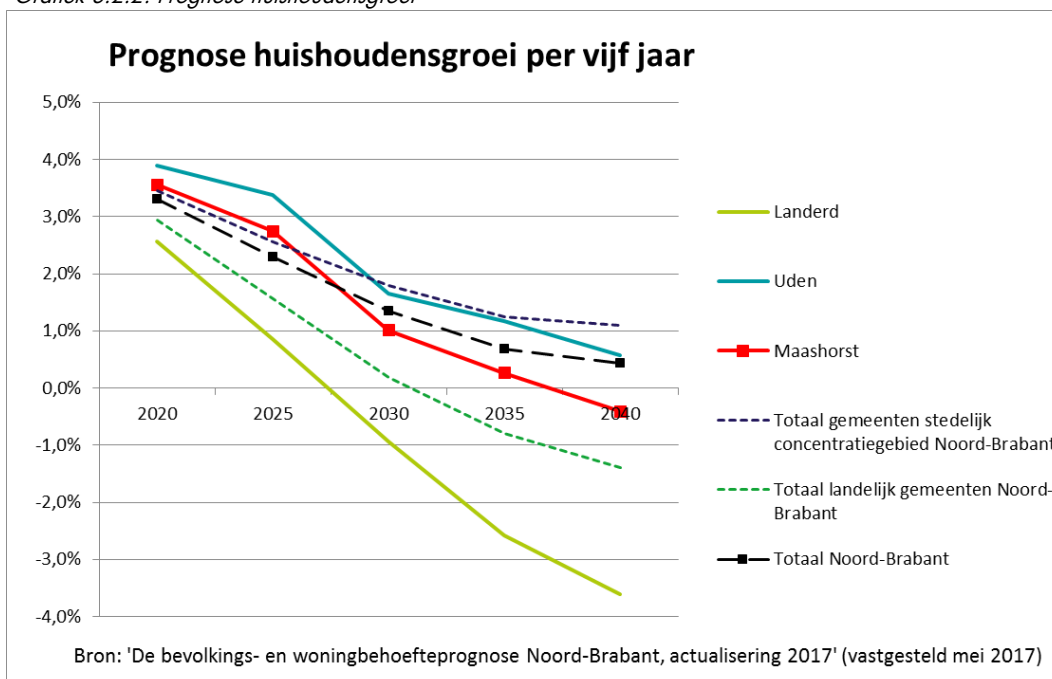
De gemeente Uden kent iets hogere geboortecijfers dan gemiddeld in Brabant. De natuurlijke aanwas (geboorte min sterfte) is bij deze gemeente tot 2033 positief. Tevens is het migratiesaldo positief. Omdat het migratiesaldo tot en met de planningshorizon van 2040 hoger is dan de natuurlijke aanwas (welke vanaf 2033 negatief wordt) blijft de bevolking gedurende de planningshorizon (tot en met 2040) groeien.

De gemeente Uden krijgt tot en met 2040 (planningshorizon) nog niet te maken met bevolkingskrimp.

Grafiek 3.2.1. Prognose bevolkingsgroei

Grafiek 3.2.2. Prognose huishoudensgroei

Huishoudensverdeling (in %; cijfers uit 2019)							
Categorie	Landerd	Uden	Maashorst	Landelijke gemeente	Stedelijke gemeenten	Noord-Brabant	
Eénpersoons huishoudens	26,8	32,8	31,3	29,4	38,3	35,8	
Samenwonenden	68,0	60,2	62,2	64,4	54,3	57,1	
• zonder kind(eren)	34,3	31,3	32,1	34,4	29,0	30,5	
• met kinderen	33,7	29,0	30,2	30,1	25,3	26,7	
Eénouder huishoudens	5,0	6,6	6,2	5,8	6,8	6,5	
Overige huishoudens	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	
Totaal aantal huishoudens	6.195	18.250	24.445	319.395	826.110	1.145.505	
Totale bevolking	15.435	41.830	57.265	752.335	1.784.760	2.537.095	
Gemiddelde huishoudensgrootte	2,45	2,27	2,31	2,32	2,13	2,18	

Tabel 3.2.3 Huishoudensverdeling

Bron: De bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant, actualisering 2017 vastgesteld in mei 2017

¹ Tot de 'overige huishoudens' behoren personen die geen partnerrelatie of ouder-kindrelatie hebben, maar die wel een gezamenlijk huishouden voeren. Voorbeelden hiervan zijn studenten die samen een huishouden vormen of twee broers of zussen die samen in een huis wonen.

² De gemiddelde huishoudensgrootte is bepaald door de (vooruit berekende) gemeentelijke bevolkingsomvang, excl. de bevolking in instellingen en tehuizen, te relateren aan het totaal aantal (in deze tabel opgenomen particuliere) huishoudens.

Uit grafiek 3.2.2 en tabel 3.2.3 blijkt dat het aantal huishoudens in de provincie Noord-Brabant de komende jaren nog zal toenemen. Het aantal huishoudens groeit harder dan de bevolking, maar ook hier neemt de groei af. De groei zit vooral bij de éénpersoons huishoudens. De gemiddelde huishoudensgrootte gaat omlaag. Deze trend zien we ook terug bij de twee gemeenten. Het aantal huishoudens in Noord-Brabant blijft tot en met de planningshorizon van 2050 groeien. In de gemeente Landerd neemt het aantal huishoudens af vanaf 2034. In Uden is er dan nog een kleine toename, maar vanaf 2038 zal ook het aantal huishoudens in de nieuwe gemeente Maashorst gaan dalen. In het woningbouwprogramma van de twee gemeenten is rekening gehouden met deze prognose.

De bevolkingsgroei met gemiddeld iets hogere geboortecijfers, komt ook terug bij de verdeling van de huishoudens in de twee gemeenten. De gemiddelde huishoudensgrootte in Landerd, Uden en Maashorst is hoger dan de gemiddelde huishoudgrootte van totaal Noord-Brabant. Dit geldt vooral voor de gemeente Landerd. Er zijn relatief veel huishoudens met kinderen en minder éénpersoons huishoudens.

4 Financiële effecten bij herindeling

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de belangrijkste financiële gevolgen van de gemeentelijke herindeling. Dit biedt de gemeenten de kans om tijdens het herindelingsproces gericht te sturen op de financiële effecten die in deze herindelingscan worden geconstateerd. Het (nieuwe) beleid van de nieuwe gemeente kan zo beter worden bepaald en er wordt inzicht verkregen in de bouwstenen van de op te stellen begroting van de nieuwe gemeente.

4.1 Algemene uitkering

Hoeveel geld individuele gemeenten uit het gemeentefonds krijgen, hangt af van de kenmerken en de belastingcapaciteit van de gemeenten. De belastingcapaciteit geeft aan hoeveel belasting een gemeente jaarlijks kan innen, de zogenoemde eigen inkomsten.

- Het ministerie van BZK kijkt bij de verdeling van het gemeentefonds over de gemeenten onder meer naar:
  - aantal inwoners;
  - aantal jongeren;
  - aantal uitkeringsgerechtigden;
  - oppervlakte van de gemeente;
  - grootte van de watergebieden;

Dit worden de verdeelmaatstaven genoemd. Elke verdeelmaatstaf heeft een bedrag "per eenheid". De gemeente krijgt dus geld voor iedere inwoner, iedere jongere, etc.

Voor het berekenen van de structurele algemene uitkering van de nieuwe gemeente zijn deze eenheden bepaald. De eenheden van de drie gemeenten zijn bepaald door optelling, een gewogen gemiddelde of door herberekening door het CBS. Daarnaast is door het ministerie van BZK rekening gehouden met structuurkenmerken van vergelijkbare gemeenten. In tabel 4.1.1 is de algemene uitkering voor en na herindeling opgenomen.

Algemene Uitkering voor en na herindeling (gegevens 1-1-2022)	
<i>(Alle bedragen in €)</i>	
Algemene uitkering Landerd	18.909.641
Algemene uitkering Uden	59.599.550
Algemene uitkering voor herindeling	78.509.191
Algemene uitkering na herindeling	78.223.798
Mutatie algemene uitkering door herindeling	-285.394
Daling uitgedrukt in een bedrag per inwoner	15,00
Daling uitgedrukt in een percentage van het totaal	-0,36%

Tabel 4.1.1 Mutatie Algemene uitkering

Bron: Ministerie van BZK; NTKAM 2018 betaalmaand maart, septembercirculaire en CBS gegevens

De bedragen die bij de algemene uitkering staan zijn exclusief integratie- en decentralisatie-uitkeringen en overige uitkeringen.

De algemene uitkering van de nieuwe gemeente is € 285.000 lager dan de optelling van de algemene uitkeringen van de twee gemeenten. Dit is een daling van 0,36%, die

neerkomt op € 5 per inwoner. Deze daling komt vooral door het wegvallen van één van de twee vaste bedragen van de algemene uitkering. Het vaste bedrag wordt aan iedere gemeente uitgekeerd, onafhankelijk van de grootte van de gemeente. De nieuwe gemeente ontvangt één vast bedrag. Door herindeling vervalt één bedrag, totaal € 423.000. Deze daling kan opgevangen worden door een verlaging van o.a. de bestuurskosten (raad, college, griffie, gemeentesecretarissen, etc.), omdat deze na herindeling maar voor één gemeente gemaakt hoeven te worden. Als gevolg van wachtgeldverplichtingen kan er vertraging zijn in de daling van deze bestuurskosten. Onder andere voor het opvangen van deze kosten ontvangt de nieuwe gemeente een bedrag uit het gemeentefonds, zie paragraaf 4.3 onder tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling.

De overige mutaties zijn beperkt en hebben voornamelijk een voordelig effect op de algemene uitkering. In bijlage 8.2 zijn alle mutaties opgenomen.

4.2 Personele lasten en personeelsomvang (gemeente)

In bijlage 8.3 is de huidige formatie opgenomen van de twee gemeenten. Een vergelijking van de personeelsformatie van de twee gemeenten is minder zinvol. Iedere gemeente heeft eigen keuzes gemaakt in het uitbesteden van taken, het al dan niet in eigen beheer hebben van gemeentelijke voorzieningen en het inzetten van externen. Bovendien zijn de aantallen in de bijlage gebaseerd op historische cijfers, zonder de effecten van de Omgevingswet (verwacht in 2021). Een diepgaand onderzoek naar de personeelsformatie past niet binnen het doel van een herindelingscan.

4.3 Friciekosten en tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling

Bij het vormen van een nieuwe gemeente krijgt de gemeente te maken met frictiekosten; deze kunnen zowel incidenteel als structureel van aard zijn. Voor het opvangen van deze kosten krijgen de twee gemeenten een bedrag uit het gemeentefonds, de zogenoemde tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling.

Friciekosten

Friciekosten zijn lasten die zonder herindeling niet gemaakt zouden zijn en die extra en tijdelijk zijn. In tabel 4.3.1 is een overzicht opgenomen van lasten die in meer of mindere mate het gevolg zijn van herindeling:

- Extra kosten van voorbereiding van de herindeling
- Organisatieonderzoek
- Integratie beheerplannen
- Afstemming beleidsvelden
- Voorlichting
- Wachtgeld (alleen als gevolg van deze reorganisatie)
- Garantiesalarissen (alleen als gevolg van deze reorganisatie)
- Functiewaardering
- Extra opleidingen
- Verhuizing
- Tijdelijke voorzieningen t.b.v. verhuizing
- Automatisering
- Versneld afsluiten archief
- Komborden
- Plattegronden
- Promotieborden
- Ontwikkelen huisstijl
- Werving nieuw personeel
- Stijging van personeelslasten vanwege opschaling
- Kantinekosten
- Daling van de algemene uitkering
- Hogere subsidies
- Hogere onderhoudsniveaus
- Aanpassen afschrijvingsmethodieken
- Nieuwe huisvesting

Tabel 4.3.1. Lasten herindeling

Bron: Raad voor de financiële verhoudingen

Fricatiekosten behoren volgens de commissie BBV voorafgaand aan de herindeling verantwoord te worden ten laste van de exploitatie van de twee gemeenten. Fricatiekosten die na de herindeling worden gemaakt, komen ten laste van de nieuwe gemeente. De frictiekosten mogen niet geactiveerd worden. De frictiekosten die vóór de datum van de herindeling worden gemaakt, kunnen door de op te heffen gemeenten ten laste van de algemene reserve worden gebracht. De nieuwe gemeente moet dan echter wel de algemene reserve weer op het minimaal noodzakelijk geachte niveau brengen. Hiervoor kan men de herindelingsbijdrage aanwenden.

De twee gemeenten hebben nog geen raming opgesteld van de mogelijke frictiekosten. Op dit moment is er ook nog geen gezamenlijke budgetverantwoordelijke voor de frictiekosten aangewezen voor de periode voorafgaand aan de herindeling.

Tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling

De tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling uit het gemeentefonds voorziet in een tegemoetkoming voor de frictiekosten. Dit is een vast bedrag dat wordt uitgekeerd onafhankelijk van de daadwerkelijke omvang van de frictiekosten. Voor gemeenten die herindelen vanaf 1 januari 2015 is de maatstaf met 25% verruimd. De tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling wordt uitgekeerd over een periode van vijf jaar. De extra uitkering van 25% in het jaar voorafgaand aan de herindeling wordt evenredig aan de betrokken gemeenten uitgekeerd (tot uitdrukking komend in het herindelingsadvies) en het restantbedrag in de vier jaar daaropvolgend aan de nieuwe gemeente (40% in het jaar van herindeling en 20% in elk van de volgende jaren).

Het bedrag van deze tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling wordt vooral bepaald door het aantal gemeenten dat wordt heringedeeld en het aantal inwoners dat daarbij betrokken is. Het bedrag is afhankelijk van de uitkeringsfactor van het jaar voorafgaand aan de herindeling, in 2021 is het exacte bedrag bekend. Om een indicatie te geven is in tabel 4.3.2. het bedrag opgenomen dat de maatstaf zou zijn op basis van de voorlopige uitkeringsfactor 2021 (en herindeling per 1 januari 2022). Deze berekening van de tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling is gebaseerd op de septembercirculaire 2018 (uitkeringsfactor voor lopende prijzen). Zie bijlage 8.4.

Tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling	Absoluut bedrag in € 1.000	Bedrag per inwoner in €
Landerd, Uden	6.324	111

Tabel 4.3.2. Tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling

Bron: Ministerie van BZK

4.4 Financieel belang van de nieuwe gemeente

De twee gemeenten komen van rechtswege onder preventief toezicht van de provincie te staan op grond van artikel 21 van de Wet algemene regels herindeling (Wet arhi) op het moment van vaststellen van het herindelingsontwerp (naar verwachting op 24 oktober 2019) door de raden. Het doel van dit toezicht is om te voorkomen dat besluiten van op te heffen gemeenten de financiële positie van de nieuwe gemeenten op onevenredige wijze beperken. GS voeren het toezicht uit en treden hierbij op als belangenbehartiger van de nieuw te vormen gemeente. Deze bijzondere vorm van financieel toezicht is gecreëerd, omdat de wetgever van mening is dat bij herindeling het financieel toezicht op basis van de Gemeentewet onvoldoende bescherming biedt aan de nieuw te vormen gemeente. Dit toezicht is van kracht naast het financieel toezicht op basis van de Gemeentewet. Preventief toezicht houdt in dat in elk geval de begroting 2020 (en ook de begroting 2021) en begrotingswijzigingen goedkeuring behoeven, maar daarnaast kunnen GS nog een aantal andere besluiten met een financiële strekking hiervoor aanwijzen. Dit zijn alleen besluiten die kunnen leiden tot nieuwe uitgaven, verhoging van bestaande uitgaven, verlaging van bestaande inkomsten of vermindering van vermogen. Dit toezicht is bedoeld om potverteren in de huidige gemeenten te voorkomen, zodat de nieuwe gemeente een financieel gezonde start kan maken. Goedkeuring van de begroting of begrotingswijzigingen kan dan ook alleen worden onthouden als een besluit naar het oordeel van GS in strijd is met het financiële belang van de nieuwe gemeente.

Onderdeel van het arhi-toezicht is dat de financiële besluiten die ter goedkeuring aan GS moeten worden voorgelegd, vooraf ook aan alle bij de herindeling betrokken gemeenten ter afstemming worden voorgelegd. De (voorgenomen) besluiten die aan goedkeuring zijn onderworpen, worden door dus reeds vóór de besluitvorming in de raad met de fusiepartner afgestemd. Het resultaat van deze afstemming wordt meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming.

De bevoegdheid voor het afstemmen van raadsbesluiten ligt bij de raden, maar zij kunnen deze bevoegdheid ook geheel of gedeeltelijk mandateren. Het college stemt zijn besluiten af met het college van de fusiepartner. Ook het college kan deze afstemming geheel of gedeeltelijk mandateren. Als de raad en/of het college gebruik maakt van mandatering dan stellen zij GS daarvan op de hoogte door het inzenden van het

mandaatbesluit. Als er geen besluit tot mandatering is genomen, is afstemming tussen de fusiepartners alleen mogelijk op gelijkwaardig niveau: raad met raad, college met college.

De twee gemeenten hebben de wijze waarop de (financiële) besluiten onder het preventief toezicht door GS worden getoetst aan het financiële belang van de nieuwe gemeente nog niet afgestemd met de provincie. Dit zal nog dienen te gebeuren voordat het arhi-toezicht definitief ingaat.

4.5 Overige financiële aandachtspunten

Te doorlopen proces vóór herindeling

De herindeling is pas definitief als de herindelingswet door de Tweede en de Eerste Kamer is aangenomen. Voor het concreet invullen van de voorbereidingsfase van het herindelingsproces bevatten de volgende publicaties nuttige informatie.

- Handboek gemeentelijke herindeling (BZK, [2014](#))
- Beleidskader gemeentelijke herindeling (BZK, [2019](#))
- Handleiding Gemeentelijke herindeling (VNG, herzien in [2005](#))
- Handreiking financieel toezicht bij herindeling (Provincie Noord-Brabant, [2009](#)).
Naar verwachting wordt deze handreiking dit jaar geactualiseerd; zodra deze nieuwe handreiking door GS is vastgesteld, zullen de gemeenten hierover worden geïnformeerd.

In deze publicaties zijn diverse financiële aandachtspunten opgenomen die tijdens het herindelingsproces van belang zijn. Het is aan de twee gemeenten om in de aanloopperiode naar de vorming van de nieuwe gemeente invulling te geven aan deze aandachtspunten.

Harmonisatie financieel beleid

Op onderdelen verschilt het financiële beleid van de twee gemeenten. Daarom is het van belang om tot aan de herindeling het financiële beleid van de twee gemeenten te harmoniseren. Dit kan door het vergelijken van de financiële verordeningen en de daaruit voortvloeiende beleidsnota's. De belangrijkste onderdelen voor harmonisatie zijn:

- Beleid inzake weerstandsvermogen, de bepaling van de weerstandscapaciteit en de inventarisatie van de risico's;
- Beleid inzake waardering, activering en afschrijving van activa;
- Voortzetting van beleid van de twee gemeenten en de verwerking van de financiële gevolgen hiervan in de meerjarenraming, en;
- Omvang en inzet van de reserves in de exploitatie;
- Beleid inzake de grondexploitatie.

De harmonisatie bevordert de vergelijkbaarheid en verbetert ook het zicht op de financiële positie van de nieuwe gemeente. Het vergemakkelijkt het consolideren van de eindbalans van de twee gemeenten tot de beginbalans van de nieuwe gemeente en ook het opstellen van de eerste begroting van de nieuwe gemeente. Een eerste begroting heeft vaak weinig nieuw beleid en is voornamelijk een optelling van de ramingen van de twee gemeenten, omdat de raad pas kort voor het moment van herindeling wordt gekozen.

Eerste begroting van de nieuwe gemeente

De nieuwe raad, die op 1 januari van het begrotingsjaar (2022) in functie treedt, stelt de eerste begroting van de nieuwe gemeente vast. Om de periode waarin uitgaven (moeten) worden gedaan zonder dat daaraan een vastgestelde begroting ten grondslag ligt zo kort mogelijk te houden, is het redelijk dat de nieuwe raad de eerste begroting vóór 15 april van het begrotingsjaar vaststelt.

Een tijdige opstelling heeft prioriteit boven een begroting die tot in detail aan alle voorschriften voldoet. Hoe eerder in het herindelingsproces is begonnen met het harmoniseren van het financieel beleid (bijvoorbeeld afschrijvingsbeleid, uitgangspunten algemene uitkering, onderhoud kapitaalgoederen), des te gemakkelijker de eerste begroting kan worden opgesteld. In verband met de vele onzekerheden die de eerste begroting van een nieuwe gemeente bevat, is de eerste begroting doorgaans beperkt tot bestaand beleid. Nieuw beleid kan terughoudend worden geraamd of in een stelpost worden opgenomen, zodat aanwending later in het jaar kan plaatsvinden.

Omdat de eerste begroting van de nieuwe gemeente niet tijdig (voor 15 november van het jaar voorafgaande aan het begrotingsjaar) aan GS kan worden ingezonden (zie artikel 191 Gemeentewet), is voor het eerste begrotingsjaar van een nieuwe gemeente doorgaans het preventief toezicht op basis van de Gemeentewet van toepassing, omdat GS kunnen besluiten dat de begroting inclusief begrotingswijzigingen goedkeuring behoeven. Dit is geregeld in artikel 203, lid 2 sub a van de Gemeentewet. Bij de beoordeling van de begroting van de nieuwe gemeente zullen GS dezelfde lijn volgen als in andere gevallen waarbij een gemeente op grond van de Gemeentewet onder preventief toezicht wordt geplaatst. (Hoofdstuk 6.4 van het Gemeenschappelijk financieel toezichtkader).

Financiële verordening

Het financiële beleid van de gemeenten ligt vast in hun financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet. Die van Landerd is vastgesteld op 7 december 2017 en die van Uden op 20 december 2018. Beide verordeningen zijn dus actueel te noemen. Vanwege de komende herindeling zullen echter in elk geval in 2022 de huidige verordeningen plaats moeten maken voor een verordening die zal worden vastgesteld door de raad van de nieuwe gemeente Maashorst. Het is dus essentieel dat de gemeenten zo snel mogelijk beginnen met de onderlinge afstemming. De nadruk ligt daarbij op het vinden van de inhoudelijke verschillen tussen de huidige verordeningen en op het maken van afgewogen keuzes voor het financieel beleid voor de nieuwe gemeente.

Aanbeveling

Breng de inhoudelijke verschillen tussen de financiële verordeningen ex artikel 212 van Landerd en Uden in beeld. Stem af welke keuzes gemaakt moeten worden om tot een eensluidende nieuwe verordening te komen.

Stel eerst uniforme verordeningen vast voor het financieel beleid, beheer en de inrichting van de organisatie en de controle daarop (ex artikel 212 en 213 van de Gemeentewet). Deze verordening hoeft de raad van de nieuwe gemeente dan na herindeling alleen formeel vast te stellen.

5 Eigen inkomsten

De eigen inkomsten van gemeenten bestaan voornamelijk uit de onroerende zaak belastingen (OZB), rioolheffing en afvalstoffenheffing. Bij herindeling moeten keuzes worden gemaakt ten aanzien van de hoogte van deze tarieven, waarbij voor de heffingen ook de kostendekkendheid en de wijze van kostentoerekening moeten worden bepaald. Deze tarieven (bij heffingen) kunnen maximaal kostendekkend zijn. De gemiddeld te betalen woonlasten per huishouden zijn in tabel 5.0.2 opgenomen.

Vergelijking belastingdruk Landerd-Uden	Landerd	Uden
Ozb eigenaar niet-woningen	0,2898%	0,2363%
Ozb gebruikers niet-woningen	0,2189%	0,1886%
Totale woonlasten niet-woningen	0,5088%	0,4249%
Ozb eigenaren woningen	0,0982%	0,0942%
Afvalstoffenheffing éénpersoonshuishouden	€ 161,40	€ 189,00
Afvalstoffenheffing meerpersoonshuishouden	€ 251,40	€ 228,84
Rioolheffing éénpersoonshuishouden	€ 125,04	€ 202,56
Rioolheffing meerpersoonshuishouden	€ 178,92	€ 202,56
Rioolheffing bedrijven (gemiddeld bedrijf)*	€ 237,59	€ 202,56

Tabel 5.0.1 Vergelijking belastingdruk Landerd - Uden

* Landerd: Totale opbrengst niet-woningen gedeeld door het aantal niet-woningen 2018 x tariefstijging 2019

Uden: Zelfde tarief als huishoudens. Betreft een vast tarief per perceel. Alleen bij gebruik > 1.000 m³ geldt een gebruikerstarief van € 0,52 per kuub. Het gros van de bedrijven zal dit verbruik niet halen en is dus niet opgenomen in de berekening.

Meerpersoonshuishoudens Belastingdruk 2019 woningeigenaar gemiddelde waarde € 275.000 (in €)	Landerd	Uden
OZB	270	259
Afvalstoffenheffing	251	203
Rioolheffing	179	203
Totaal woningeigenaar meerpersoonshuishouden	700	690

Tabel 5.0.2. Belastingdruk 2019 woning eigenaar meerpersoonshuishouden in Landerd en Uden

De totale belastingdruk in 2019 voor een woningeigenaar (met een gemiddelde woningwaarde van € 275.000) met een meerpersoonshuishouden liggen in Landerd en Uden vrijwel op hetzelfde niveau. Tussen de hoogte van de belastingsoorten OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn er wel verschillen.

Bedrijven	Landerd	Uden
Belastingdruk 2019 gemiddelde waarde € 400.000 (in €)		
OZB ¹	2.035	1.700
Rioolheffing ²	238	203
Totaal bedrijf	2.273	1.903

Tabel 5.0.3. Belastingdruk 2019 bedrijven in Landerd en Uden

¹ Bij de belastingdruk OZB is nog geen rekening gehouden met het amendement de Pater. Hierdoor betaalt een aantal gebruikers minder.

² Landerd: Totale opbrengst niet-woningen gedeeld door het aantal niet-woningen 2018 x tariefstijging 2019

Uden: Zelfde tarief als huishoudens. Betreft een vast tarief per perceel. Alleen bij gebruik > 1.000 m³ geldt een gebruikerstarief van € 0,52 per kuub. Het gros van de bedrijven zal dit verbruik niet halen en is dus niet opgenomen in de berekening.

De totale belastingdruk in 2019 voor de eigenaar van een bedrijf (met een gemiddelde waarde van € 400.000,-) is in Landerd 19% hoger dan in Uden.

Opgenomen opbrengststijgingen OZB excl. Nieuwbouw na 2019	Landerd	Uden
Opgenomen opbrengststijging OZB excl. Nieuwbouw 2020	3%	0%
Opgenomen opbrengststijging OZB excl. Nieuwbouw 2021	3%	0%
Opgenomen opbrengststijging OZB excl. Nieuwbouw 2022	3%	0%

Tabel 5.0.4. Opgenomen opbrengststijging OZB excl. nieuwbouw na 2019

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gemeente Landerd in de huidige begroting rekening heeft gehouden met een opbrengststijging van de OZB (excl. nieuwbouw) over de periode 2020 t/m 2022 van 3% per jaar.

De gemeente Uden heeft over de periode 2020 t/m 2022 rekening gehouden met een opbrengststijging OZB (excl./nieuwbouw) van 0% per jaar.

Belasting per gemeente	Landerd	Uden
OZB	x	x
Rioolheffing eigenaar		x
Rioolheffing gebruiker	x	
Rioolheffing grootverbruiker		x
Afvalstoffenheffing	x	x
Toeristenbelasting	x	
Forensenbelasting	x	
Parkeerbelasting		x
Reclamebelasting		x
Precariobelasting	x	

Tabel 5.0.5 Belastingen per gemeente

Uit bovenstaande tabel blijkt dat in beide gemeenten OZB en afvalstoffenheffing wordt geheven.

De volgende belastingen worden wel in Landerd geheven maar niet in Uden: forensenbelasting, toeristenbelasting en rioolheffing gebruikers (inclusief grootverbruikers).

De volgende belastingen worden wel in Uden geheven maar niet in Landerd: parkeerbelasting, reclamebelasting en rioolheffing eigenaar.

De precariobelasting wordt per 1-1-2022 afgeschaft en zal dus niet meer terugkomen bij de nieuw te vormen gemeente.

5.1 Harmonisatie van tarieven

De raad van de nieuwe gemeente beslist over de ozb-tarieven; binnen drie maanden na herindeling moeten de ozb-tarieven met terugwerkende kracht worden vastgesteld. Hiervoor zijn in de Wet arhi voorschriften opgenomen. De tarieven voor de overige belastingen en retributies, zoals afvalstoffenheffing en rioolheffing, blijven voor de nieuwe gemeente van kracht tot twee jaar na de datum van herindeling, tenzij nieuwe tarieven worden vastgesteld.

De nieuwe gemeente is verantwoordelijk voor de keuzes inzake het belastingbeleid. Voor een weloverwogen besluit dient eerst in beeld te zijn gebracht hoeveel dekkingsmiddelen er nodig zijn om het voorzieningenniveau van de nieuwe gemeente te bekostigen. De raad van de nieuwe gemeente kan op basis hiervan de beleidskeuzes maken en de procedure vaststellen tot harmonisatie van de tarieven.

Aanbeveling

Bereid, in navolging van het vaststellen van de uniforme verordeningen ex artikel 212 en 213 en beleidskeuzes van de nieuwe gemeente, de harmonisatie van de belastingverordeningen (waaronder tarieven) voorafgaand aan de herindeling voor.

Bepaal ten aanzien van de lokale heffingen welke wel of niet gehandhaafd blijven.

Analyseer welke verschillen er ten grondslag liggen aan het verschil in tarieven tussen de drie gemeenten.

Harmonisatie van de OZB-tarieven tussen nu en de herindelingsdatum is echter niet noodzakelijk. Als tussenoplossing kan ervoor worden gekozen om de OZB-tarieven geleidelijk naar elkaar toe te laten groeien.

5.2 De financiële verhoudingswet en belastingcapaciteit

De Financiële verhoudingswet 1997 regelt dat bij de verdeling van het voor de algemene uitkeringen beschikbare bedrag rekening wordt gehouden met de verschillen tussen gemeenten onderling in het vermogen tot het voorzien in eigen inkomsten en met de verschillen in noodzakelijke uitgaven. De eigen inkomsten tussen gemeenten lopen uiteen door verschillen in waarde van onroerende zaken. Daarom is als onderdeel van de algemene uitkering de verdeelmaatstaf ozb, de "inkomstenmaatstaf", ingevoerd. De uitkomst van de verdeelmaatstaf ozb wordt bepaald door de omvang van de WOZ-waarde en een daaraan gekoppeld gewicht, het rezentarief. Voor het jaar 2019 (meicirculaire 2018) is het rezentarief voor eigenaren van woningen 0,1000%, voor gebruikers van niet-woningen 0,1265% en voor eigenaren van niet-woningen 0,1569%. Deze tarieven worden jaarlijks aangepast in verband met de herwaardering van de WOZ-waarde.

Het effect van deze maatstaf is dat gemeenten bijdragen aan het voorzieningenniveau op gelijke wijze naar vermogen uit de eigen inkomsten. Gemeenten met relatief hoge eigen inkomsten, door veel woningen met een hoge WOZ-waarde en/of veel niet-woningen (bedrijfsgebouwen), ontvangen daardoor een lagere algemene uitkering (en vice versa).

Als een gemeente hogere percentages hanteert dan de rekestarieven houdt de gemeente per saldo geld over en kan zich hogere lasten permitteren dan waarmee rekening is gehouden bij de berekening van de algemene uitkering. Als een gemeente percentages hanteert die lager zijn dan de rekestarieven, dan geldt het omgekeerde.

	woningen	niet-woningen	totaal
Waarde onroerende zaken (in € 1.000)	5.851.185	2.816.757	8.667.942
OZB opbrengst (in € 1.000)	6.252	6.145	12.397
Normtarief 2019 OZB voor toelating artikel 12 (mei. Circulaire 2018)	1,905%	1,905%	1,905%
Totaal artikel 12 OZB-capaciteit gemeentefonds (in € 1.000)	11.147	5.366	16.513
Opbrengst OZB volgens begroting 2018 (in € 1.000)	6.252	6.145	12.397
Minderopbrengst t.o.v. artikel 12 norm (in € 1.000)	4.895	-779	4.116

Tabel 5.2.1 OZB-opbrengst gemeente Maashorst

Voor woningeigenaren ligt het OZB-tarief in de nieuwe gemeente iets boven het rekestarief van het gemeentefonds. Dit geldt voor zowel Landerd als Uden. Het OZB-tarief voor de niet-woningen (voor gebruiker en eigenaren samen) ligt in de twee gemeenten ruimschoots boven het rekestarief. Er zit op dit punt dus geen groot verschil in het beleid van beide gemeenten ten aanzien van de OZB.

6 Financiële positie van de twee gemeenten

Door het financieel toezicht helpt de provincie bij het bevorderen van een gezonde financiële positie van gemeenten. Jaarlijks toetst de provincie hierbij de (meerjaren-) begroting, begrotingswijzigingen en de jaarrekening van de gemeenten. In dit hoofdstuk wordt de nadruk gelegd op het beeld van de financiële positie zoals beoordeelt door de provincie door de jaren heen.

6.1 Begroting en meerjarenraming

Naar het oordeel van GS voldoen de (meerjaren)begrotingen 2019-2022 van de twee gemeenten aan het wettelijk criterium, op basis van de Gemeentewet. Het wettelijk criterium houdt in dat het begrotingsjaar structureel en reëel in evenwicht is of uit de meerjarenraming blijkt dat dit evenwicht uiterlijk in de laatste jaarschijf wordt bereikt. Naar het oordeel van GS is er voor beide gemeenten sprake van structureel evenwicht in de meerjarenraming, waardoor de twee gemeenten (op basis van de Gemeentewet) voor het begrotingsjaar 2019 onder het gebruikelijke repressieve toezicht vallen. Het repressieve toezicht houdt in dat de begrotingen direct uitgevoerd kunnen worden, zonder dat hier vooraf goedkeuring is vereist van GS. Ook in voorgaande begrotingsjaren gold voor de twee gemeenten de gebruikelijke repressieve toezichtvorm.

Voor de komende begrotingsjaren is het van belang om te weten dat het wettelijk criterium van de Gemeentewet onvoldoende bescherming aan de nieuw te vormen gemeente biedt. De bijzondere vorm van financieel toezicht op basis van artikel 21 Wet arhi biedt de bescherming wel. Dit wetsartikel is van toepassing vanaf het moment van vaststelling van het herindelingsontwerp door de raden. Daarom is het van belang dat het begrotingsjaar structureel en reëel sluitend is. Een niet structureel en reëel sluitende begroting vermindert namelijk het vermogen van de gemeente (en indirect dus ook van de nieuw te vormen gemeente), omdat er een beschikking over (bijvoorbeeld) de algemene reserve nodig is om de begroting in evenwicht te brengen. Ook legt een niet structureel en reëel sluitende begroting een claim op de nieuw te vormen gemeente door de benodigde maatregelen voor het herstel van het evenwicht naar de toekomst te verschuiven.

In tabel 6.1.1 zijn de begrotingsaldi opgenomen. De cijfers van het jaar 2019 betreft begrotingsjaren, de cijfers van de jaren 2020 tot en met 2022 betreft de meerjarenraming bij de begroting 2019. Het vastgesteld saldo is het saldo dat door de raad is vastgesteld inclusief eventuele vastgestelde onttrekkingen/stortingen aan de (algemene) reserves om tot dit saldo te komen. Het incidenteel saldo is het saldo van het overzicht incidentele baten en lasten.

De bijstellingen door GS zijn bijstellingen die naar het oordeel van GS nodig zijn om het structurele saldo te bepalen. Het structurele saldo naar het oordeel van GS is berekend door van het vastgestelde saldo zowel het incidenteel saldo als de bijstellingen volgens de provincie af te trekken.

Begrotingssaldi gemeente Landerd				
(Bedragen in € 1.000)				
	2019	2020	2021	2022
Vastgesteld structureel saldo	203 N	94 B	333 B	358 B
Vastgesteld incidenteel begrotingssaldo	1.049 N	608 N	301 N	5 N
Dekking incidenteel tekort uit behoedzaamheidsreserve	1.049 B	608 B	301 B	5 B
Storting incidenteel overschot in behoedzaamheidsreserve				
Saldo bijstellingen door GS	0	0	0	0
Structureel saldo volgens GS	203 N	94 B	333 B	358 B
Dekking structureel saldo uit behoedzaamheidsreserve	203 B			
Saldo na dekking	0	94 B	333 B	358 B

Begrotingssaldi gemeente Uden				
(Bedragen in € 1.000)				
	2019	2020	2021	2022
Vastgesteld structureel saldo	617 N	165 N	152 B	896 B
Vastgesteld incidenteel begrotingssaldo	1.283 N	931 N	96 N	108 B
Dekking incidenteel tekort uit algemene reserve	1.283 B	931 B	96 B	
Storting incidenteel overschot in algemene reserve				108 N
Saldo bijstellingen door GS	0	0	0	0
Structureel saldo volgens GS	617 N	165 N	152 B	896 B
Dekking structureel saldo uit algemene reserve	617 B			
Saldo na dekking	0 B	165 N	152 B	896 B

Tabel 6.1.1 begrotingssaldi

Toelichting bij het overzicht:

- Als in het betreffende begrotingsjaar alle structurele lasten gedekt zijn door structurele baten is er sprake van structureel evenwicht. Incidentele lasten mogen gedekt worden door zowel structurele als door incidentele baten.
- Voor het incidenteel saldo geldt dat een positief saldo (incidentele lasten zijn lager dan de incidentele baten) een negatief effect heeft op het structurele begrotingssaldo (of jaarrekeningresultaat). Het meerdere aan incidentele baten dekt in dat geval structurele lasten. Bevat de begroting daarentegen meer incidentele lasten dan incidentele baten (een negatief incidenteel saldo), dan heeft dit een positief effect op het structurele saldo (of jaarrekeningresultaat), want dit surplus aan incidentele lasten wordt gedekt door structurele baten.
- De vastgestelde (negatieve) begrotingssaldi 2019 van de gemeenten Landerd en Uden worden gedekt middels incidentele beschikkingen over de behoedzaamheidsreserve resp. de algemene reserve. Daarmee worden de begrotingen 2019 van beide gemeenten formeel in evenwicht gebracht.
- Er zijn geen bijstellingen door de provincie doorgevoerd, noch bij Landerd, noch bij Uden. Dit wil zeggen dat de provincie kan instemmen met de wijze waarop beide gemeenten hun structurele begrotingssaldo hebben berekend.
- De algemene uitkering van Landerd en Uden is gebaseerd op de meicirculaire 2018. Bij Uden voor de meerjarenraming in 'constante prijzen' (zonder loon- en prijsontwikkeling), bij Landerd in 'lopende prijzen' (met loon- en prijsontwikkeling).
- Bij de berekening van de algemene uitkering heeft de gemeente Uden rekening gehouden met een extra inkomstenpost vanwege de ruimte onder het BCF-plafond van € 750.000. De gemeente Landerd heeft rekening gehouden met een extra inkomstenpost van € 105.000 (en op grond van latere berichtgeving omtrent de verwachte ontwikkeling van het BCF-plafond is dit bedrag voorzichtigshalve naar

beneden bijgesteld tot € 82.000. De ramingen voldoen aan de voorwaarden die hieraan door de provincie Noord-Brabant zijn gesteld.

- Beide gemeenten nemen de financiële vertaling van alle investeringen uit de beleidsplannen in de begroting en meerjarenraming op, dus inclusief de kapitaallasten van de geplande investeringen voor de periode 2019-2022. Bij de vaststelling van de begroting stelt de raad dan tevens de investeringen voor het begrotingsjaar vast.
- In de begroting van Uden zijn geen bezuinigingen opgenomen. De bezuinigingen in de begroting van Landerd zijn goed onderbouwd.

Conclusies en aanbevelingen

Bij beide gemeenten is het begrotingsjaar 2019 niet structureel en reëel sluitend, maar wordt het evenwicht tot stand gebracht in de meerjarenraming. De geraamde taakstellingen zijn als voldoende reëel aangemerkt.

De gemeenten hanteren verschillende methodieken bij het opstellen van de begrotingen, waardoor geen conclusies kunnen worden getrokken uit de hoogte van de (meerjaren)begrotingssaldi.

Aanbevelingen

Zorg ervoor dat de begroting 2020 (en verder) wordt ingediend met tenminste een structureel en reëel sluitend begrotingsjaar. Door de instelling van het financieel toezicht op grond van de wet arhi zijn de begrotingen van Landerd en Uden immers aan goedkeuring onderworpen. Goedkeuring wordt in principe alleen verleend als het begrotingsjaar structureel en reëel sluitend is ingediend. Een niet-structureel sluitende begroting vermindert namelijk het vermogen van de gemeente (en indirect dus ook van de nieuw te vormen gemeente), omdat er een beschikking over de algemene reserve nodig is om de begroting in evenwicht te brengen. Ook legt een niet structureel en reëel sluitende begroting een claim op de nieuw te vormen gemeente door de benodigde maatregelen voor het herstel van het begrotingsevenwicht naar de toekomst te verschuiven.

Maak de financiële gevolgen van het uniformeren van het financiële beleid en het harmoniseren van de verordeningen inzichtelijk en verwerk deze in de eerstvolgende begroting. Dit geldt bijvoorbeeld voor de harmonisatie van het afschrijvingsbeleid en het rentebeleid.

Stel een overdrachtsdocument op voor de nieuwe gemeente waarin voor het nieuwgekozen bestuur duidelijk wordt gemaakt welke acties met betrekking tot het herindelingsproces al zijn afgehandeld en welke actiepunten (met tijdpad) er nog openstaan.

6.2 Jaarrekening

De jaarrekening is belangrijk voor de controlerende en de kaderstellende taak van de raad. Het resultaat van de jaarrekening geeft inzicht in de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente. Bij de analyse van het resultaat is het onderscheid in structurele en incidentele oorzaken een belangrijk onderdeel. In tabel 6.2.1 zijn de jaarrekeningsaldi opgenomen en de saldi incidentele baten en lasten.

Jaarrekeningsaldo (x € 1.000; per 31-12)	2016	2017	2018
Landerd			
jaarrekeningsaldo	109 V	1.741 V	335 N
Uden			
jaarrekeningsaldo	155 V	1.801 V	2.569 V

Tabel 6.2.1 jaarrekeningsaldo *V = voordelig en N = nadelig*

Toelichting bij het overzicht:

- De jaarrekeningen 2016 en 2017 zijn voor beide gemeenten door de accountant voorzien van een goedkeurende controleverklaring voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.
- Bij de totstandkoming van deze herindelingscan is de conceptjaarrekening 2018 gehanteerd alsmede het bijbehorende verslag van bevindingen van de accountant. Ten tijde van de totstandkoming van deze herindelingscan was de jaarrekening 2018 nog niet door de raad vastgesteld.
- De jaarrekeningen van beide gemeenten bevatten ook incidentele uitgaven en inkomsten. Daarom kunnen uit de bovenstaande rekeningsaldi geen conclusies worden getrokken voor de structurele saldi van deze jaarrekeningen. Wel is het een taak voor de gemeenten zelf om de resultaten te analyseren en hiermee rekening te houden bij het opstellen van de eerstvolgende begroting en meerjarenraming.
- Voor meer uitgebreide informatie over de jaarrekeningen: zie bijlage 8.1.

Conclusies en aanbevelingen

De jaarrekeningresultaten zijn niet zonder meer onderling te vergelijken. De cijfers worden beïnvloed door incidentele factoren. De gemeenten dienen zelf de analyses van de rekeningresultaten te maken om de structurele effecten scherp in beeld te krijgen.

Aanbeveling

Maak analyses van de (nog te realiseren toekomstige) jaarrekeningresultaten en besteed daarbij aandacht aan het structurele en incidentele resultaat en aan budgetoverheveling. De verkregen inzichten kunnen worden gebruikt bij de beleidskeuzes en het opstellen van de eerste begroting van de nieuwe gemeente.

6.3 Sociaal Domein

Door de drie decentralisaties binnen het sociaal domein zijn er grote verantwoordelijkheden en budgetten naar de gemeenten overgeheveld. Vanaf het jaar 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor taken op het gebied van werk, zorg en jeugd. Een aanzienlijk deel van de gemeentebegroting bestaat uit kosten van het sociaal domein.

Vanaf het begrotingsjaar 2019 is een groot deel van het budget hiervoor niet meer apart opgenomen in de algemene uitkering. Dit heeft ertoe geleid er circa 20 nieuwe verdeelmaatstaven zijn toegevoegd aan het gemeentefonds.

Een aantal van die verdeelmaatstaven is herindelingsgevoelig en zal dus opnieuw moeten worden berekend voor de nieuwe gemeente.

Zowel de gemeente Landerd als de gemeente Uden maken gebruik van de Centrumregeling Jeugdhulp Noordoost Brabant en voor de inkoop van WMO2015 de centrumregeling WMO Oss. Dit betreft een inkoop samenwerking waarbij de gemeente 's-Hertogenbosch als centrumgemeente is aangewezen. De huidige centrumregeling is verlengd tot 1 januari 2020. De nieuwe centrumregeling heeft een looptijd van 2020-2023.

In de gemeente Uden houdt het college van B&W middels raadsinformatiebrieven de raad op de hoogte van de stand van zaken van de Participatiewet, Jeugd en WMO. De raad van Landerd krijgt ieder kwartaal een raadsinformatiebrief en (indien nodig) tussentijds extra informatie.

Landerd

De gemeente Landerd raamt niet budgettair neutraal in het sociaal domein; dit betekent dat men reëel probeert te ramen en dat eventuele tekorten in het sociaal domein binnen de totale begroting worden opgevangen. Omgekeerd komen eventuele overschotten in het sociaal domein ten gunste van de totale begroting. De lasten in de begroting 2019 worden gebaseerd op ervaringscijfers, waarbij wordt gekeken naar de ontwikkeling in de realisaties vanaf 2015. De gemeente is bezig met de transformatie in het sociaal domein en men verwacht vanaf het jaar 2021 in beeld te hebben hoe de decentralisaties structureel uitwerken.

De ontvangen rijksmiddelen voor het sociaal domein worden ontschot in de begroting opgenomen, dus zonder deelbudgetten voor Jeugd, participatie en Wmo.

Uit de jaarrekening 2017 bleek dat er nog een overschot op de gedecentraliseerde taken werd gerealiseerd. Dit kwam doordat het tekort op Jeugdbeleid werd opgevangen met overschotten op de Wmo. De jaarrekening 2017 liet ook geen significante overschrijding van de begroting zien.

Uit de concept-jaarrekening 2018 blijkt echter een minder gunstig beeld: de verwachte uitgaven zijn nu groter dan de beschikbaar gestelde middelen; het overschot op de Wmo weegt niet meer op tegen het tekort op Jeugdbeleid, waardoor per saldo een tekort van € 36.000 op het sociaal domein resteert.

De gemeente Landerd heeft geen reserve sociaal domein.

Uden

De onderbouwing van de lastenramingen 2019 voor het sociaal domein was overwegend gebaseerd op ervaringscijfers (raming op basis van ontwikkeling) in de realisaties 2017 en/of 2018). Hoewel de uitgaven dus zo reëel mogelijk worden geraamd, is in de begroting 2019 het sociaal domein toch budgettair neutraal geraamd, omdat het saldo tussen uitgaven sociaal domein en ontvangen middelen op de post 'ontwikkelfonds sociaal domein' wordt begroot. Vooralsnog was er toen geen tekort in de meerjarenbegroting 2020-2022 in het sociaal domein begroot. Structurele lasten sociaal domein werden structureel uit de rijksmiddelen sociaal domein gedekt. Incidentele lasten sociaal domein werden incidenteel uit de reserve sociaal domein gedekt.

De gemeente Uden had in de jaarrekening 2017 per saldo een overschot op het sociaal domein van € 1,3 miljoen.

In de concept jaarrekening 2018 was het overschot € 1,47 miljoen. Dit overschot bestond uit een voordelig resultaat op de WMO en Jeugd en een nadelig resultaat op Participatie.

Het voordelige resultaat op Jeugd is echter in een belangrijke mate toe te schrijven aan de afrekeningen ZIN over de jaren 2015-2017 en aan de in 2018 van het Rijk incidenteel ontvangen transformatiemiddelen. Daarbij kan ook nog worden opgemerkt dat de gemeenteraad in 2018 voor Jeugd incidenteel extra budgetten (€ 1,47 miljoen) ten laste van de reserve sociaal domein beschikbaar heeft gesteld. Zonder deze éénmalige extra budgetten zou er ook in 2018 sprake zijn van een fors tekort op Jeugd. Het is de verwachting dat medio 2019 opnieuw voorstellen aan de gemeenteraad zullen worden voorgelegd om extra budgetten Jeugd voor de jaren 2019 (bijstelling) en 2020 beschikbaar te stellen.

De gemeente verwacht inmiddels echter dat de tekorten op Jeugd fors verder zullen toenemen. Dit komt met name door een stijging van de kosten Jeugd zorg in natura (ZIN). Verder wordt verwacht dat de overschotten op de WMO (met name als gevolg van de invoering van maximalisering van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage/abonnementstarief en het nieuwe contract hulpmiddelen en trapliften) verder zullen afnemen.

Hierdoor doen zich structurele tekorten in het sociaal domein voor in de komende jaren. Deze tekorten worden structureel gedekt in de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023. Het geraamde structurele tekort in het sociaal domein bedraagt in 2021 circa € 1,4 miljoen, oplopend tot circa € 1,47 miljoen vanaf 2022.

In de jaren 2019 en 2020 zijn tevens incidentele beschikkingen over de reserve sociaal domein opgenomen van resp. € 635.000 in 2019 en circa € 1,3 miljoen in 2020 ter dekking van het transformatieproces.

Conclusies

Bij de gemeente Landerd is sprake van oplopende tekorten in de jeugdzorg. Hierdoor slaat vanaf het jaar 2018 het overschot in het totale gedecentraliseerde sociaal domein om in een tekort. Men is bezig met de transformatie en het is van belang dat de gemeente zo snel mogelijk (doch in ieder geval vóór de samenvoeging met Uden) een reëel beeld van de structurele kosten in het sociaal domein heeft. Deze kosten dienen dan te kunnen worden opgevangen binnen een structureel sluitende begroting.

Ook bij de gemeente Uden is sprake van oplopende tekorten in de jeugdzorg. Verder worden dalende overschotten op de WMO verwacht.

Uden heeft aangegeven dat met ingang van het begrotingsjaar 2020 de ramingen van het sociaal domein niet meer per definitie budgettair neutraal worden opgenomen. Dat betekent in de praktijk dat beide gemeenten met ingang van het begrotingsjaar 2020 dezelfde systematiek van ramen zullen hanteren.

Aanbevelingen

Geef in de (meerjaren)begroting 2020-2023 duidelijk aan op welke uitgangspunten de ramingen m.b.t. de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein zijn gebaseerd en leg hierbij een koppeling met de realisatiecijfers in de jaarrekening 2018.

Wanneer er in de (meerjaren)begroting een taakstelling in het sociaal domein wordt opgenomen, adviseren wij de raming van deze taakstelling zo reëel mogelijk te onderbouwen. Leg daarbij concreet op programmaniveau vast hoe de taakstelling wordt ingevuld en geef daarbij ook aan hoe het proces, dat bij het concretiseren gevolgd zal worden, eruitziet.

6.4 Investerings

In de bijlagen 8.7 en 8.8 zijn alle investeringen uit de begroting 2019 per gemeente opgenomen. Van al deze investeringen zijn de kapitaallasten in de (meerjaren)begrotingen opgenomen (Zowel bij Uden als Landerd). De investeringen van het begrotingsjaar worden bij het vaststellen van de begroting beschikbaar gesteld. De omvang van het investeringsvolume kan dus mede afhankelijk zijn van de beschikbare financiële ruimte: als er onvoldoende budgetruimte beschikbaar is, dan moeten er keuzes worden gemaakt.

Aanbevelingen

Stel huidige en toekomstige investeringsplannen en grote projecten met ingang van de begroting 2020 in overleg met elkaar vast.

Voorkom kapitaalvernietiging door investeringsplannen te toetsen aan beleidsvoornemens. Investeringsplannen kunnen door het beleid van de nieuwe gemeente overbodig worden. Maak investeringen die dit risico hebben inzichtelijk en stel deze, zo mogelijk, uit.

6.5 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken dan wel middelen heeft vrijgemaakt, om niet begrote financiële tegenvallers op te vangen zonder ingrijpende beleidswijzigingen. Het weerstandsvermogen bestaat uit twee onderdelen, namelijk de weerstandscapaciteit en de risico's. Het weerstandsvermogen geeft de verhouding tussen deze twee onderdelen aan. Gemeenten hebben beleidsvrijheid in het vaststellen van de methodiek van bepalen van het weerstandsvermogen.

Om een beeld te kunnen vormen van de financiële positie van de nieuwe gemeente is het noodzakelijk inzicht te krijgen in het weerstandsvermogen van de twee gemeenten. Voor

deze herindelingscan is een vergelijking gemaakt tussen de twee afzonderlijke gemeenten. De informatie uit de begrotingen 2019 is zoveel mogelijk gestandaardiseerd om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten.

Overzicht weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan de mogelijkheid om onverwachte tegenvallers zowel incidenteel als structureel op te kunnen vangen in de begroting zonder dat dit direct gevolgen heeft voor het huidige ambitieniveau. De informatie uit de paragrafen weerstandsvermogen uit de begrotingen 2019 is opgenomen in tabel 6.5.1. Omdat er geen richtlijnen zijn voor wat wel en wat niet tot de weerstandscapaciteit wordt gerekend, zijn er verschillen tussen de elementen die de twee gemeenten in de berekening hebben opgenomen.

WEERSTANDSCAPACITEIT (bedragen in € 1.000,- tenzij anders vermeld)	Jaarrekening 2018		Begroting 2019 (aangepast)	
	Landerd	Uden	Landerd	Uden
Weerstandscapaciteit vermogen				
Algemene reserve:				
- Algemene reserve vrij besteedbaar	7.130	27.753	8.495	11.986
- Algemene reserve grondbedrijf ¹⁾		14.501		26.300
- Saldo rekening/begroting	-335	2.569	-1.700	
Reserve Sociaal Domein		9.589		6.998
Stille reserves gemeentelijke bezittingen	296	3.704	296	3.064
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	7.091	58.116	7.091	48.348
Weerstandscapaciteit exploitatie				
Onbenutte belastingcapaciteit:				
- OZB (tot artikel 12 norm)	1.369	4.017	1.327	3.029
- Rioolrecht	n.v.t.		0	
- Afvalstoffenheffing	n.v.t.		0	
- Leges en andere heffingen	1.159		703	
Totaal onbenutte belastingcapaciteit	2.528	4.017	2.030	3.029
Structureel saldo rekening/begroting	61		8	
Totaal structurele weerstandscapaciteit	2.589	4.017	2.038	3.029
Totaal weerstandscapaciteit	9.680	62.133	9.129	51.377
Weerstandscapaciteit bij berekening weerstandsvermogen	9.680	62.133	9.129	51.377
Weerstandscapaciteit in € per inwoner	623	1.489	588	1.231
Aantal inwoners ²⁾	15.529	41.725	15.529	41.725

Tabel 6.5.1. Weerstandscapaciteit

¹⁾ Bij Landerd afgezonderd in de algemene reserve

²⁾ Opgave aantal inwoners door de gemeenten. Betreft werkelijk aantal inwoners per 1-1-2019.

Toelichting bij het overzicht:

- Alle onderdelen van de weerstandscapaciteit zijn opgenomen, afhankelijk van het beleid van de gemeente worden onderdelen wel of niet meegenomen in de berekening van de ratio weerstandsvermogen.
- Beide gemeenten hebben de algemene reserves en de algemene reserves grondexploitatie meegenomen in de beschikbare weerstandscapaciteit.
- Voor Uden is de reserve sociaal domein meegeteld in de weerstandscapaciteit omdat de risico's van het sociaal domein ook zijn meegenomen. De reserve sociaal domein is ter dekking van de risico's in het sociale domein. Omdat betere informatie ontbreekt is de hoogte van de risico's met betrekking tot het sociaal domein gelijk gehouden aan de reserve sociaal domein. Dat is ook een argument waarom de reserve sociaal domein onderdeel uitmaakt van de weerstandscapaciteit.
- De incidentele weerstandscapaciteit bestaat bij de beide gemeenten uit vrije reserves. Bij zowel Landerd als Uden zijn dit zowel algemene reserves als stille reserves, voor zover deze (naar het inzicht van de gemeente) op korte termijn materieel te maken zijn.
- Met de onbenutte belastingcapaciteit wordt hetzelfde omgegaan. Voor OZB gebruiken beide gemeenten dezelfde berekeningsmethodiek (ruimte tot de artikel-12 norm).
- Uit het overzicht blijkt dat van de totale reserves aanzienlijke delen worden meegeteld in de weerstandscapaciteit. Voor Landerd is dat € 7 miljoen van het totaal aan reserves ad € 21 miljoen (stand 31-12-2018) en voor Uden € 54 miljoen van in totaal aan reserves ad € 71 miljoen (stand 31-12-2018).

De hoogte van de weerstandscapaciteit op zich zegt weinig. Hieraan kan pas een waarde worden toegekend als deze wordt geconfronteerd met de onderkende risico's.

Onderkende risico's

De risico's zoals opgenomen in de jaarrekening 2018 zijn de basis voor dit onderdeel. Beide gemeenten hanteren ieder een eigen methodiek voor het bepalen van de risico's.

De grootste risico's per gemeente zijn in tabellen 6.5.2 en 6.5.3 in beeld gebracht. Dit zijn eigen gemeentelijke inschattingen van de risico's.

Gemeente Landerd		
Risico top 5 (Bedragen x € 1.000)	Jaarrekening	Begroting
	2018	2019
1. Grondexploitatie	2.346	3.058
2. Decentralisaties Sociaal Domein	828	1.003
3. Algemene uitkering gemeentefonds	497	502
4. Projecten Meer Maashorst	150	150
5. Gemeenschappelijke regelingen	143	142

Tabel 6.5.2. Risico top 5 gemeente Landerd

Gemeente Uden		
Risico top 5 (Bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2018	Begroting 2019
1. Decentralisaties Sociaal Domein	9.590	6.998
2. Grondexploitatie	7.000	6.000
3. Beveiligingsrisico	810	810
4. Calamiteiten bij incidenten	500	500
5. Gemeenschappelijke regelingen	500	500

Tabel 6.5.3. Risico top 5 gemeente Uden

De grootste risico's

Landerd - Uden

De grootste risico's betreffen de risico's in het sociaal domein en het grondbedrijf. Als gevolg van de decentralisatie per 1 januari 2015 zijn de taken en verantwoordelijkheden in het sociaal domein voor een groot gedeelte bij gemeenten komen te liggen. Om deze transitie goed te laten verlopen zijn er al heel veel werkzaamheden verricht. Maar de complexiteit en de omvang van de transitie is enorm. Er zijn nog steeds veel onduidelijkheden bijvoorbeeld over de omvang van de aantallen. Ook moeten processen nog verder ingericht worden om de decentralisatie goed te laten verlopen en te beheersen.

Sociaal Domein

Landerd

In Landerd worden de uitgaven voor het sociaal domein al enkele jaren reël geraamd en niet meer gelinkt aan de ontvangen rijksbijdragen. Er is daarom geen reserve gevormd van overschotten in de jaren t/m 2017 (2018 tekort).

Er is op basis van de notitie weerstandsvermogen een risico-inschatting gemaakt waarbij die risico's tweeledig zijn. Enerzijds de onzekerheid van de te ontvangen uitkeringen via de algemene uitkering en anderzijds de onzekerheid in de uitgaven binnen Jeugd, Wmo en participatie.

De risico's binnen het sociaal domein (€ 828.000) bestaan uit de volgende onderdelen:

- Jeugd: € 428.000
- Participatie: € 209.000
- Wmo: € 191.000

Uden

Vooralsnog zijn de risico's voor deelfonds participatie, deelfonds jeugd en deelfonds Wmo gelijk gehouden aan de omvang van de reserve sociaal domein conform het aandeel van het desbetreffende deelfonds in de reserve. De gemeente verwacht dat men het komend jaar het noodzakelijk inzicht te verkrijgen, zodat men een nog betere inschatting van het risico kan maken conform het hiervoor gehanteerd model van risicobepaling. De doelstelling is om de risico's rondom het sociaal domein conform de gemeente brede systematiek te inventariseren.

De risico's binnen het sociaal domein (€ 9.590.000) bestaan uit de volgende onderdelen:

- Integratie uitkering sociaal domein Jeugd: € 3.650.000

- Integratie uitkering sociaal domein Participatie: € 3.620.000
- Integratie uitkering sociaal domein Wmo: € 2.320.000

Grondexploitatie

Landerd

Bij het grondbedrijf is de risico-inventarisatie een belangrijk onderdeel van het meerjarig perspectief.

De externe accountant geeft aan dat de opgenomen schattingen met betrekking tot de grondexploitatie een evenwichtig beeld geven van de waardering van de grondexploitaties. De voorzieningen voor verliesgevend complexen zijn opgenomen tegen de nominale waarde en niet tegen de contante waarde. Dit is volgens het BBV toegestaan.

Uden

Bij het grondbedrijf is de risico-inventarisatie een belangrijk onderdeel van het meerjarig perspectief. Ook de externe accountant bevestigt dat de beheersing, wat een belangrijk gedeelte is van de risico-inventarisatie, van het grondbedrijf op orde is. Gezien de onzekerheid van de ontwikkelingen op de markt blijft dit risico groot.

De totaal berekende risico's zijn opgenomen in tabel 6.5.4.

Totaal berekende risico's (bedragen in € 1.000)	Landerd	Uden
Begroting 2019	5.129	23.530
Jaarrekening 2018	4.182	22.696

Tabel 6.5.4. Totaal berekende risico's

Toelichting bij het overzicht:

- De berekening van de risico's is een momentopname. Beide gemeenten actualiseren de risico's ten minste bij de jaarrekening en de begroting.
- Voor de inventarisatie van risico's zijn geen richtlijnen. De beide gemeenten hebben hiervoor een verschillende methodiek.
- De hoogte van de risico's is afhankelijk van de genomen beheersmaatregelen.
- Zie ook bijlage 8.16 Weerstandsvermogen werkwijzen Landerd en Uden.

Een overzicht van de gewaarborgde/gegarandeerde geldleningen is opgenomen in bijlage 8.15.

Hieruit blijkt dat het overgrote deel van de gegarandeerde leningen bestaat uit achtervang voor Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Weerstandsratio

Bij de weerstandsratio wordt de weerstandscapaciteit afgezet tegen de risico's. De raad stelt de norm voor het weerstandsvermogen vast. Dit kan een getal zijn (Landerd, groter dan 1,4) of een bandbreedte waarbinnen de ratio zich moet bevinden (Uden, minimaal tussen 1,0 en 2,0).

Beide gemeenten hebben een nota weerstandsvermogen en risicobeheersing.

De raad van Landerd heeft op 4 april 2019 een notitie weerstandsvermogen en risicobeheersing vastgesteld. Hierin zijn de uitgangspunten van het beleid inzake

weerstandsvermogen en risico's vastgelegd. Landerd heeft zowel voor de incidentele als de structurele weerstandscapaciteit een minimumnorm van 1,4 vastgesteld. Deze minimumnorm geldt overigens ook voor de totale weerstandscapaciteit. In de begroting 2019 ligt de verwachte ratio van de incidentele weerstandscapaciteit op 2,3 en dus boven die norm, maar daarentegen ligt de verwachte ratio voor de structurele weerstandscapaciteit op 1,0 en dus onder de norm van 1,4. De ratio van de totale weerstandscapaciteit van Landerd (zonder uitsplitsing in structurele en incidentele weerstandscapaciteit) ligt echter wel boven de norm van 1,4. In de begroting 2019 bedraagt de ratio 1,8 en in de jaarrekening 2018 is dit 2,2.

De raad van Uden heeft geen aparte normen voor structurele en incidentele weerstandscapaciteit vastgesteld; alle risico's worden opgeteld en vergeleken met de beschikbare weerstandscapaciteit. De weerstandsratio in de begroting 2019 van Uden ligt op 2,4 (dus boven de eigen bandbreedte van 1,0 tot 2,0). En in de jaarrekening 2018 is dat 2,7.

In tabel 6.5.5 is de weerstandsratio berekend op basis van de door de gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit en de door de gemeente berekende risico's.

Weerstandsvermogen (Definitie gemeente)	Begroting 2019		Jaarrekening 2018	
	Landerd in € 1.000	Uden in € 1.000	Landerd in € 1.000	Uden in € 1.000
Beschikbare weerstandscapaciteit	9.182	51.377	9.129	62.133
Totaal berekende risico's	5.129	23.530	4.182	22.696
Ratio weerstandsvermogen	1,8	2,4	2,2	2,7

Tabel 6.5.5. Weerstandsvermogen

Toelichting bij het overzicht:

- De weerstandsratio van Uden voldoet aan de eigen norm. In de gemeente Uden wordt (in tegenstelling tot voorheen) geen onderscheid gemaakt tussen de structurele en de incidentele weerstandscapaciteit. De gemeente Landerd maakt dit onderscheid wel. In de begroting 2019 voldoet Landerd wel aan de eigen norm voor de incidentele weerstandscapaciteit, maar niet aan de eigen norm voor structurele weerstandscapaciteit.
- Voor de vergelijkbaarheid met Uden is in bovenstaande tabel geen onderscheid aangebracht tussen de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit van Landerd.
- De ratio's zijn niet zonder meer onderling vergelijkbaar. Doordat er beleidsvrijheid is zowel voor de bepaling van de weerstandscapaciteit, de berekening van de risico's als de hoogte van de norm zijn de ratio's weerstandsvermogen verschillend tot stand gekomen.

Kengetallen

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is met ingang van het begrotingsjaar 2016 een set van vijf kengetallen voorgeschreven. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de financiële balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente. Ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de financiële balans als naar de exploitatie wordt gekeken. In de kengetallen "structurele exploitatieruimte" en "belastingcapaciteit" komt tot uitdrukking of een gemeente over voldoende structurele baten beschikt, en welke mogelijkheid er is om de structurele baten op korte termijn te vergroten.

De kengetallen "netto schuldquote" en "netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen", "solvabiliteitsratio" en "grondexploitatie" hebben betrekking op de verhoudingen op de financiële balans. In bijlage 8.13 zijn de beschrijvingen van de kengetallen opgenomen. In de tabellen 6.5.6 en 6.5.7 zijn de kengetallen opgenomen zoals deze bij de begroting 2019 zijn gepresenteerd. Deze zijn bij de jaarrekening 2018 geactualiseerd. (Dit geldt niet voor Landerd, want deze gemeente actualiseert de kengetallen niet bij de jaarrekening).

Kengetallen gemeente Landerd	Jaarrekening			Begroting
	2016	2017	2018	2019
Netto schuldquote	15,9%	17,4%	12,0%	37,0%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen	15,9%	17,4%	8,4%	32,4%
Solvabiliteitsratio	54,9%	51,9%	51,4%	44,3%
Grondexploitatie	43,0%	42,0%	17,8%	22,6%
Structurele exploitatieruimte	1,6%	1,2%	0,2%	-0,6%
Belastingcapaciteit	97,5%	98,2%	97,3%	101,6%

Tabel 6.5.6. Kengetallen gemeente Landerd

Bron: Jaarrekeningen 2016, 2017 en 2018 en begroting 2019

Toelichting op de opvallendste kengetallen bij Landerd:

Netto schuldquote

De netto schuldquote is in 2018 lager (dus gunstiger) omdat er, tegen de verwachting in, geen langlopende leningen afgesloten zijn in 2018. Ultimo 2018 bedragen de langlopende schulden voor Landerd € 4,8 miljoen. Deze lopende leningen zijn ook conform de raming verder afgelost. De verwachting is echter dat er vanaf 2019 wel geldleningen afgesloten moeten worden i.v.m. voorgenomen investeringen (o.a. dorpshuis Zeeland).

Grondexploitatie

Het kengetal is in 2018 fors afgenomen in verband met de afname van de boekwaarde in 2018 door het grote aantal verkopen. Deze verkopen waren voor een lager bedrag geraamd in de begroting 2018/2019. Daarom is het kengetal in de kolom begroting 2019 (nog) hoger.

De gemeente Landerd heeft nog geen keuze gemaakt voor de te hanteren signaleringswaarden. Indien de door de gemeente Uden gebruikte signaleringswaarden ook door Landerd zouden worden gehanteerd dan kan worden geconcludeerd dat op basis van de jaarrekening 2018 alle kengetallen met uitzondering van de belastingcapaciteit (categorie oranje) in categorie groen vallen.

Kengetallen gemeente Uden	Jaarrekening		Begroting	
	2016	2017	2018	2019
Netto schuldquote	75,9%	76,8%	65,6%	93,4%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen	64,9%	66,1%	56,9%	86,2%
Solvabiliteitsratio	29,5%	32,9%	38,4%	34,1%
Grondexploitatie	27,0%	28,4%	18,1%	30,0%
Structurele exploitatieruimte	0,0%	0,0%	1,3%	0,0%
Belastingcapaciteit	97,2%	95,5%	92,0%	90,7%

Tabel 6.5.7. Kengetallen gemeente Uden

Bron: Jaarrekeningen 2016, 2017 en 2018 en begroting 2019

De bij de begroting 2019 genoemde kengetallen zijn o.b.v. de jaarrekening 2018 geactualiseerd.

De kengetallen binnen de gemeente Uden hebben zich in de periode 2016 tot en met 2018 positief ontwikkeld. Uit de tabel blijkt dat in 2018 alle kengetallen, uitgezonderd de solvabiliteitsratio, in categorie A vallen (groen).

Netto schuldquote

De netto schuldquote is verbeterd ten opzichte van 2017 door een afname van de langlopende schulden (reguliere aflossing) en een hoger saldo van baten (door met name incidentele verkopen grondexploitatie). Het kengetal is fors beter ten opzichte van de begroting 2018 doordat de verwachting was dat in 2018 een langlopende lening van € 30 miljoen afgesloten moest worden. Dit was uiteindelijk niet nodig. De verwachting is dat deze lening in 2019 afgesloten zal moeten worden, waardoor het kengetal alsnog zal verslechteren.

Grondexploitatie

Het kengetal is flink lager ten opzichte van 2017 doordat de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie met € 10 miljoen is afgenomen. Dit wordt met name veroorzaakt door € 20 miljoen aan gerealiseerde inkomsten (grondverkoop). De boekwaarde zal in 2019 weer toenemen doordat 2 nieuwe complexen geopend gaan worden (Eikenheuvel en Hoogveld Zuid-Noord). Deze gronden staan nu nog gewaardeerd onder de materiële vaste activa.

Signaleringswaarden kengetallen			
Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	< 90%	90-130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen	< 90%	90-130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 20%
Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

Tabel 6.5.8. Signaleringswaarden kengetallen

Bovenstaande signaleringswaarden zijn onder meer afkomstig uit de stresstest voor 100.000+ gemeenten. Deze waarden worden door de gemeente Uden gehanteerd.

Vergelijking kengetallen gemeente Landerd en gemeente Uden

Wat valt op:

1. Netto schuldquote
De netto schuldquote van de gemeente Uden (93,4%) is veel hoger dan die van de gemeente Landerd (37,0%).
Oorzaak: Uden heeft € 94,5 miljoen aan opgenomen geldleningen.
Saldo baten exclusief reserves bedraagt € 111 miljoen.
2. Solvabiliteit
De solvabiliteitsratio van de gemeente Landerd (44,3%) is beter dan de ratio van de gemeente Uden (34,1%).
3. Grondexploitatie
Deze kengetallen liggen niet ver uit elkaar: in Uden 30,0% en in Landerd 22,6%.
Uden heeft een grotere grondexploitatie. Hoe hoger het percentage des te groter de grondpositie ten opzichte van de totale begroting.
Uden heeft tegenover de hogere grondpositie ook een hogere omzet staan. De ratio wijkt niet veel af ten opzichte van Landerd.
4. Structurele exploitatieruimte
Dit is nagenoeg gelijk bij de beide gemeenten. Het streven is om minimaal een percentage van 0 te hebben.
5. Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit van de gemeente Uden is in 2019 lager dan 100%. Dat betekent dat de lokale lastendruk lager is dan de landelijk gemiddelde lastendruk. In Landerd ligt dit percentage in 2019 boven de 100%.

Op de site van de VNG staat het volgende over de verplichte kengetallen vermeld:

1. Netto schuldquote: dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft dus een indicatie van de mate waarin de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie drukken. Een laag percentage is gunstig. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren en daarboven de schuld af te bouwen.

2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen: omdat bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt dit kengetal zowel berekend inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager deze percentages, hoe beter
3. Solvabiliteit: dit cijfer geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Dit cijfer geeft dus een soort toekomstvisie weer
4. Grondexploitatie: De boekwaarde van de voorraden grond moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar.
5. Belastingcapaciteit: dit cijfer geeft inzicht in hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Als dit percentage laag ligt, betekent het dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven. Of dit wel of niet gebeurt is een beleidskeuze
6. Structurele exploitatieruimte: Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

Alle gemeenten zullen zelf conclusies moeten gaan trekken en kunnen vervolgens beleid voor de kengetallen formuleren. De provincie betreft de kengetallen niet bij het bepalen van de vorm van toezicht.

Renterisico

Voor de toetsing van het renterisico heeft de overheid twee instrumenten gedefinieerd, namelijk de kasgeldlimiet en de rente risiconorm. De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel de gemeente kort mag financieren als percentage van de begroting. De toegestane kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal.

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Het bedrag waarover de gemeente renterisico loopt blijft zowel in het begrotingsjaar als de meerjarenraming ruim onder de norm voor zowel Landerd als Uden.

Conclusies en aanbevelingen

Beide gemeenten hanteren ieder een eigen methodiek van weerstandsvermogen en risicobeheersing. De risico's zijn systematisch in beeld gebracht en gekwantificeerd. Iedere gemeente hanteert een eigen methode om de weerstandscapaciteit te berekenen. De weerstandscapaciteit wordt in beide gemeenten afgezet tegen de risico's. Het weerstandsvermogen is uitgedrukt in een ratio. De ratio van de gemeente Uden voldoet aan de norm die de raad heeft vastgesteld. Ook bij de gemeente Landerd voldoet de ratio van de totale weerstandscapaciteit aan de norm die de raad heeft vastgesteld, maar

daarbij moet worden aangetekend dat de raad van Landerd ook heeft bepaald dat zowel de structurele als de incidentele weerstandscapaciteit minimaal 1,4 zouden moeten bedragen. In de begroting 2019 ligt de ratio van de incidentele weerstandscapaciteit wel ruimschoots boven deze norm, maar de structurele weerstandscapaciteit ligt onder de eigen norm van de gemeente.

De schuldpositie is in het kader van de herindelingsscan van belang. De "netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen" blijft bij beide gemeenten onder de 100%¹, de gemeenten lopen hiermee een beperkt risico.

Aanbevelingen

Stel criteria vast welke onderdelen deel uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit (o.a. vrije algemene reserve, onbenutte belastingcapaciteit) en voor de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit (o.a. onbenutte belastingcapaciteit).

Hanteer dezelfde criteria voor de berekening van de stille reserves die in de weerstandscapaciteit wordt meegerekend.

Formuleer criteria voor de minimaal noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen.

Houd scherp zicht op de risico's door goed risicomanagement.

Besef dat de harmonisatie van het financieel beleid een impact kan hebben op de totale omvang van de risico's.

6.6 Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen van een gemeente zijn duurzame goederen die gebruikt worden om diensten te leveren en voorzieningen te verstrekken aan inwoners.

Landerd

De gemeente Landerd beschikt over een aantal beheerplannen:

- Het wegenbeheerplan 2016-2019
- Het gebouwenbeheerplan (MJOP Gebouwen) 2017-2021
- Het verbreed gemeentelijk rioolbeheerplan 2016-2021
- Beleidsplan openbare verlichting 2017

Er zijn geen actuele beheerplannen voor civieltechnische kunstwerken en openbaar groen.

In de financiële verordening van de gemeente is opgenomen (artikel 19) dat het college de raad tenminste eens in de 4 jaar een onderhoudsplan Wegen, Riolering, Gebouwen en Openbare Verlichting aanbiedt. De raad stelt de plannen vast. De plannen bevatten

---

¹ Volgens signaleringswaarden die het Vakberaad gemeentefinanciën (12 provinciale toezichthouder + BZK als toezichthouder op de provincies) op 10 september 2015 hebben vastgesteld. Bij de vaststelling van deze signaleringswaarden is zo veel als mogelijk aansluiting gezocht bij de signaleringswaarden die de 100.000 plus gemeenten hanteren in de door hen zelf ontwikkelde stresstest en bij de houdbaarheidstest gemeentefinanciën van de VNG.

de kosten voor onderhoud, het beoogd onderhoudsniveau en een planning van de uitgaven.

Uden

De gemeente Uden beschikt over een aantal beheerplannen:

- Nota openbare ruimte 'van gevel tot gevel' 2015-2020
- Onderhoudsplan gemeentelijke eigendommen (o.a. gebouwen) 2016-2020
- Beleidsplan wegen 2017-2020
- v-GRP+ 2017-2021
- Beleidsnota civiele kunstwerken 2016-2025

In de financiële verordening van de gemeente is opgenomen (artikel 19) dat het college de raad tenminste eens in de 4 jaar een onderhoudsplan openbare ruimte aanbiedt. Het plan geeft het kader weer voor het beoogde onderhoudsniveau, de planning van het onderhoud en de kosten van het onderhoud voor het openbaar groen, water, wegen, kunstwerken en straatmeubilair. De raad stelt het plan vast.

In de financiële verordening van de gemeente is tevens opgenomen dat het college de raad tenminste eens in de 4 jaar een rioleringsplan aanbiedt.

Er wordt geen melding gemaakt van achterstallig onderhoud.

De dotaties aan het onderhoudsfonds zijn conform de in de diverse beleidsnota's vastgestelde uitgangspunten, zodat voldoende budget aanwezig is om de vastgestelde kwaliteitsniveaus uit de Nota openbare Ruimte te handhaven.

Algemeen

In de tabellen die hierna zijn opgenomen zijn de bedragen uit de begroting 2019 genoemd. De bedragen "budget in exploitatie" betreffen alleen klein of dagelijks onderhoud en/of uitbesteedt onderhoud voor de desbetreffende taken

6.6.1 Wegen

Wegen	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid	8-dec-2016	14-mrt-2017
Looptijd	2016-2021	2017-2020
Herziening in	2019	2020
Kwaliteitsniveau (CROW)	B en C	A, B en C
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau?	ja	ja
Budget in exploitatie	€ 148.000	€ 165.000
Dotatie aan voorziening	€ 552.000	€ 851.000
Stand voorziening per 1-1-2019	€ 495.000	€ 1.127.000
Stand voorziening per 31-12-2019	€ 469.000	€ 181.000
Is er achterstallig onderhoud?	ja, asfalt	nee
Omvang achterstallig onderhoud	Nog niet volledig bekend	n.v.t.
Achterstallig onderhoud financieel in begroting	€ 50.000	n.v.t.

Tabel 6.6.1 Wegen

Landerd

Op 8 december 2016 is het wegbeheerplan 2016-2019 vastgesteld.

Op basis van het wegbeheerplan wordt het jaarplan groot onderhoud wegen uitgevoerd. Het onderhoud aan de wegen wordt al jaren overeenkomstig het uitgangspunt "sober en doelmatig" planmatig uitgevoerd. Men past de landelijk geaccepteerde methodiek van rationeel wegbeheer toe.

Voor wegen hanteert de gemeente Landerd de kwaliteitsniveaus B en C.

Het onderhoud van wegen wordt op 3 verschillende wijzen gedekt:

- Via de exploitatie (klein onderhoud).
- Via de voorziening (groot onderhoud).
- Via aparte kredieten (rehabilitaties, vervanging of reconstructies).

In de berekening van de storting in de voorziening groot onderhoud is geen rekening gehouden met areaaluitbreiding. Hiervoor wordt indien van toepassing extra budget gevraagd in de begroting van het desbetreffende jaar.

Bij asfaltwegen is sprake van achterstallig onderhoud. Dit is nog niet volledig geïventariseerd, maar er is in de conceptkaderbrief 2020 alvast structureel € 50.000 voor gereserveerd vanaf 2020. In 2019 wordt een weginspectie van het totale areaal uitgevoerd om inzicht te krijgen in de huidige kwaliteit van het areaal. Dit vormt de input voor het opstellen van een nieuw wegbeheerplan 2020-2024 met daarin een actuele meerjarenplanning voor groot onderhoud en vervanging (reconstructies), met een planningshorizon van 10 jaar.

Zodra de omvang van het achterstallig onderhoud bekend is zal er een meerjareninvesteringsplan opgesteld worden. Hiervoor zal een voorziening achterstallig onderhoud asfalt gevormd worden.

In onze brief m.b.t. de begroting 2019 van Landerd hebben wij al opgemerkt dat het beheerplan wegen van Landerd in 2019 zal moeten worden geactualiseerd.

Tevens hebben wij in die brief opgemerkt dat de planningshorizon van het huidige wegenbeheerplan slechts vier jaar bedraagt, waardoor de ramingen van de onderhoudskosten wegen in de meerjarenraming snel niet meer actueel zijn. Wij gaan ervan uit dat de gemeente hier rekening mee houdt bij de actualisering van het plan. De storting voor groot onderhoud is in 2019 € 552.000.

Uden

Op 14 maart 2017 is het beleidsplan Wegen 2017-2020 vastgesteld waarbij de hoogte van de jaarlijkse dotatie in de voorziening wegen is bepaald. In het beleidsplan wordt onder andere aandacht besteed aan integraliteit en assetmanagement.

De vastgestelde beeldkwaliteitseisen en bijbehorende budgetten zijn opgenomen in de Nota Openbare Ruimte Uden "van Gevel tot Gevel".

De gemeente heeft een onderhoudsvoorziening wegen met als doel: het in standhouden van het gemeentelijke wegennet door het planmatig uitvoeren van groot onderhoud. Er zijn in 2018 inspecties uitgevoerd door een ingenieursbureau op het gehele wegennet. Deze gegevens zijn verwerkt in het onderhoudsprogramma kapitaalgoederen.

De gemeente Uden conformeert zich bij het beheer en onderhoud aan de CROW-wegbeheersystematiek, zoals beschreven in de CROW – publicatie 147 Wegbeheer en de inspectiemethodiek zoals beschreven in CROW-publicatie 146b – Globale visuele inspecties.

Voor wegen worden binnen de gemeente verschillende kwaliteitsniveaus gehanteerd:

Niveau A: Centrum

Niveau B: Woonwijken, hoofdinfrastructuur

Niveau C: Buitengebied, bedrijventerreinen en parken

Het beheer en onderhoud van wegen wordt op 3 verschillende wijzen gedekt:

1. Via de exploitatie (klein onderhoud).
2. Via de voorziening (groot onderhoud).
3. Via aparte kredietaanvragen (rehabilitatie).

In de berekening van de storting in de voorziening groot onderhoud is geen rekening gehouden met areaaluitbreiding. Hiervoor wordt indien van toepassing extra budget gevraagd.

De storting in de onderhoudsvoorziening is in de begroting 2019 € 851.000 (exclusief areaaluitbreiding 2018). Jaarlijks wordt binnen de kaders van het vastgestelde (financiële) beleid een uitvoeringsprogramma vastgesteld met indicatief een doorkijk voor de komende vier jaar. Ook voor Uden adviseren wij om een langere doorkijk te nemen en de dotatie in de onderhoudsvoorziening te baseren op een planningshorizon van 10 jaar.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud in Uden.

6.6.2 Riolering

Riolering	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid	8-2-2016	15-12-2016
Looptijd	2016-2021	2017-2021
Herziening in	2021	2020
Kwaliteitsniveau	Schadebeelden & restlevensduur op basis NEN 3399	Goed functionerend rioolsysteem
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau	ja	ja
Budget in exploitatie	€ 74.000	€ 1.171.000
Dotatie aan voorziening	€ 452.000	€ 106.000
Stand voorziening per 1-1-2019	€ 1.478.000	€ 14.139.000
Stand voorziening per 31-12-2019	€ 1.259.000	€ 12.973.000
Is er achterstallig onderhoud?	nee	nee
Omvang achterstallig onderhoud	n.v.t.	n.v.t.
Achterstallig onderhoud financieel in begroting	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 6.6.2 Riolering

¹ In samenwerking met Uden een nieuw vGRP opstellen voor de periode 2022-2025

Landerd

Op 8 december 2016 is het verbreed gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) 2016-2021 door de gemeenteraad vastgesteld. De kosten van het dagelijks onderhoud zijn in de begroting opgenomen en voor het groot onderhoud en vervanging is een onderhoudsvoorziening gevormd. Bij het vaststellen van het VGRP heeft de gemeenteraad ook de stijgingspercentages voor de rioolheffing voor de jaren vanaf 2018 vastgesteld.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud. In 2019 is het dekkingspercentage rioolheffing 94,1%.

Uden

De raad heeft op 15 december 2016 het v-GRP+ (riolering en water) en de hoogte van de rioolheffing voor de jaren 2017-2021 vastgesteld. Bij het opstellen van het vGRP+ is gebruik gemaakt van een watervisie, welke één van de projecten was die in de overeenkomst 'Samenwerking As50+ 2013' met 6 gemeenten (waaronder Landerd) inclusief waterschap gezamenlijk is uitgevoerd. Verder is hierin ook het BRP (Basis Rioleringsplan toegevoegd).

De gemeente heeft een voorziening egalisatie riolering.

De begrote stand van de voorziening egalisatie riolering is primo 2019 € 14.139.000.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

6.6.3 Gebouwen

Gebouwen	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid	16-3-2017	17-12-2015
Looptijd	2017-2021	2016-2020
Herziening in	2021	2020
Kwaliteitsniveau	NEN 3	GPR8
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau	ja	ja
Budget in exploitatie	€ 0	€ 0
Dotatie aan voorziening	€ 513.000	€ 438.000
Stand voorziening per 1-1-2019	€ 2.032.000	€ 515.000
Stand voorziening per 31-12-2019	€ 1.855.000	€ 546.000
Is er achterstallig onderhoud	nee	nee
Omvang achterstallig onderhoud	n.v.t.	n.v.t.
Achterstallig onderhoud financieel in begroting	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 6.6.3 Gebouwen

Bovenstaande cijfers zijn inclusief onderhoud van het *Kindcentrum in Landerd, de overige scholen zijn overgedragen aan de schoolbesturen.*

Landerd

Het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) gebouwen 2017-2021 is op 16 maart 2017 door de raad vastgesteld. Uitgegaan wordt van een sober en doelmatig onderhoud. In 2019 besteedt de gemeente de onderhoudswerkzaamheden aan die voor de diverse onderdelen zijn voortgekomen uit de inspecties en die als zodanig zijn vertaald in het MJOP Gebouwen. Hierbij is als kwaliteitsniveau gekozen voor NEN 3.

De schoolbesturen zijn per 1 januari 2015 zelf verantwoordelijk voor het binnen- en buitenonderhoud aan hun school. De gemeente blijft verantwoordelijk voor nieuwbouw, functionele planologische aanpassingen en uitbreiding van een school. Voor het groot onderhoud is een onderhoudsvoorziening gevormd. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Uden

Het onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen 2016-2020 is op 17 december 2015 vastgesteld. In dit plan zijn eveneens de duurzaamheidsmaatregelen opgenomen. Op grond van dit bijgesteld meerjarig onderhoudsplan en de bijstelling jaarschijven 2017-2018 wordt jaarlijks € 438.000 aan de voorziening toegevoegd.

De komende twee jaar (2019 en 2020) is hiermee voorzien in dekking voor alle te verwachten kosten van groot onderhoud gebouwen. Wel laat de onderhoudsbehoefte voor de komende 25 jaar voorsnog het beeld zien, dat de gemiddelde behoefte wat hoger ligt dan het niveau van de huidige storting. Jaarlijks wordt bekeken of aanpassing van de hoogte van de storting noodzakelijk is. Dit is ook een aandachtspunt bij de eerstvolgende actualisering van het plan.

Voor beide gemeenten geldt dat men in de aanloop naar de herindeling dient te inventariseren welke gemeentelijke gebouwen straks kunnen worden afgestoten, omdat hun functie komt te vervallen. Dit levert een besparing op in de onderhoudskosten.

6.6.4 Civiele kunstwerken

Gebouwen	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid	-	8-6-2016
Looptijd	-	2016-2025
Herziening in	2019 (1)	2025
Kwaliteitsniveau (CROW)	B	B
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau	nee	ja
Budget in exploitatie	€ 0	€ 7.000
Dotatie aan voorziening	n.v.t.	€ 68.000
Stand voorziening per 1-1-2019	n.v.t.	€ 35.000
Stand voorziening per 31-12-2019	n.v.t.	€ 6.000
Is er achterstallig onderhoud?	ja	nee
Omvang achterstallig onderhoud	nog niet volledig bekend	n.v.t.
Achterstallig onderhoud financieel in begroting	Zie toelichting 2 en 3	n.v.t.

Tabel 6.6.4 Civiele kunstwerken

¹ In 2019 algehele inspectie en meerjarenraming

² Groot en dagelijks onderhoud 2019 € 30.000 incidenteel (Burap 1 2019) en € 10.000 structureel (kadernota 2020)

³ Investerings gepland: brug 1 € 46.000 (Burap 1 2019) en brug 2 (2020) € 65.000 (kadernota 2020)

Landerd

Landerd heeft geen beleidsplan civiele kunstwerken. Op dit moment vindt onderhoud plaats als dat nodig is en worden er incidenteel budgetten geraamd in de begrotingen of in de tussentijdse rapportages (burap's). In het voorjaar van 2019 is een inspectie van het totale areaal uitgevoerd. Hieruit is naar voren gekomen dat er in 2019 en 2020 twee bruggen vervangen moeten worden. Deze investeringen zijn in Burap 1 2019 (ad € 46.000) en Kaderbrief 2020 (ad € 65.000) gepland. Na vervanging van deze twee bruggen is er geen achterstallig onderhoud meer. De inspectie heeft ook inzicht gegeven in het noodzakelijke dagelijks en groot onderhoud. Om op het gewenste kwaliteitsniveau te komen wordt in 2019 een extra onderhoudsronde ingepland. Hiervoor is in Burap 1 2019 (ad € 30.000) extra budget opgenomen. Om dit kwaliteitsniveau te handhaven is er in de Kaderbrief 2020 (ad € 10.000) voor dagelijks en groot onderhoud structureel budget opgenomen.

In 2019 wordt een beheerplan (2020-2030) opgesteld met een planningshorizon van 10 jaar. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervanging. De vertalingen van de financiële lasten die dit plan tot gevolg heeft kunnen bestaan uit kredieten en exploitatielasten. Vooral nog wordt ervan uitgegaan dat deze lasten gedekt kunnen worden uit de onder de tabel genoemde budgetten die zijn opgenomen in de 1^e Burap 2019 en de kaderbrief 2020. Daarbij is ervan uitgegaan dat achterstallig onderhoud voor 2022 is ingelopen (bijvoorbeeld de budgetten voor de beide bruggen).

Uden

De gemeente heeft een beleidsnota civiele kunstwerken 2016-2025. In de beleidsnota worden 3 beheersscenario's beschreven (A = goed, B = voldoende en C = matig). Er is besloten dat de civiele kunstwerken in principe moeten voldoen aan kwaliteitsniveau B ('voldoende onderhoud'), waarmee wordt voldaan aan het standaard kwaliteitsniveau conform de CROW. Dit komt voor een groot deel overeen met het gedachtengoed uit de Nota Openbare Ruimte, waarin alle grote betonnen bruggen en dus kapitaalintensief, in de hoofdstructuur liggen en dus onderhouden moeten worden op kwaliteitsniveau B. Veel houten bruggen, die minder kapitaalintensief zijn, liggen in parken en dienen te worden onderhouden op kwaliteitsniveau C.

De kosten voor alleen het onderhoud aan de civiele kunstwerken op kwaliteitsniveau B bedragen € 41.990.

De lasten die uit dit onderhoudsprogramma voortvloeien worden gedekt vanuit de voorziening civiele kunstwerken.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

6.6.5 Sportvelden

Sportvelden	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid	-	18-2-2016
Looptijd	-	2016-2025
Herziening in	2020	2021
Kwaliteitsniveau (CROW)	B	A,B,C
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau	ja	ja
Budget in exploitatie	€ 79.000	€ 55.000
Dotatie aan voorziening	n.v.t.	€ 25.000
Stand voorziening per 1-1-2019	n.v.t.	€ 34.000
Stand voorziening per 31-12-2019	n.v.t.	€ 15.000
Is er achterstallig onderhoud	nee	Nee
Omvang achterstallig onderhoud	n.v.t.	n.v.t.
Financiële vertaling in begroting	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 6.6.5 Sportvelden

Landerd

Het (groot) onderhoud sportvelden wordt jaarlijks gepland. In 2019 wordt een start gemaakt met een geactualiseerd onderhoud- en vervangingsplan voor alle sportparken in de gemeente.

Uden

Dit fonds is bedoeld om te voorzien in de dekking van de vervanging van speelvelden. Op basis van de normen van NOC/NSF dient gemiddeld ieder jaar een sport/speelveld vervangen c.q. gerenoveerd te worden. In voorjaar 2016 is een geactualiseerd beheer- en beleidsplan speelvelden vastgesteld.

6.6.6 Groen

Onderhoud van het gemeentelijk groen is in Landerd en Uden in meerdere beheerplannen geregeld.

Landerd

- Bomenbeheerplan
- Beheerplan bossen
- Landschapsbeleidsplan (geen onderhoud inbegrepen)

Landerd kent geen beheerplan Groen. Het onderhoud is opgenomen in de exploitatie.

Voor het openbaar groen heeft de gemeente geen onderhoudsvervangingsfonds beschikbaar. Voor bomen is er een bestemmingsreserve. Binnen de geplande investeringsprojecten wordt de vervanging van groen meegenomen. Planning en prioritering gebeuren op basis van beoordeling, waarbij veelal ook wordt afgegaan op verzoeken uit de buurten. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Uden

- Beheerplan groen (inclusief bomenbeheer)
- Landschapsbeleidsplan (geen onderhoud inbegrepen)

Het beleid voor openbaar groen ligt vast in de nota openbare ruimte (NOR) Uden "Van Gevel tot Gevel" 2015-2020. In deze nota zijn ook de gewenste kwaliteitsbeelden vastgesteld, welke de grondslag zijn voor de begrote lasten. De NOR is op 9 juli 2015 door de raad vastgesteld.

In Uden worden 4 kwaliteitsbeelden onderscheiden:

A: Hoog; B: Basis; C: Laag; C-: Extensief.

Deze kwaliteitsbeelden zijn vastgelegd in de onderhouds(beeld)bestekken van de gemeente Uden. De vastgestelde beheerambitie voor de verschillende functionele gebieden is:

A gebied: Centrum

B gebied: Woonwijken, hoofdinfrastructuur en een deel van de parken.

C gebied: Bedrijventerrein (werkgebieden), buitengebied en een deel van de parken.

C- gebied: groen in het buitengebied

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Openbaar groen/bomen	Landerd	Uden
Groenbeheerplan vaststelling/looptijd/herziening	n.v.t./n.v.t./2022-2023	2015/2020/2019-2020
Bomenbeheerplan vaststelling/looptijd/herziening	2005/2020/2019-2020	opgenomen in groenbeheerplan
Kwaliteitsniveau Groenbeheerplan (CROW)	B	A, B, C
Kwaliteitsniveau Bomenbeheerplan (CROW)	B	opgenomen in groenbeheerplan
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau	ja	ja
Budget in de exploitatie	€ 506.000	€ 1.982.000
Dotatie aan de voorziening	n.v.t.	€ 178.000
Stand voorziening/reserve per 1-1-2019	€ 39.000	€ 31.000
Stand voorziening/reserve per 31-12-2019	€ 39.000	-€ 45.000
Is er achterstallig onderhoud?	nee	nee
Omvang achterstallig onderhoud	n.v.t.	n.v.t.
Achterstallig onderhoud financieel in begroting	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 6.6.6.1 Groen/bomen

De genoemde plannen of budgetten voor Groen en Bomen zijn samengevat in de tabel. Omdat het Landschapsbeleidsplan in oorsprong geen onderhoudsplan is, wordt deze buiten beschouwing gelaten. De door Landerd daarin opgenomen onderhoudslasten zijn wel meegeteld.

Voor investeringen in Groen worden deze door Uden apart opgenomen in het Meerjaren Investerings Plan (MIP), zie bijlage 8.9 en door Landerd verwerkt in investeringen in wegen, riolering of centrumplannen, zie bijlage 8.8.

Bossen	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid (1)	2014	n.v.t.
Looptijd	2020	n.v.t.
Herziening in (2)	2020	n.v.t.
Kwaliteitsniveau	geïntegreerd bosbeheer	n.v.t.
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau?	ja	n.v.t.
Budget in exploitatie	€ 207.500	€ 113.000
Dotatie aan voorziening	€ 20.000	n.v.t.
Stand voorziening per 1-1-2019	€ 112.000	n.v.t.
Stand voorziening per 31-12-2019	€ 112.000	n.v.t.
Is er achterstallig onderhoud?	nee	n.v.t.
Omvang achterstallig onderhoud	n.v.t.	n.v.t.
Achterstallig onderhoud financieel in begroting	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 6.6.6.2 Bossen

¹ Ibep Maashorst Team en werkplan Bos- en Natuurterreinen 2013

² Herziening in samenwerking met Maashorst Team

Landerd

Specifiek voor bossen is er € 207.500 beschikbaar. Landerd heeft een voorziening. Er wordt gewerkt volgens het principe geïntegreerd bosbeheer.

Uden

Specifiek voor bossen is er € 113.000 beschikbaar. Uden heeft hier geen voorziening voor. Gemeente Uden werkt met een voorziening groen waar bomen, beplanting, gras en recreatieve voorzieningen onder vallen.

6.6.7 Openbare verlichting

De openbare verlichting valt onder de inrichting van de openbare ruimte en heeft tot doel om het openbare leven bij duisternis zo goed mogelijk te laten functioneren.

Openbare verlichting	Landerd	Uden
Datum vaststelling beleid	16-3-2017	11-5-2017
Looptijd	2017-2021	2017-2021
Herziening in	2021	2020
Kwaliteitsniveau (CROW)	B	A, B, C
Opgenomen budget conform kwaliteitsniveau	ja	ja
Budget in exploitatie	€ 71.000	€ 62.000
Dotatie aan voorziening	€ 0	€ 40.000
Stand voorziening per 1-1-2019 (Landerd reserve)	€ 76.000	€ 15.000
Stand voorziening per 31-12-2019 (Landerd reserve)	€ 76.000	-€ 29.000
Is er achterstallig onderhoud?	nee	nee
Omvang achterstallig onderhoud	n.v.t.	n.v.t.
Financiële vertaling in begroting	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 6.6.7 Openbare verlichting

Landerd

Het beheerplan is op 16 maart 2017 door de raad vastgesteld. Uitgegaan wordt van sober en doelmatig onderhoud. De stand van de reserve is per 1-1-2019 € 76.000.

Uden

Het beleid voor openbare verlichting ligt vast in de nota openbare ruimte (NOR) Uden "Van Gevel tot Gevel" 2015-2020. In deze nota zijn ook de gewenste kwaliteitsbeelden vastgesteld, welke de grondslag zijn voor de begrote lasten. De NOR is op 9 juli 2015 door de raad vastgesteld.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Conclusies

De twee gemeenten beschikken momenteel over actuele beheerplannen voor wegen, riolering, openbare verlichting en gebouwen. De vastgestelde kwaliteitsniveaus van het onderhoud zijn voldoende en de ramingen in de begroting 2019 zijn hiermee in overeenstemming. Daarentegen beschikt Landerd (in tegenstelling tot Uden) niet over actuele beheerplannen voor openbaar groen en civieltechnische kunstwerken; de ramingen in de begroting zijn dus op andere uitgangspunten gebaseerd, wat de onderlinge vergelijkbaarheid bemoeilijkt. In het algemeen geldt ook dat Uden en Landerd hun eigen beleidskeuzes hebben gemaakt ten aanzien van het onderhoud van kapitaalgoederen en dat men ook verschillende financiële uitgangspunten hanteert. Dit is toegestaan, maar in de aanloop naar de herindeling noopt dit tot meer onderlinge afstemming.

Bij Landerd is sprake van achterstallig onderhoud bij de wegen (met name asfaltwegen) en civieltechnische kunstwerken. Wij attenderen de gemeenten erop dat de financiële consequenties van het achterstallig onderhoud afzonderlijk van het regulier en groot onderhoud in de begroting zichtbaar moet worden gemaakt. Herstel van achterstallig onderhoud wordt aangemerkt als een verplichting waarvan de omvang, door middel van een inventarisatie en een financiële vertaling van het achterstallig onderhoud, redelijkerwijs in te schatten is. Op basis van artikel 44 lid 1 a BBV wordt daartoe een voorziening achterstallig onderhoud gevormd. Het achterstallig onderhoud wordt vervolgens ten laste van deze voorziening gebracht.

In het kader van een gemeentelijke herindeling is dit extra belangrijk, omdat de gemeenten de financiële dekking van hun eigen achterstallig onderhoud zelf dienen te hebben aangewezen vóórdat de samenvoeging ingaat. Het is immers niet de bedoeling dat achterstallig onderhoud voor rekening van de nieuwe gemeente komt.

Bij Uden is momenteel geen sprake van achterstallig onderhoud.

Aanbevelingen

Formuleer gezamenlijk beleid ten aanzien van onderhoud kapitaalgoederen en stel de gewenste kwaliteitsniveaus voor de diverse kapitaalgoederen daarin vast.

Kijk hierbij ook naar de financiële gevolgen voor de begroting van de nieuwste publicatie van het CROW (publicatie 380) Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2018 of Wegbeheer 2019.

Inventariseer welke gemeentelijke gebouwen op termijn kunnen worden afgestoten en wat de gevolgen zijn voor de onderhoudsbudgetten (en voor het genereren van opbrengsten uit verkoop/verhuur).

Inventariseer het areaal van de nieuwe gemeente en bereken per kapitaalgoed het benodigde budget dat bij het vastgestelde kwaliteitsniveau hoort.

Indien u ervoor kiest om de lasten van groot onderhoud te egaliseren middels een onderhoudsvoorziening, adviseren wij u om voor de berekening van de jaarlijkse storting in de voorziening een langere planningstermijn te hanteren dan de looptijd van het beheerplan (bijvoorbeeld een periode van 10 jaar). De jaarlijkse toevoeging dient immers minimaal te zijn gebaseerd op de onderhoudslasten die in het beheerplan zijn opgenomen plus de drie jaren van de bijbehorende meerjarenraming. Door een langere planningstermijn te hanteren dan de looptijd van het beheerplan, blijft het beheerplan gedurende de gehele looptijd actueel en toepasbaar. Hoe langer de gehanteerde periode waarover de jaarlijkse storting wordt berekend, des te sterker is het egaliserende karakter van de onderhoudsvoorziening.

Inventariseer al het achterstallig onderhoud op kapitaalgoederen en vorm hiervoor een voorziening achterstallig onderhoud. Wij verwachten dat de afzonderlijke gemeenten het eigen achterstallig onderhoud hebben gekwantificeerd en financieel afgedekt binnen de eigen begroting, zodat dit niet meer ten laste komt van de nieuwe gemeente. Dit is een aandachtspunt bij het begrotingsonderzoek 2020.

6.7 Grondbeleid

Transparantie van het grondbeleid is voor een gemeente essentieel om een goed beeld te krijgen van het financiële belang, de risico's en de kansen. Maar ook om de relatie met de beleidsdoelstellingen in beeld te brengen.

6.7.1 Woningmarkt Landerd en Uden

Landerd

Wonen

Op 4 april 2019 is de Woonvisie "Wonen in krachtige kernen" vastgesteld. Er waren verschillende redenen om de vorige woonvisie uit 2015 te actualiseren. Sinds de vaststelling in 2015 is de situatie op de woningmarkt sterk veranderd, en daarmee ook de woonopgaven voor de gemeente Landerd. In de vorige woonvisieperiode was er sprake van crisis op de woningmarkt. Gemeente Landerd moest een selectie maken in de nieuwbouwplannen op enkele voorkeurslocaties. Voor overige locaties is een vrij restrictieve houding gekozen.

Voorspoedige ontwikkeling tot 2028

De gemeente Landerd ontwikkelt zich voorspoedig. Nieuwbouwwoningen worden vlot opgeleverd. Ook marktpartijen tonen zich tevreden over de snelheid waarmee bouwlocaties worden ontwikkeld.

Daarmee is Landerd aantrekkelijk voor inwoners uit buurgemeenten die een woning zoeken. Vanuit zowel Uden als Oss is er in de periode 2012 t/m 2016 sprake van een positief vestigingssaldo. Het is aannemelijk dat ook de komende jaren een deel van de woningbehoefte van Oss en Uden zal worden opgevangen, omdat in deze gemeenten de woningbouw achterblijft bij de verwachtingen, terwijl in Landerd wel het bouwtempo wordt gehaald dat van tevoren was voorzien.

De omslag was er al in 2014. Zo vermeldde het Brabants Dagblad in dat jaar "Jarenlang stond de gemeente Landerd bekend als een krimpgemeente, maar de voorspellingen over de bevolking klopten niet, zegt de gemeente Landerd nu. Zeeland, Schaijk en Reek groeien, ze krimpen niet." (BD 05-11-2014). Tot op heden blijft de bevolking toenemen. Op de lange termijn, vanaf medio 2033 stabiliseert volgens de huidige prognoses het aantal huishoudens, dan wel zal sprake zijn van een lichte daling. Wat betekent dit voor de toekomstige woningvraag? De prognoses voor de periode 2018 t/m 2027 variëren van een behoefte aan 265 woningen extra tot een behoefte aan 500 woningen extra. Vergeleken met eerdere prognoses van de provincie voor dezelfde periode (daterend uit 2014) zijn de nieuwe prognoses hoger. Met de kennis van nu is de hoge variant in de prognoses aannemelijker dan de lage variant. De hoge variant wordt daarom als uitgangspunt voor de woonvisie genomen.

Ruimte voor plannen

En wat betekent dit voor de plancapaciteit? Voor de periode 2018 t/m 2027 zijn er nu plannen voor 467 woningen, waarvan:

- Harde plannen (vastgesteld en onherroepelijk): 304 woningen
- Zachte plannen: 163 woningen

Van de harde plannen was een aanzienlijk deel per 1-1-2018 in aanbouw (95 woningen). Het bouwtempo van de afgelopen jaren wordt hiermee de komende tijd voortgezet. Aangezien bij projectmatige ontwikkelingen gewerkt wordt met een % voorverkoop is de afzetbaarheid redelijk goed geborgd. Marktpartijen spreken in het algemeen van een goede afzetbaarheid van de nieuwbouw. Hierbij zien zij wel een verschil naar prijsklasse. Boven een vrij-op-naam prijs van circa € 380.000 zijn nieuwbouwwoningen in Landerd lastiger afzetbaar. Kortom, de markt voor dure koopwoningen is nog steeds relatief verzadigd.

We constateren dan ook dat er ruimte is om de zachte plancapaciteit verder te ontwikkelen, en voor nieuwe initiatieven. We achten het niet nodig om de zachte plancapaciteit, dan wel nieuwe initiatieven kwantitatief te toetsen. Wél is een kwalitatieve optimalisatie gewenst: Voorziet het plan in een behoefte? Ligt het op de juiste plaats? En wat is de maatschappelijke meerwaarde? Wat betreft de locatie constateren we dat er in Zeeland relatief weinig plancapaciteit is, terwijl de vraagdruk er relatief hoog is (de transactieprizen van woningen stijgen hier het hardst). Nieuwe initiatieven in Zeeland hebben daarom een pré.

Waarborgen voor goede afzetbaarheid en voorkomen van negatieve concurrentie. We beseffen ook dat er een bovengrens is aan de woningproductie die afzetbaar is. Daarom willen we de afzetbaarheid van zowel de bestaande woningen als van de nieuwbouw zorgvuldig jaarlijks gaan monitoren, en hierin zo nodig gaan bijsturen.

In onderstaande tabel is inzicht gegeven in de harde plannen t/m 2022, met in het totaal 292 woningen. Met kleur is gemarkeerd in welke segmenten de meeste toevoeging gewenst is (donkergroen is forse toevoeging, lichtgroen is enige toevoeging).

Gemeente Landerd						
Harde plancapaciteit t/m 2022						
	Sociale huur	Dure huur	Koop goedkoop < € 185.000	Middelduur (€ 185.000 tot € 275.000)	Koop duur > € 275.000	Totaal
Eengezins	0	0	5	132	45	182
Meergezins	23	12	0	0	0	35
Eengezins nultreden	0	0	4	6	12	22
Meergezins nultreden	13	0	0	38	2	53
Totaal	36	12	9	176	59	292

Tabel 6.7.1.1. Harde plancapaciteit t/m 2022

Bron: Geactualiseerde Woonvisie 2019-2023 19 februari 2019 versie 0.5

Gemeente Landerd					
Afzetprognose gronden	2018	2019	2020	2021	2022
Oplevering woningbouw (in aantal woningen)	64	35	4	1	0
Afzet bedrijventerreinen (in ha)	2,0	2,0	0,7	0,7	0,7

Tabel: 6.7.1.2 Afzetprognose gronden gemeente Landerd

Bron: MJP 2019 grondbedrijf gemeente Landerd

Uden

Woningbouw

De komende jaren wacht Noord-Brabant volgens de provincie nog een behoorlijke woningbouwopgave. Tot 2030 zal de woningvoorraad nog met 100.000 tot 120.000 moeten toenemen, ofwel circa 10.000 per jaar. Dit om de verwachte groei van het aantal huishoudens op te kunnen vangen en bestaande woningtekorten zoveel mogelijk terug te kunnen dringen. Regionaal zijn er grote en toenemende verschillen in groei van de woningvoorraad. Uden is conform de prognose tot 2040 geen krimpgemeente. Op basis van de provinciale prognose dient de gemeente Uden in de periode 2017 tot 2030 netto maximaal 2.360 woningen aan de woningvoorraad toe te voegen. Het accent daarbij ligt in de eerste vijf jaar. Bij een realistisch scenario gaat het om jaarlijks circa 150-180 woningen.

De onderstaande prognoses zijn afkomstig van de gemeente Uden.

Gemeente Uden					
Afzetprognose gronden	2018	2019	2020	2021	2022
Oplevering woningbouw (in aantal woningen)	182	79	131	131	17
Afzet bedrijventerreinen (in ha) *	7,4	2,2	1,7	1,6	1,6

Tabel 6.7.1.3. Afzetprognose gronden gemeente Uden

Bron: MJP 2018 grondbedrijf

* bedrijventerrein commercieel (UNII) en Maatschappelijk (Brandweer en school) ofwel alles behalve wonen

6.7.2 Bedrijventerreinen

Uit de provinciale prognose blijkt tot en met 2030 een uitbreidingsvraag naar bedrijventerreinen in Noordoost-Brabant van circa 130 tot 300 hectare. Daarna zal de ruimtebehoefte naar verwachting afvlakken. Er zal nog wel vraag zijn naar nieuwe terreinen maar dit betreft volgens de prognose vrijwel volledig een vervangingsvraag. Oorzaken van deze trend hebben te maken met de dalende bevolkingsgroei en daarmee samenhangende verwachte stabilisatie of daling van de beroepsbevolking. De laatste jaren is de werkgelegenheid en de ruimtebehoefte van bedrijven in de industrie weer aan het groeien. Ook vraagt de verduurzaming van de economie waarschijnlijk meer ruimte op bedrijventerreinen, o.a. voor energie en recycling. Onduidelijk is nog wat deze trends betekenen voor de ruimtevraag na 2030.

De ramingen waar de twee gemeenten zich op baseren passen binnen de provinciale en regionale afspraken.

6.7.3 Grondexploitatie Landerd

Algemeen

Het grondbeleid van de gemeente Landerd is opgenomen in de nota's:

- Nota grondbeleid 2019 (op 4 april 2019 vastgesteld)
- Nota grondprijnsbeleid 2018 Woningbouw

Deze schetsen het kader voor het financiële beleid en voor de financiële uitvoering van het gemeentelijk grondbeleid. De hoofdlijnen van het grondbeleid zijn de volgende:

- In Landerd was het grondbeleid in het verleden actief. Op dit moment worden er geen gronden meer aangekocht. Het grondbeleid is op dit moment in beginsel faciliterend.
- Winsten zijn toegestaan ter dekking van eventuele risico's en ter uitvoering van ander gemeentelijk beleid.
- Goede beheersing van de bedrijfsvoering en een tijdige informatieverschaffing over de bouwgrondexploitaties is essentieel.
- Risico's dienen tijdig en duidelijk in kaart te worden gebracht.
- Elk complex wordt duidelijk afgebakend.

Na aftrek van de gevormde voorzieningen resteert per 1-1-2019 een boekwaarde van € 7,1 miljoen (exclusief LOG Graspeel).

Landerd heeft bedrijventerrein Voederheil II en woon-werk locatie Reek-Zuid ontwikkeld. Voederheil II betreft een bedrijventerrein (6,7 ha uitgeefbaar) met kavels (1.000 tot 5.000 m²) met flexibele grenzen waardoor maatwerk geleverd kan worden. Na de vaststelling van het bestemmingsplan is het plan bouwrijp gemaakt en begonnen met de uitgifte. Er zijn inmiddels 12 kavels daadwerkelijk verkocht en er lopen verschillende gesprekken met potentiële kandidaten. De verwachting is dat in 2022 alle kavels zijn verkocht.

Reek-Zuid betreft een Woon-werkgebied (circa 4 ha uitgeefbaar) met kavels van 750 tot 1775m². De verkoopbaarheid van de kavels is de afgelopen jaren lastig gebleken.

Inmiddels is er vanuit verschillende partijen toch concrete interesse getoond voor een kavel op Reek-Zuid. Dit is onder meer het resultaat van de aantrekkende economie, maar waarschijnlijk ook van onze uitgedragen visie om de mogelijkheden die het bestemmingsplan biedt, te verruimen.

Reserves en voorzieningen

De gemeente Landerd heeft geen algemene reserve grondexploitatie. Het risico is opgenomen en afgezonderd in de behoedzaamheidsreserve. De hoogte van deze reserve wordt bepaald aan de hand van de notitie weerstandsvermogen. De behoedzaamheidsreserve is primo 2019 € 3.284.000.

Voor de verliesgevende complexen (Reek Zuid, Vensteeg en LOG Graspeel) heeft de gemeente per 31-12-2018 adequate verliesvoorzieningen (€ 5,5 miljoen) getroffen.

Bouwgrond in exploitatie

Het betreft grondexploitaties waarvoor een op uitvoering gebaseerde exploitatieopzet is vastgesteld. In deze complexen is per 31 december 2018 in totaal een bedrag geïnvesteerd van € 12,8 miljoen. Hiervan is een deel afgedekt door de voorziening exploitatierisico's (€ 5,5 miljoen). Het netto geïnvesteerde vermogen in de bouwgrond in exploitatie is € 7,3 miljoen.

Uit het MJP 2018 van het grondbedrijf blijkt dat de komende jaren de boekwaarde van deze 'Bouwgronden in exploitatie' zal dalen omdat er nagenoeg geen gronden meer aangekocht worden en de meeste complexen in de realisatiefase zitten. Hierdoor zijn de opbrengsten hoger dan de nog te maken kosten en neemt als gevolg daarvan de boekwaarde af.

De geplande verkopen vanaf 1-1-2019 tot eind 2027 bedragen € 14,4 miljoen. Om deze verkopen te kunnen realiseren dient op basis van voorcalculatie nog € 4,9 miljoen aan kosten gemaakt te worden. Dit betreft kosten in verband met verwerving, bouw- en woningrijp maken, planbegeleiding en rente.

In de periode 2019 t/m 2022 verwacht de gemeente nog € 1,4 miljoen tussentijds winst te nemen. De tussentijdse winstnemingen worden gestort in de behoedzaamheidsreserve. Voor een nadere toelichting per complex wordt verwezen naar bijlage 8.10.

Plannen in ontwikkeling voor rekening en risico van de gemeente

In dit onderdeel is een korte beschrijving opgenomen van de stand van zaken van bestemmingsplannen die in eigen beheer ontwikkeld worden (niet reguliere komplannen). Voor een nadere toelichting per complex wordt verwezen naar bijlage 8.10.

6.7.4 Grondexploitatie Uden

Algemeen

Het grondbeleid van de gemeente Uden is opgenomen in de Nota Grondbeleid 2017 (op 15 december 2016 vastgesteld)

De Nota Grondbeleid 2017 is de basis voor een transparante en éénduidige werkwijze bij de uitvoering van het grondbeleid door de gemeente Uden. Via deze Nota Grondbeleid heeft de gemeenteraad de kaders vastgesteld waarbinnen het college het grondbeleid uitvoert.

Binnen het grondbedrijf zijn er twee typen gronden. De categorie Bouwgrond in exploitatie (BIE) betreft de gronden die zich in een transformatieproces bevinden waarbij in bezit zijnde grond wordt omgevormd naar bouwrijpe grond, met als oogmerk (opnieuw) te worden bebouwd. Er is een grondexploitatiebegroting vastgesteld en de kosten kunnen worden geactiveerd. De classificatie Materiële Vaste Activa (MVA) Gronden en terreinen, geldt voor grond die niet in een transformatieproces zit en daar zijn andere waarderingsregels op van toepassing. Om een MVA om te zetten naar een BIE is een raadsbesluit nodig.

Per 1-1-2019 zijn er 12 lopende grondexploitaties. Hiervan zijn er 7 winstgevend en 5 verliesgevend. Dit volgende exploitaties zijn verliesgevend: Herstructurering Loopkant-Liessent, Spechtenlaan 2^e fase, Uden-Noord I, Uden-Noord II en locatie Schepersweg.

De winstgevende grondexploitaties hebben samen een positief saldo van € 10,84 miljoen (netto contante waarde per 1-1-2019). Tot en met 2018 is bij deze grondexploitaties € 53,2 miljoen aan tussentijdse winst genomen.

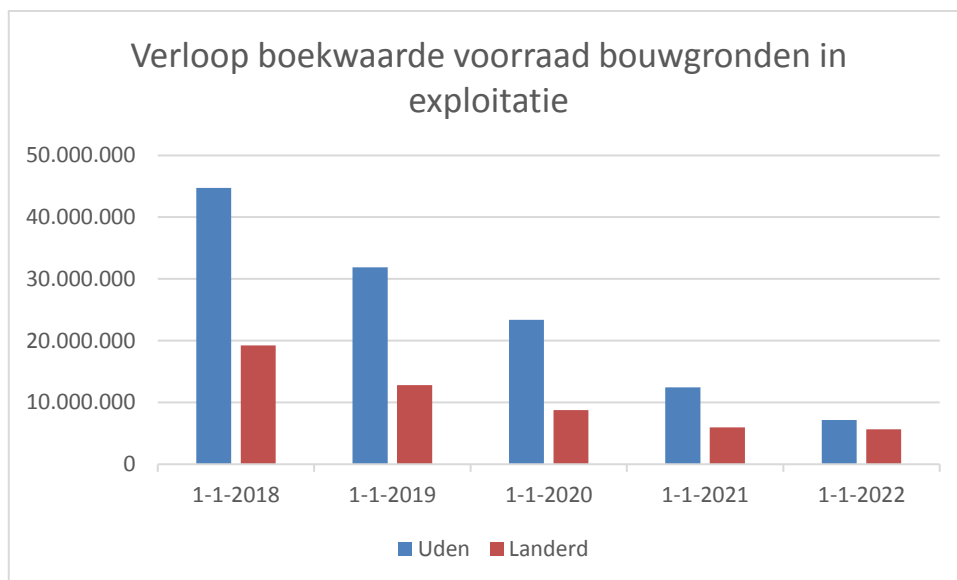
Naast de reeds vermelde 5 lopende verlieslatende grondexploitaties zijn er nog 2 vast te stellen grondexploitaties met een verwacht verlies (Hoogveld-Zuid-Noord en Eikenheuvel). Ter hoogte van het berekende verlies is in de jaarrekening 2018 een verliesvoorziening opgenomen van € 14,14 miljoen (netto contante waarde).

Het totaal geïnvesteerde vermogen van het grondbedrijf in BIE's per 1-1-2019 is € 34,47 miljoen. Hiervan is een deel afgedekt door de voorziening exploitatierisico's (€ 14,14 miljoen). Het netto geïnvesteerde vermogen (balanswaarde) in BIE's is € 20,33 miljoen. De nog te realiseren kosten zijn € 19,88 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten € 50,81 miljoen.

Het totaal geïnvesteerde vermogen van het grondbedrijf in MVA Gronden en Terreinen is per 1-1-2019 € 41,3 miljoen. Hiervan is een deel afgedekt door de voorziening herwaardering en de voorziening exploitatie nadelen. Het netto geïnvesteerde vermogen (balanswaarde) in MVA Gronden en Terreinen is € 37,4 miljoen.

Bouwgrond in exploitatie

Onderstaande tabel toont het verwachte verloop van de (bruto) grondvoorraad van de 'Bouwgronden in exploitatie' vanaf 2019. Uit het MeerJarenPerspectief (MJP) 2019 van het grondbedrijf (wordt naar verwachting vastgesteld in de raadsvergadering van 27 juni 2019) blijkt dat de komende jaren de boekwaarde van deze 'Bouwgronden in exploitatie' zal dalen omdat er nagenoeg geen gronden meer aangekocht worden en de meeste complexen in de realisatiefase zitten. Hierdoor zijn de opbrengsten hoger dan de nog te maken kosten en neemt als gevolg daarvan de boekwaarde af. Eventueel per 2020 nog nieuw te openen grondexploitaties zijn hierin niet meegenomen.

Grafiek 6.7.4.1 Boekwaarde bouwgrond in exploitatie 2018 t/m 2022

Bron: Jaarrekening 2018, Begroting 2019 (gemeente Uden) en MPG 2019-2022 (gemeente Landerd)

De geplande verkopen vanaf 1-1-2019 tot eind 2028 bedragen circa € 50,8 miljoen. Om deze verkopen te kunnen realiseren dient op basis van voorcalculatie nog circa € 19,9 miljoen aan kosten gemaakt te worden. Dit betreft kosten in verband met verwerving, bouw- en woningrijp maken, planbegeleiding en rente. In de periode 2019 t/m 2022 verwacht de gemeente nog € 9,5 miljoen tussentijds winst te nemen. De tussentijdse winstnemingen worden deels gestort in de algemene bedrijfsreserve tussentijdse winstnemingen en deels in de reserve Bovenwijkse Voorzieningen.

Complexen die nog niet in exploitatie zijn genomen: Materiële vaste activa Gronden en Terreinen

Het onderscheid tussen deze complexen en de complexen onder 'in exploitatie genomen' bestaat formeel uit het feit dat voor deze complexen nog geen op een concrete uitvoerings-schets gebaseerde exploitatieopzet is vastgesteld. Een eventuele exploitatieopzet is gedeeltelijk gebaseerd op normen en kengetallen.

De gemeente verwacht per saldo nog een positief resultaat van € 10,9 miljoen (NCW per 31-12-2018) op de BIE die de gemeente Uden zelf ontwikkelt. In dit resultaat zijn de complexen met een negatief resultaat niet meegenomen omdat hier verliesvoorzieningen tegenover staan. Ook de reeds genomen winsten zijn hiermee verrekend.

Risico's

Aan grondexploitaties zijn risico's verbonden. Er zijn verschillende soorten risico's te benoemen. Een paar voorbeelden zijn het risico op vertraging in de uitgifte, het risico op verlaging van de grondprijzen of het risico op hogere kosten dan voorzien. De voor het grondbedrijf van toepassing zijnde risico's worden jaarlijks geïnventariseerd en beoordeeld. Voor de totale lijst aan risico's met inschatting van de omvang van het risico, de eventuele beheersmaatregelen en de afdekking van de risico's wordt verwezen naar de paragraaf risico-inventarisatie en weerstandsvermogen. Het totale bedrag aan risico's voor het grondbedrijf bedraagt per 2019 € 6,2 miljoen. De verwachting van de gemeente Uden is, nu het herstel van de markt goed zichtbaar is, dat het risicobedrag niet zal stijgen in de komende jaren.

De looptijd van deze complexen is tot en met 2024 voor de huidige bouwgronden in exploitatie (BIE). Voor de gronden die nu nog als materiële vaste activa zijn opgenomen, zal de looptijd worden bepaald zodra ze in exploitatie worden genomen. Het is de bedoeling dat twee van deze plannen (Eikenheuvel en Hoogveld-Zuid-Noord) in 2019 ook een BIE status krijgen; daarvoor zal een grondexploitatie aan de raad worden voorgelegd. De verwachte looptijd van die plannen moet nog worden bepaald. In 2018 zijn 330 woningen in aanbouw genomen, waarvan circa 180 woningen afkomstig uit gemeentelijke plannen (grondexploitaties).

Uden heeft een aantal woningbouwcomplexen in exploitatie met de bruto boekwaarde van € 19,3 miljoen. Een deel hiervan betreft complexen waar ook de bouw van bijvoorbeeld een school, supermarkt of ziekenhuis in de cijfers opgenomen zitten. De nog te maken kosten voor woningbouwcomplexen bedragen per 31-12-2018 € 18,2 miljoen. De nog te realiseren opbrengsten zijn € 31,3 miljoen.

Bruto boekwaarde woningbouw: € 19,3 miljoen

Verliesvoorziening woningbouw: € 9,4 miljoen

Netto boekwaarde woningbouw: € 9,9 miljoen

Voor een nadere toelichting per complex wordt verwezen naar bijlage 8.11.

De toezichthouder is van mening dat de risico's binnen de grondexploitatie in beeld en beheersbaar zijn.

Reserves en voorzieningen

Alle reserves en voorzieningen van het grondbedrijf worden jaarlijks herijkt. Er zijn op dit moment 5 reserves en 3 voorzieningen. De 4 specifieke bestemmingsreserves bevatten per

31-12-2018 in totaal een bedrag van circa € 3,1 miljoen. De Algemene Reserve grondbedrijf bedraagt circa € 14,5 miljoen. De Algemene Reserve grondbedrijf is onderdeel van de totale weerstandscapaciteit van de gemeente Uden.

De 3 voorzieningen bevatten per 31-12-2018 een totaalbedrag van € 18,2 miljoen. In het MJP wordt jaarlijks een prognose gegeven van de te verwachten mutaties in de reserves.

- *Voorziening herwaardering (VHW).*
Deze voorziening dekt het verschil af tussen de huidige boekwaarde en de werkelijke waarde van percelen die bij de gemeente op de balans staan, voor het geval de geplande bebouwing op deze locaties of andere beoogde bestemmingen niet doorgaan of als er sprake is van waardedaling. Saldo per 31-12-2018: € 1.708.000.
- *Voorziening kosten gerealiseerde complexen (VGC).*
Deze voorziening is nodig ter dekking van de laatste werkzaamheden of nakomende kosten bij al administratief afgesloten complexen. Bij de jaarrekening 2018 is het benodigde saldo per 31-12-2018 bepaald op € 196.000.
- *Voorziening exploitatienadelen: (VEN).*
De gemeente heeft 7 grondexploitaties met een (vooralsnog) gecalculeerd nadeel. Dit betreft de exploitaties Herstructurering Loopkant-Liessent, Hoogveld-Zuid-Noord, Spechtenlaan 2^e fase, Uden-Noord I, Uden-Noord II, Eikenheuvel en Schepersweg. In de jaarrekening 2018 is hiervoor een adequate verliesvoorziening getroffen van circa € 16,3 miljoen.
- *Algemene reserve grondbedrijf (ABR-ge).*
De Algemene Reserve Grondbedrijf wordt gevoed door (tussentijdse) winstnemingen op grondexploitaties.
Deze reserve is ingesteld met meerdere bestedingsdoelen:
  1. Opvangen van eventuele (verwachte) nadelen op grondexploitatiecomplexen.
  2. Risicobuffer op basis van het Meerjarenperspectief Grondbedrijf/ jaarlijkse risico-inventarisatie.
  3. Treffen van voorzieningen voor herwaardering van gronden.
  4. Egalisatie van tijdelijke tekorten van overige reserves van het grondbedrijf.
  5. Voorfinanciering plankosten initiatieven van derden.Het saldo van de ABR-ge bedroeg op 31-12-2018 circa € 14,5 miljoen.

- *Reserve Bovenwijkse Infrastructuur (RBI)**.
Saldo per 1-1-2019: € 354.000.
- *Reserve Groenstructuur en Buitengebied (RGB)*
Saldo per 1-1-2019: € 22.000.
- *Reserve Revitalisering Bedrijventerreinen (RRB)**
Saldo per 1-1-2018: € 0,-.
- Reserve Bovenwijkse voorzieningen (RBV)*
Saldo per 1-1-2019: € 2.701.000

*) Op 15 december 2016 is het raadsbesluit genomen om voor deze reserve een nieuwe reserve in te stellen. Op het moment dat aan de lopende verplichtingen van deze reserve is voldaan wordt deze reserve afgesloten en wordt het eventuele saldo toegevoegd aan de per 2017 nieuwgevormde reserve.

Bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit heeft de gemeente rekening gehouden met de volgende algemene risico's binnen de grondexploitatie:

- *Planaanpassingen: € 2,5 miljoen*
In de huidige markt is kwaliteit van de woonomgeving belangrijk voor de afzetmogelijkheden. De gemeente loopt daarom het risico dat bestaande plannen/verkavelingen aangepast moeten worden om de vereiste kwaliteit te halen. Dit zal veelal betekenen dat er minder grond verkocht kan worden om tot minder intensieve bebouwing te komen en om de openbare ruimte de gewenste kwaliteit te geven. Daarnaast doen zich vaker belemmeringen voor waardoor minder ontwikkeld kan worden (bijvoorbeeld geurcontour/fijnstof). Dit zal zich met name voordoen in de beoogde nog te ontwikkelen woongebieden en de commerciële locatie. Dit betreft De Ruiter, Centrumgebied Uden-Zuid en Uden-Noord I voor wonen en Uden Noord II als commerciële locatie. Totaal is er per 1-1-2019 een opbrengst van € 29,4 miljoen geraamd op deze locaties. De gemeente schat in dat bij Uden-Noord I en Centrumgebied Uden-Zuid mogelijk 10% minder uitgegeven kan worden, bij De Ruiter en Uden-Noord II mogelijk 20%. Dit betekent een lagere opbrengst van € 4,2 miljoen. Voor een deel zal er ook minder uitgegeven hoeven worden (bouw- en woonrijpmaken) en voor een deel zal het juist extra ingericht moeten worden. Deze aanpassing leidt niet tot een indeling in een andere klasse, derhalve blijft het de klasse tot € 5 miljoen. Op basis van kans x financieel gevolg is voor dit risico € 2,5 miljoen meegenomen.
- *Bouwbehoefte/voorraad grond onder MVA: Niet herontwikkelen locatie Hoogveld-Zuid-Noord: € 1,5 miljoen*
In principe gaat de gemeente deze gronden voor einde 2019 in exploitatie nemen. Conform besluitvorming MJP 2017 is gestart met planvoorbereiding. Gezien de interesse in bedrijfsterreinen in het algemeen en van 1 partij in het bijzonder voor Hoogveld Zuid zijn de voorbereidingen al wat verder gevorderd. In 2018 is deze locatie in het Regionaal Overleg op groen gekomen wat betekent dat ontwikkelen wat dit onderdeel betreft geen belemmering kent. Ondanks dat is er toch een risico op het moeten afwaarderen van deze gronden naar de huidige agrarische bestemming. Op basis van kans x financieel gevolg is voor dit risico € 1.500.000 meegenomen.

- *Bouwbehoefte/voorraad grond onder MVA: Niet herontwikkelen locatie Eikenheuvel: € 1,5 miljoen*
In principe gaat de gemeente deze gronden op termijn in exploitatie nemen. Conform besluitvorming MJP 2017 is gestart met planvoorbereiding. Het is echter niet uit te sluiten dat op middellange termijn door mogelijk verminderde behoefte aan woningbouw of heroverwegingen van de Provincie ten aanzien van uitbreidingslocaties deze locatie niet (geheel) aan snee komen. Deze locatie is in de Omgevingsvisie 2015 als toekomstige woningbouwlocatie meegenomen en daar heeft de Provincie positief op gereageerd. Ondanks dat is er toch een risico op het moeten afwaarderen van deze gronden naar de huidige agrarische bestemming. Op basis van kans x financieel gevolg is voor dit risico € 1,5 miljoen meegenomen.
- *Verkooprijdsdaling: € 0,5 miljoen*
De marktconformiteit van de prijzen is extern getoetst en gebaseerd op het huidige prijsniveau en gemiddelde kavelgrootte. Jaarlijks wordt dit opnieuw beoordeeld. Er is duidelijk teken van herstel in de woningbouwmarkt. Ook de vraag naar bedrijventerrein is positief. Ondanks dat sluit de gemeente een prijsdaling nog steeds niet geheel uit. In totaal heeft de gemeente nog circa 115.000 m² woningbouwgrond te verkopen, 126.000 m² bedrijfsterreinengrond, 1.200 m² commerciële ruimte en 6.200 m² maatschappelijke grond. Als risico gaat de gemeente uit van een mogelijke gemiddelde prijsdaling van € 5 per m². Dit betekent een risico van in totaal $248.400 \times € 5 = € 1.242.000$, dit valt in de klasse tot € 5 miljoen. De kans dat zich dit bij alle gronden voordoet schat de gemeente thans in op 10% (dit is een combinatie van kans en het totaalbedrag aan risico, een deel van de gronden is reeds in overeenkomst).
Op basis van kans x financieel gevolg is voor dit risico € 0,5 miljoen meegenomen.
- *Onvoorziene planeconomische risico's: € 450.000*
In elke grex kunnen zich onvoorziene omstandigheden voordoen, zoals bijvoorbeeld bodemverontreinigingen, schadeloosstelling in verband met onteigening, planschade en beroepszaken op grond van Ladder van Duurzaamheid en rechtszaken vanwege gesloten overeenkomsten. Dit kan extra kosten met zich mee kunnen brengen dan wel de fasering beïnvloeden. Daarbij gaat het om omstandigheden die zich niet aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid voor zullen doen. Omstandigheden waar dat wel voor geldt worden gewoon opgenomen in de GREX. Daarnaast kunnen zich ook juridische risico's voordoen bijvoorbeeld naar aanleiding van bestemmingsplanprocedures. Het gaat om een risico dat in de klasse 4 van € 900.000,- valt. Het risico wordt op 50% geschat.
- *Plankosten: € 350.000*
Het totale plankostenbudget in de lopende exploitaties voor de komende 10 jaar bedraagt thans circa € 2,9 miljoen. In de huidige markt waarbij onder andere herontwikkelingen soms noodzakelijk zijn en er extra inspanningen gedaan moeten worden om tot afzet te komen is, met daarnaast burgerparticipatie als ontwikkeling welke extra inspanning vergt, zeker een risico op extra plankosten. De gemeente denkt dat 15% hogere plankosten zeker als risico gezien mag worden. Dit betekent dus circa € 430.000 en valt in de klasse tot € 500.000. De kans dat dit risico zich voordoet mag ingeschat worden op 70%.

- *Vertragingsrisico: € 250.000*

In 2018 is 99% van afzettarget voor uitgifte van bouwgrond ten behoeve van woningen gerealiseerd. Voor bedrijfsterreinen 106%. Ondanks een weloverwogen fasering in het MJP 2019 is een vertraging in de uitgifte ten opzichte van de bijgestelde aannames echter niet uit te sluiten. Met name als gevolg bezwaar/beroep procedures bij een nieuw bestemmingsplan is dit risico aanwezig, ook al wordt hier al zoveel mogelijk rekening mee gehouden. De totale verkoopomzet per jaar voor de komende 6 jaren bedraagt op basis van het MJP 2019 circa € 8,4 miljoen (zie onderbouwing risicoparagraaf 2018). Een gemiddelde vertraging van 1 jaar betekent een extra renteverlies van 2,9% van € 8,4 miljoen = € 243.600 en valt dus in de klasse tot € 500.000. De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 50%.

Waardedaling verspreid liggende gronden: € 150.000

Het grondbedrijf beschikt over een aantal percelen grond en enkele opstallen die onder andere onder het complex Ruilgronden zitten. Het betreft restant Zeelandsedijk 16, perceel aan de Vluchtoordweg (naast Wiltec), locatie voorheen Kortestraat 5a en perceel nabij Hoevenesweg. Het risico op verdere waardedaling wordt in de huidige markt ingeschat op maximaal € 250.000, circa 10% van de eind 2018 getaxeerde waarde van deze gronden. Dus klasse 3. De kans dat het risico zich manifesteert wordt thans ingeschat op 30 %. Dit risico is naar beneden bijgesteld gezien het beperkte verschil tussen taxatie eind 2015 en eind 2018 taxatie eind 2015 en eind 2018.

Aanbevelingen

Formuleer in 2020 gezamenlijk beleid (o.a. uitgangspunten) en een gezamenlijk instrumentarium (rekenmodel, werkprocessen en het prijzenboek) ten aanzien van de grondexploitatie.

Stem het ambitieniveau van de nieuwe gemeente en de financiële mogelijkheden goed af op mogelijke toekomstige negatieve ontwikkelingen binnen de grondexploitatie.

Tref tijdig maatregelen om gevolgen van een verandering van de gehanteerde parameters (grondprijzen, kosten- en opbrengstenstijging en rente) binnen de grondexploitatie op te vangen, dit kan grote financiële consequenties voor de nieuwe gemeente hebben.

6.8 Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn organisaties waar de gemeente zich bestuurlijk en financieel verbindt. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) geeft als definitie: "een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie, waarin de provincie of de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichting niet nakomt.

Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht”.

Financieel belang

Er is sprake van een ‘verbonden partij’ als de gemeente geen verhaalsmogelijkheden heeft als de partij failliet gaat, of als de gemeente aansprakelijk wordt gesteld indien de partij haar verplichtingen niet nakomt. Bij leningen en garantstellingen is dus geen sprake van een verbonden partij: de gemeente behoudt juridische verhaalsmogelijkheden als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is er geen sprake van een verbonden partij: het gaat hier om overdrachten (subsidiës).

Bestuurlijk belang

Er is sprake van een ‘verbonden partij’ als de wethouder, het raadslid of de ambtenaar van de gemeente, namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt.

VERBONDEN PARTIJEN	Landerd	Uden
1. Gemeenschappelijke regelingen		
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Hart voor Brabant (GGD)	X	X
Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN)	X	X
Regionale Ambulance Voorziening Brabant Midden-West en Noord (RAV)	X	X
Veligheidsregio Brabant-Noord	X	X
Regeling Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)	X	X
Kleinschalig collectief vervoer Brabant Noordoost (KCV)	X	X
Werkvoorzieningschap Noordoost-Brabant	X	X
Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)	X	X
Centrumregeling Wmo Brabant Noordoost-oost 2017	X	X
Centrumregeling Jeugdhulp Noordoost Brabant 2015	X	X
Milieustraat Oss	X	
Afvalinzameling (Oss, Landerd)	X	
Regionaal Bureau Leerlingzaken Brabant Noordoost (RBL BNO)	X	X
2. Stichtingen		
Stichting Maashorst in uitvoering	X	X
Stichting Museum voor Religieuze Kunst		X
Stichting Natuurcentrum de Maashorst	X	X
Stichting Saam (o.a. openbaar onderwijs)	X	
3. Privaatrechtelijke rechtspersonen		
Regionaal Zorg- en Veiligheidshuis Brabant Noordoost (m.i.v. 1-1-2019)	X	X
Verzekeringsplatform Overheden		X
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	X	X
Brabant Water N.V.	X	X
Theater Markant N.V.		X
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	X	X
Bureau Inkoop en aanbestedingen Zuid-Oost-Brabant		X
Dimpact (ICT zaaksysteem)	X	
4. Overige samenwerkingsverbanden		
Commissie overleg en voorlichting milieuhygiëne vliegbasis Volkel	X	X
Gebiedsproces waterthema's Waterschap Aa en Maas		X
Gebiedsproces Raam Waterschap Aa en Maas	X	
GGA Brabant-Noordoost (Gebiedsgerichte aanpak verkeer en vervoer)	X	X
Hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) in de regio Noordoost Brabant	X	X
Nationale politie	X	X
Samenwerking As50	X	X
Sociale recherche	X	X
Verwerking groenafval en gft (BOVUS)		X
AgriFoodCapital - Regio Noordoost Brabant	X	X

Conclusies en aanbevelingen

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de gemeenten in bijna alle gevallen in dezelfde verbonden partijen deelnemen.

Door de herindeling is het niet noodzakelijk om uit één of meerdere verbonden partijen te treden. Er is vooralsnog dus ook nog geen sprake van eventuele uittredingskosten vanwege de herindeling.

Verder is nog van belang of er specifieke risico's (met een behoorlijke financiële impact) zijn in verbonden partijen waar niet alle gemeenten in deelnemen. Hiervan is geen sprake.

Aanbevelingen

Geef een actueel cijfermatig inzicht in de verbonden partijen, ook voor die in liquidatie. Breng de resultaten, vermogenspositie, financieel belang, gevolgen van eventuele liquidatie etc. goed in beeld. Besteed vooral aandacht aan onderliggende risico's die verbonden partijen met zich meebrengen.

Maak voor de datum van herindeling keuzes of de taken van de nieuwe gemeente zullen worden ondergebracht in een (nieuwe of bestaande) verbonden partij of in eigen beheer zullen worden verricht. (Indien van toepassing)

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

Deze herindelingscan is opgesteld om de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden. In de herindelingscan is een beeld gegeven van de financiële positie van de nieuw te vormen gemeente Maashorst en de belangrijkste financiële effecten van de herindeling. Daarnaast is een beeld gegeven van de financiële positie van de twee afzonderlijke gemeenten.

Op basis van het onderzoek kunnen de vragen als volgt worden beantwoord.

1. Wat is het effect van de herindeling op de algemene uitkering, welke opbrengst kan worden verwacht van de tijdelijke maatstaf herindeling, welke frictiekosten kunnen zich mogelijk voordoen, welke effecten heeft de herindeling mogelijk op de woonlasten, wat zijn de overige financiële aandachtspunten?

Effect op de algemene uitkering

Na de herindeling zal de algemene uitkering circa 0,36% (€ 285.000) lager zijn dan de optelsom van de algemene uitkeringen van de twee huidige gemeenten. Deze daling wordt geheel veroorzaakt door het vaste bedrag dat elke gemeente ontvangt; door de herindeling raakt Maashorst éénmaal het vaste bedrag (circa € 420.000) kwijt. Dit wordt slechts ten dele gecompenseerd door de hogere uitkering die Maashorst voor klantenpotentieel en omgevingsadressendichtheid zal ontvangen.

De daling van de algemene uitkering zal gedeeltelijk kunnen worden opgevangen door lagere bestuurskosten (raad, college, griffie e.d.), omdat deze na herindeling maar voor één gemeente gemaakt hoeven te worden. Hier staan dan eventueel weer wel wachtgeldverplichtingen tegenover, waardoor de kostenbesparing niet meteen kan worden gerealiseerd.

Tijdelijke maatstaf herindeling en frictiekosten

De tijdelijke maatstaf herindeling schatten wij op dit moment in op circa 6,3 miljoen euro. Dit bedrag krijgen de twee gemeenten uit het gemeentefonds, als tegemoetkoming voor frictiekosten. Frictiekosten zijn lasten die zonder herindeling niet gemaakt zouden zijn en die extra en tijdelijk zijn. Het bedrag van de tijdelijke maatstaf herindeling wordt in 5 jaar uitgekeerd. Circa 1,2 miljoen euro wordt in het jaar voorafgaand aan de herindeling uitgekeerd, evenredig verdeeld over de 3 gemeenten. Het restant bedrag wordt in de vier daaropvolgende jaren aan de nieuwe gemeente uitgekeerd.

Voor de berekening van de tijdelijke maatstaf herindeling is rekening gehouden met de septembercirculaire 2018. Daarbij hebben wij de uitkeringsfactor gehanteerd voor het jaar 2021 (het jaar voorafgaand aan de herindeling) op grond van lopende prijzen. Het definitieve bedrag is afhankelijk van de uitkeringsfactor van het jaar voorafgaand aan de herindeling. Dit betekent dat pas in 2021 het exacte bedrag bekend zal zijn.

Effect op de woonlasten

De herindeling heeft effect op de woonlasten, aangezien de nieuwe gemeente voor alle inwoners nieuwe tarieven zal vaststellen. De hoogte daarvan is vooral afhankelijk van het ambitieniveau van de nieuwe gemeente.

Uit de vergelijking tussen de twee huidige gemeenten Landerd en Uden blijkt dat de belastingdruk in Landerd iets hoger is, zowel voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden als voor een gemiddeld bedrijf. Als gevolg van de herindeling zal de belastingdruk in Landerd, zowel voor meerpersoonshuishoudens als voor bedrijven, mogelijkerwijs dalen (bij een gelijkblijvend ambitieniveau van de gemeente). Dit valt echter onder de beleidsvrijheid van de nieuwe gemeente.

Overige financiële aandachtspunten

Verbonden partijen

De twee gemeenten nemen veelal aan dezelfde verbonden partijen deel, maar er zijn ook verschillen. Voor zover men aan dezelfde verbonden partijen deelneemt, betekent dit dat de risico's van die betreffende verbonden partijen ook nu al gedeeld worden. Voor zover men aan andere verbonden partijen deelneemt, bestaat mogelijk het risico van uittrekking en/of liquidatie, met de daarmee gepaarde gaande kosten. Deze risico's moeten worden geïnventariseerd en gekwantificeerd.

Actualisering en harmonisering beheerplannen kapitaalgoederen

Beide gemeenten hebben ieder hun eigen beleid ten aanzien van het onderhoud van kapitaalgoederen zoals wegen, groen, gebouwen en riolering. Voor zover er sprake is van achterstallig onderhoud, dient dit door de huidige gemeente te worden opgelost. Op dit moment is er alleen sprake van achterstallig onderhoud bij de gemeente Landerd, namelijk t.a.v. asfaltwegen en civieltechnische kunstwerken.

Tevens dient men de komende jaren tot de herindeling te benutten om een eensluidend beleid ten aanzien van de kapitaalgoederen te komen. De raad van de nieuwe gemeente kan vervolgens de nieuwe geactualiseerde en geïntegreerde beheerplannen vaststellen en de benodigde dekking binnen de begroting aanwijzen.

Weerstandsvermogen en risico's

De beide gemeenten hanteren ieder een eigen systematiek om de weerstandscapaciteit en de risico's te berekenen. In bijlage 8.16 zijn de belangrijkste verschillen tussen Landerd en Uden op een rijtje gezet. De nieuwe gemeente zal hierin keuzes moeten maken en dus verdient het aanbeveling dat gemeenten de komende jaren benutten om naar elkaar toe te groeien.

Harmonisering (financieel) beleid

De huidige gemeenten Landerd en Uden hebben ieder hun eigen financieel beleid, onder meer neergelegd in de financiële verordening ex artikel 212 en in de diverse beleidsnota's.

Omdat het financieel beleid niet op alle onderdelen overeenkomt, zullen de gemeenten de komende jaren moeten benutten om tot een gezamenlijk financieel beleid te komen, zodat de overgang naar de nieuwe gemeente soepel kan verlopen.

Wat kan aan de hand van de (meerjaren)begrotingen en de jaarrekeningen van de gemeenten Landerd en Uden over de financiële positie van de nieuw te vormen gemeente worden gezegd?

Begrotingen en meerjarenramingen

De begrotingen van beide gemeenten zijn weliswaar niet structureel en reëel sluitend in het begrotingsjaar 2019, maar op grond van de ingediende meerjarenraming 2020-2022 is het voldoende aannemelijk dat het structurele en reële evenwicht in de loop van de meerjarenraming wordt hersteld. Op grond hiervan kwamen zowel Landerd als Uden in aanmerking voor de repressieve toezichtvorm voor het begrotingsjaar 2019. Uit de meerjarenramingen blijkt dat de financiële perspectieven van beide gemeenten er voldoende gezond uitzien, waarbij al rekening is gehouden met de kapitaallasten van de geplande investeringen in de periode 2019-2022. Uiteraard zijn er externe factoren die van invloed kunnen zijn op dit toekomstperspectief: tegenvallers in de algemene uitkering, economische tegenwind en ontwikkelingen m.b.t. de jeugdzorg en de WMO.

Jaarrekeningen

Bij deze scan hebben we de vastgestelde jaarrekeningen 2016 en 2017, alsmede de conceptjaarrekening 2018 betrokken. De jaarrekeningen 2016 en 2017 van beide gemeenten hebben batige resultaten en bij Uden is dat ook in de conceptrekening 2018 het geval. De conceptjaarrekening 2018 van Landerd heeft een tekort, dat vooral wordt veroorzaakt door incidentele factoren. De accountant heeft de afgelopen jaren steeds goedkeurende verklaringen verstrekt voor rechtmatigheid en getrouwheid, zowel bij Landerd als bij Uden. Op grond van de jaarrekeningen kan worden vastgesteld dat de gemeente een gezonde financiële basis heeft.

Sociaal domein

Bij de gemeente Landerd is sprake van oplopende tekorten in de jeugdzorg. Hierdoor slaat vanaf het jaar 2018 het overschot in het totale gedecentraliseerde sociaal domein om in een tekort. Men is bezig met de transformatie en het is van belang dat de gemeente zo snel mogelijk (doch in ieder geval vóór de samenvoeging met Uden) een reëel beeld van de structurele kosten in het sociaal domein heeft. Deze kosten dienen dan te kunnen worden opgevangen binnen een structureel sluitende begroting.

Ook bij de gemeente Uden is sprake van oplopende tekorten in de jeugdzorg. Verder worden dalende overschotten op de WMO verwacht.

Uden heeft aangegeven dat met ingang van het begrotingsjaar 2020 de ramingen van het sociaal domein niet meer per definitie budgettair neutraal worden opgenomen. Dat betekent in de praktijk dat beide gemeenten met ingang van het begrotingsjaar 2020 dezelfde systematiek van ramen zullen hanteren.

Onderhoud kapitaalgoederen

Uden beschikt over actuele beheerplannen voor alle kapitaalgoederen en de onderhoudskosten in de begroting 2019 zijn hiermee in overeenstemming.

De ramingen voor de onderhoudskosten van riolering, wegen en gemeentelijke gebouwen in de begrotingen 2019 zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde, actuele beheerplannen. Landerd heeft actuele beheerplannen voor wegen, gemeentelijke gebouwen, riolering en openbare verlichting. Voor civieltechnische kunstwerken en openbaar groen heeft Landerd geen actuele beheerplannen. Op die terreinen is het dus belangrijk dat Landerd en Uden zo spoedig mogelijk met elkaar afstemmen om tot gemeenschappelijke uitgangspunten te komen.

Weerstandsvermogen en risico's

Beide gemeenten beschikken over een nota weerstandsvermogen en risicobeheersing waarin het beleid m.b.t. risico's en weerstandsvermogen is vastgelegd. De wijze waarop de risico's zijn berekend komen ons voldoende reëel voor. Beide gemeenten hebben normen vastgesteld waaraan het weerstandsvermogen moet voldoen en beide gemeenten voldoen in hun begroting 2019 en in hun jaarrekening 2018 aan de eigen norm. Qua weerstandsvermogen ligt er een gezonde basis voor de nieuwe gemeente.

Grondexploitatie

De exploitatieberekeningen worden bij beide gemeenten ten minste éénmaal per jaar geactualiseerd. In het woningbouwprogramma wordt rekening gehouden met de eigen bevolkings- en huishoudensprognoses. Deze passen (zowel voor Landerd als voor Uden) binnen de woningbouwprognoses van de provincie. Om het meest actuele beeld te geven van de grondexploitatie zijn in deze herindelingscan de cijfers van de conceptjaarrekening 2018 opgenomen. Beide gemeenten beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de risico's in de grondexploitatie te kunnen afdekken.

Lokale heffingen

Wij hebben ook onderzocht of zich tussen de twee gemeenten verschillen voordoen ten aanzien van de belastingen en rechten. Zo ja, hoe zijn deze verschillen te verklaren? De gemeenten maken ieder hun eigen beleidskeuzes ten aanzien van de belastingen en rechten. Door deze verschillende uitgangspunten pakt de belastingdruk voor inwoners van Uden en Landerd op onderdelen verschillend uit. Dit valt binnen het raamwerk van de gemeentelijke beleidsvrijheid. Overigens blijkt uit een nadere analyse dat de gemiddelde belastingdruk van een meerpersoonshuishouden in Landerd iets hoger is dan in Uden (dit is te verklaren doordat de OZB en de afvalstoffenheffing in Landerd hoger zijn, terwijl de rioolheffing in Uden juist hoger is). Voor een gemiddeld bedrijf is de belastingdruk trouwens ook hoger in Landerd dan in Uden, wat zowel met een hogere OZB als een hogere rioolheffing te maken heeft.

Algemene conclusie

Een aandachtspunt voor beide gemeenten is dat de begroting 2019 niet in evenwicht is. Omdat beide gemeenten een structureel sluitende meerjarenraming 2020-2022 hebben gepresenteerd, kwamen zowel Landerd als Uden toch in aanmerking voor de normale, repressieve vorm van toezicht op basis van de Gemeentewet.

Beide gemeenten beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de nu bekende risico's te kunnen opvangen. Weliswaar voldoet Landerd in de begroting 2019 niet aan de door de raad vastgestelde eigen norm voor de structurele weerstandscapaciteit, maar de totale weerstandscapaciteit is meer dan voldoende. Bij beide gemeenten ligt de schuldpositie onder de signaleringswaarde en de grondexploitatie van beide gemeenten laat een gezond beeld zien. Aan de hand van deze herindelingscan kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een gezonde uitgangssituatie voor de nieuw te vormen gemeente, die zal ontstaan uit de samenvoeging van de huidige gemeenten Landerd en Uden.

Mede gelet op de komende herindeling en het dan geldende arhi-toezicht is het van belang dat beide gemeenten ervoor zorgen dat in de (meerjaren)begroting 2020-2023 het begrotingsjaar reëel en structureel sluitend wordt vastgesteld en ingediend. Gelet hierop is het essentieel dat beide gemeenten er zorg voor dragen dat eventueel nieuw beleid kan worden afgedekt binnen een structureel en reëel sluitende begroting.

7.2 Aanbevelingen

Voor de nieuwe gemeente is het belangrijk dat zoveel mogelijk zaken reeds op orde zijn. Inventariseer daarom eventuele achterstanden op het terrein van beheer en onderhoud. Het betreft hier beleidsterreinen zoals kapitaalgoederen, archieven, bestemmingsplannen en administraties.

De onderstaande aanbevelingen zijn overgenomen uit de voorgaande hoofdstukken. De aanbevelingen hoeven niet gelijktijdig te worden opgepakt, iedere aanbeveling heeft een eigen moment in het herindelingsproces. De aanbevelingen zijn hier zoveel mogelijk volgtijdelijk opgenomen. Wij adviseren de twee gemeenten echter een eigen tijdspad vast te stellen.

1. Zorg ervoor dat de begroting 2020 (en verder) wordt ingediend met tenminste een structureel en reëel sluitend begrotingsjaar. Door de instelling van het financieel toezicht op grond van de wet arhi zijn de begrotingen van Landerd en Uden immers aan goedkeuring onderworpen. Goedkeuring wordt in principe alleen verleend als het begrotingsjaar structureel en reëel sluitend is ingediend. Een niet-structureel sluitende begroting vermindert namelijk het vermogen van de gemeente (en indirect dus ook van de nieuw te vormen gemeente), omdat er een beschikking over de algemene reserve nodig is om de begroting in evenwicht te brengen. Ook legt een niet structureel en reëel sluitende begroting een claim op de nieuw te vormen gemeente door de benodigde maatregelen voor het herstel van het begrotingsevenwicht naar de toekomst te verschuiven.
2. Stel huidige en toekomstige investeringsplannen en grote projecten met ingang van de begroting 2020 in overleg met elkaar vast.
3. Geef in de (meerjaren)begroting 2020-2023 duidelijk aan op welke uitgangspunten de ramingen m.b.t. de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein zijn gebaseerd en leg hierbij een koppeling met de realisatiecijfers in de jaarrekening 2018.
4. Wanneer er in de (meerjaren)begroting een taakstelling in het sociaal domein wordt opgenomen, adviseren wij de raming van deze taakstelling zo reëel mogelijk te onderbouwen. Leg daarbij concreet op programmaniveau vast hoe de taakstelling wordt ingevuld en geef daarbij ook aan hoe het proces, dat bij het concretiseren gevolgd zal worden, eruitziet.
5. Inventariseer al het achterstallig onderhoud op kapitaalgoederen en vorm hiervoor een voorziening achterstallig onderhoud. Wij verwachten dat de afzonderlijke gemeenten het eigen achterstallig onderhoud hebben gekwantificeerd en financieel afgedekt binnen de eigen begroting, zodat dit niet meer ten laste komt van de nieuwe gemeente. Dit is een aandachtspunt bij het begrotingsonderzoek 2020

6. Maak de financiële gevolgen van het uniformeren van het financiële beleid en het harmoniseren van de verordeningen inzichtelijk en verwerk deze in de eerstvolgende begroting. Dit geldt bijvoorbeeld voor de harmonisatie van het rentebeleid en het afschrijvingsbeleid.
7. Formuleer in 2020 gezamenlijk beleid (onder andere uitgangspunten) en een gezamenlijk instrumentarium (rekenmodel, werkprocessen en het prijzenboek) ten aanzien van de grondexploitatie.
8. Maak analyses van de (nog te realiseren toekomstige) jaarrekeningresultaten en besteed daarbij aandacht aan het structurele en incidentele resultaat en budgetoverheveling. De verkregen inzichten kunnen worden gebruikt bij de beleidskeuzes en het opstellen van de eerste begroting van de nieuwe gemeente.
9. Maak een start met de inventarisatie van de frictiekosten. Stel een raming van de te verwachten frictiekosten op en wijs hiervoor een gezamenlijke budgetverantwoordelijke aan.
10. Breng de inhoudelijke verschillen tussen de financiële verordeningen ex artikel 212 van Landerd en Uden in beeld. Stem af welke keuzes gemaakt moeten worden om tot een eensluidende nieuwe verordening te komen.
11. Stel eerst uniforme verordeningen vast voor het financieel beleid, beheer en de inrichting van de organisatie en de controle daarop (ex artikel 212 en 213 van de Gemeentewet). Deze verordeningen hoeft de raad van de nieuwe gemeente dan na herindeling alleen formeel vast te stellen.
12. Bereid, in navolging van het vaststellen van de uniforme verordeningen ex artikel 212 en 213 en beleidskeuzes van de nieuwe gemeente, de harmonisatie van de belastingverordeningen (waaronder tarieven) voorafgaand aan de herindeling voor.
13. Formuleer gezamenlijk beleid ten aanzien van onderhoud kapitaalgoederen en stel de gewenste kwaliteitsniveaus voor de diverse kapitaalgoederen daarin vast. Kijk hierbij ook naar de financiële gevolgen voor de begroting van de nieuwste publicatie van het CROW (publicatie 380) Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2018 of Wegbeheer 2019.
14. Inventariseer welke gemeentelijke gebouwen op termijn kunnen worden afgestoten en wat dit voor consequenties heeft voor de onderhoudsbudgetten (en voor het genereren van opbrengsten uit verkoop en/of verhuur).
15. Inventariseer het areaal van de nieuwe gemeente en bereken per kapitaalgoed het benodigde budget dat bij het vastgestelde kwaliteitsniveau hoort.
16. Voorkom kapitaalvernietiging door investeringsplannen te toetsen aan beleidsvoornemens. Investeringsplannen kunnen door het beleid van de nieuwe gemeente overbodig worden. Maak investeringen die dit risico hebben inzichtelijk en stel deze, zo mogelijk, uit.
17. Indien u ervoor kiest om de lasten van groot onderhoud te egaliseren middels een onderhoudsvoorziening, adviseren wij u om voor de berekening van de jaarlijkse storting in de onderhoudsvoorziening een langere planningstermijn te hanteren dan de looptijd van het beheerplan (bijvoorbeeld een periode van 10 jaar). De jaarlijkse toevoeging dient immers minimaal te zijn gebaseerd op de onderhoudslasten die in het beheerplan zijn opgenomen plus de drie jaren van de bijbehorende meerjarenraming. Door een langere planningstermijn te hanteren dan de looptijd van het beheerplan, blijft het beheerplan gedurende de gehele looptijd van het beheerplan, blijft het beheerplan gedurende de gehele looptijd actueel en

toepasbaar. Hoe langer de gehanteerde periode waarover de jaarlijkse storting wordt berekend, des te sterker is het egaliserende karakter van de onderhoudsvoorziening.

18. Bepaal ten aanzien van de lokale heffingen welke wel of niet gehandhaafd blijven.
19. Analyseer welke verschillen er ten grondslag liggen aan het verschil in tarieven tussen de twee gemeenten.
20. Harmonisatie van de OZB-tarieven tussen nu en de herindelingsdatum is echter niet noodzakelijk. Als tussenoplossing kan ervoor worden gekozen om de OZB-tarieven geleidelijk naar elkaar toe te laten groeien.
21. Geef een actueel cijfermatig inzicht in de verbonden partijen, ook voor die in liquidatie. Breng de resultaten, vermogenspositie, financieel belang, gevolgen van eventuele liquidatie etc. helder in beeld. Besteed vooral aandacht aan onderliggende risico's die verbonden partijen met zich meebrengen.
22. Maak voor de datum van herindeling keuzes of de taken van de nieuwe gemeente zullen worden ondergebracht in een (nieuwe of bestaande) verbonden partij of in eigen beheer zullen worden verricht.
23. Stel criteria vast welke onderdelen deel uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit (onder andere vrije algemene reserve, onbenutte belastingcapaciteit) en voor de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit (onder andere onbenutte belastingcapaciteit).
24. Hanteer dezelfde criteria voor de berekening van de stille reserves die worden meegeteld in de weerstandscapaciteit.
25. Formuleer criteria voor de minimaal noodzakelijke omvang van het weerstandsvermogen.
26. Houd scherp zicht op de risico's door goed risicomanagement.
27. Besef dat de harmonisatie van het financieel beleid een impact kan hebben op de totale omvang van de risico's.
28. Stem het ambitieniveau van de nieuwe gemeente en de financiële mogelijkheden goed af op mogelijke toekomstige negatieve ontwikkelingen binnen de grondexploitatie.
29. Tref tijdig maatregelen om gevolgen van een verandering van de gehanteerde parameters (grondprijzen, kosten- en opbrengstenstijging en rente) binnen de grondexploitatie op te vangen, dit kan grote financiële consequenties voor de nieuwe gemeente hebben.
30. Stel een overdrachtsdocument op voor de nieuwe gemeente waarin voor het nieuwgekozen bestuur duidelijk wordt gemaakt welke acties met betrekking tot het herindelingsproces al zijn afgehandeld en welke actiepunten (met tijdpad) er nog openstaan.

8 Bijlagen

- 8.1. Toelichting bij jaarrekeningen
- 8.2. Specificatie mutatie algemene uitkering door herindeling
- 8.3. Personeelssterkte en personeelslasten
- 8.4. Berekening tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling
- 8.5. Opbrengst overige heffingen per inwoner
- 8.6. Opbrengst OZB
- 8.7. Structuurkenmerken van de bestaande gemeenten en de nieuwe gemeente
- 8.8. Investerings Landerd
- 8.9. Investerings Uden
- 8.10. Grondexploitatie Landerd
- 8.11. Grondexploitatie Uden
- 8.12. Reserves en voorzieningen Landerd
- 8.13. Reserves en voorzieningen Uden
- 8.14. Kengetallen
- 8.15. Gewaarborgde/ gegarandeerde geldleningen
- 8.16. Weerstandsvermogen werkwijzen Uden en Landerd
- 8.17. Informatie schoolgebouwen
- 8.18. Huidige samenwerking Landerd en Uden
- 8.19. Bronmateriaal

8.1 Toelichting bij jaarrekeningen

Toelichting bij de jaarrekeningen van Landerd

Jaarrekening 2016

De jaarrekening 2016 heeft een positief saldo (na bestemming) van € 109.000 en een (per saldo) positief resultaat grondexploitatie van € 1.447.000.

Voor een nadere analyse van het resultaat wordt verwezen naar pagina 27 van de jaarrekening.

Als rekening wordt gehouden met de mutaties in de reserves is het saldo € 580.000 nadelig. Dit saldo is onttrokken aan de behoedzaamheidsreserve.

De bezuinigingen in de begroting 2016 zijn gedeeltelijk gerealiseerd.

De jaarrekening is door de accountant (Baker Tilly Berk) voorzien van een goedkeurende controle-verklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Jaarrekening 2017

De jaarrekening 2017 heeft een positief saldo (na bestemming) van € 1.741.000.

Dit resultaat is uit te splitsen in € 106.000 als negatief resultaat en een voordelig resultaat GREX van € 1.847.000.

Het batige resultaat over 2017 ad € 1.741.000 is als volgt bestemd:

- Bestemming door te schuiven budgetten: € 1.184.000 naar 2018
- Bestemmingsreserves: € 569.000 toevoegen en € 265.000 onttrekken
- Behoedzaamheidsreserve: € 252.000.

Ontdaan van (de door de gemeente aangegeven) incidentele baten en lasten van € 1.330.000 is het structurele jaarrekeningresultaat 2017 € 411.000 positief. Op basis van bovenstaande bevindingen is het structurele jaarrekeningsaldo dus positief.

De jaarrekening is door de accountant (Baker Tilly Berk) voorzien van een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

De jaarrekening 2018 (concept)

Bij de totstandkoming van deze herindelingscan is de conceptjaarrekening 2018 gehanteerd alsmede het bijbehorende verslag van bevindingen van de accountant. De definitief door de raad nog vast te stellen jaarrekening 2018 valt buiten de beoordeling van deze scan; ten tijde van de totstandkoming van deze herindelingscan moet deze immers door de raad nog worden vastgesteld.

De concept jaarrekening 2018 heeft een nadelig saldo (na bestemming) van afgerond € 335.000 en is opgebouwd uit een nadeel op de algemene dienst van € 432.000 en een (per saldo) voordeel op de grondexploitatie van € 97.000. Het jaarresultaat 2018 is € 806.000 voordeliger dan het verwachte resultaat van de begroting (€ 1.141.000 nadelig).

Ontdaan van (de door de gemeente aangegeven) incidentele baten en lasten is het structurele jaarrekeningresultaat 2018 € 61.000. De opgenomen taakstelling (€ 14.810) is niet gerealiseerd. De jaarrekening is door de accountant (Baker Tilly) voorzien van een goedkeurende verklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Toelichting bij de jaarrekeningen van Uden

Jaarrekening 2016

De jaarrekening 2016 heeft een voordelig saldo (na bestemming) van € 155.000 en bestaat geheel uit het positieve resultaat van de algemene dienst van € 155.000. Binnen de grondexploitatie is tussentijds € 6,0 miljoen winst genomen. Deze wordt rechtstreeks gedoteerd aan de algemene reserve grondbedrijf waardoor deze geen invloed heeft op het voordelig saldo (na bestemming). Het jaarresultaat 2016 is € 155.000 voordeliger dan het verwachte resultaat van de gewijzigde begroting (€ 0). Het resultaat voor bestemming bedraagt € 4.142.000 positief. Per saldo is tussentijds reeds € 3.988.000 aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijke nog te bestemmen jaarresultaat € 155.000 positief is. Dit bedrag is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

Het nog te bestemmen resultaat van € 155.000 voordelig wordt als volgt bestemd.

1. € 24.000 om de overdracht van het beheer van het ontmoetingsplein Odiliapeel te kunnen realiseren.
2. Een bedrag van € 97.000 voor duurzaamheid.
3. Het resterende resultaat van € 34.000 wordt toegevoegd aan de Algemene Reserve Vrij Besteedbaar.

Ontdaan van (de door de gemeente aangegeven) incidentele baten en lasten is het structurele jaarrekeningresultaat 2016 € 131.000 positief.

De bezuinigingen/taakstellingen uit de begroting 2016 zijn volledig gerealiseerd.

De jaarrekening is door de accountant (PWC) voorzien van een goedkeurende controleverklaring voor zowel de aspecten getrouwheid als rechtmatigheid.

Jaarrekening 2017

De jaarrekening 2017 heeft een batig saldo (na bestemming) van € 1.800.606 en bestaat geheel uit het positieve resultaat van de algemene dienst van € 1.800.606. De commissie BBV heeft recentelijk een standpunt gepubliceerd inzake de te hanteren methode van tussentijdse winstneming op grondexploitaties op basis van de voortgang van het project. Voor de gemeente Uden heeft dit geresulteerd in aanpassing van de systematiek van winstneming en dit heeft geleid tot een extra winstneming uit de projecten Hoogveld (€ 6.250.000) en Goorkens (€ 815.000) en anderzijds uit het terugnemen van genomen winst uit het verleden, met name voor de projecten Hoenderbos/Velmolen (- € 313.000) en Velmolen-Oost (- € 150.000).

Binnen de grondexploitatie is tussentijds € 7,065 miljoen winst genomen. Deze winst is gestort in de algemene bedrijfsreserve tussentijdse winstnemingen. Per saldo heeft deze tussentijdse winstneming geen invloed op het batig saldo (na bestemming). Deze winstneming heeft vrijwel geheel betrekking op de grondexploitatie Hoogveld, waar een aantal grote verkooptransacties eerder heeft plaatsgevonden.

Het jaarresultaat 2017 is € 1.801.000 voordeliger dan het verwachte resultaat van de gewijzigde begroting (€ 0).

Het resultaat voor bestemming bedraagt € 8.269.000 positief. Met dit bedrag is tevens het eigen vermogen in 2017 afgenomen. Per saldo is tussentijds reeds € 6.468.000 aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijke nog te bestemmen jaarresultaat € 1.801.000 positief is. Dit bedrag is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

Het nog te bestemmen resultaat van € 1.800.606 voordelig is als volgt bestemd:

- € 85.000 wordt bestemd voor het project omgevingsvisie.
- € 1.715.000 wordt gestort in de algemene reserve vrij besteedbaar.

Ontdaan van (de door de gemeente aangegeven) incidentele baten en lasten is het structurele jaarrekeningresultaat 2017 € 29.000 positief.

In de begroting 2019 zijn geen ombuigingstaakstellingen/bezuinigingen opgenomen.

De jaarrekening is door de accountant (PWC) voorzien van een goedkeurende controle-verklaring voor zowel de aspecten getrouwheid als rechtmatigheid.

De jaarrekening 2018 (concept)

Bij de totstandkoming van deze herindelingscan is de conceptjaarrekening 2018 gehanteerd alsmede het bijbehorende verslag van bevindingen van de accountant. Ten tijde van de totstandkoming van deze herindelingscan was de jaarrekening 2018 nog niet definitief door de raad vastgesteld.

De concept jaarrekening 2018 heeft een batig saldo van € 2.569.000. In het raadsvoorstel wordt hiervan € 160.000 bestemd voor diverse zaken (armoedebeleid, doorontwikkeling MBO onderwijs en actualisatie van het bomenbestand). De overige € 2.409.000 wordt toegevoegd aan de algemene reserve. De jaarrekening is door de accountant (PWC) voorzien van een goedkeurende controle-verklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

8.2 Specificatie mutatie algemene uitkering door herindeling

Specificatie mutaties algemene uitkering bij de nieuw te vormen gemeente

Specificatie mutatie algemene uitkering door fusie (per 1-1-2022) (bedragen in €)	Bedrag
Aantal kernen groter dan 500 adressen	0
Lokaal klantenpotentieel	18.605
Regionaal klantenpotentieel	79.740
Omgevingsadressendichtheid	44.491
Oeverlengte x bodemfactorgemeente x oeverdichtheid	-2.932
Vast bedrag	-423.133
Ouders psychisch medicijngebruik	-1.832
Medicijngebruik met drempel	-334
Mutatie algemene uitkering door herindeling	-285.394

Bron: Ministerie van BZK; NTKAM 2018 betaalmaand maart, septembercirculaire en CBS gegevens.

Voor de berekening zijn de meest recente maatstaven-aantallen gebruikt met bedragen per eenheid 2022 uit de septembercirculaire 2018.

8.3 Personeelssterkte en personeelslasten

Gemeente Landerd	Werkelijke	Netto salaris
Personeelssterkte en personeelslasten	sterkte	som en soc.
	FTE	lasten
		in € 1.000,-
Huidig personeel:		
Griffier	1,22	108
Burgemeester	1	135
Wethouders	2,4	223
Subtotaal B&W en griffier	4,62	466
Directie	1	119
Programmamanager	1	101
OR	0,17	13
Afdeling Ruimte	21,83	1.656
Afdeling Samenleving	21,19	1.523
Afdeling BMO	33,81	2.251
Afdeling R&B binnendienst	10,06	754
Subtotaal binnendienst	89,06	6.417
Afdeling R&B Buitendienst	13	672
Subtotaal buitendienst	13	672
Totaal huidig personeel	106,68	7.555
Voormalig personeel:		
Wethouders APPA	11*	62
Wethouders wachtgeld	3*	142
Personeel	0	0
Totaal voormalig personeel	14*	204
Leden van de gemeenteraad Landerd	17	199
Buitengewoon ambtenaren Burgerlijke Stand (op afroep)	2*	7

Bron: Staat van salarissen begroting 2019

*Is aantal personen

Gemeente Uden		Werkelijke sterkte	Netto salaris som en soc. lasten
Personeelssterkte en personeelslasten		FTE	in € 1.000,-
Huidig personeel:			
Griffier		2,89	254
Burgemeester		1	156
Wethouders		4	381
Subtotaal B&W en griffier		7,89	790
Secretaris		1,00	155
afdeling PZ (publiekszaken)		62,20	3.661
Afdeling MD (maatschappelijke dienstverlening)		79,73	5.394
Afdeling MD (Middelen)		53,88	3.356
Afdeling Ruimte		69,70	5.379
Subtotaal secretarie		266,51	17.946
Ruimte uitvoering		52,66	2.513
Subtotaal gemeentewerken		52,66	2.513
Totaal huidig personeel		327,06	21.250
Voormalig personeel:			
Wethouders APPA		13,00	155
Wethouders en personeel		4,56	93
Totaal voormalig personeel		17,56	248
Leden van de gemeenteraad Uden		27	474
Buitengewoon ambt. Burg. Stand		6	19

Vergelijking personeel obv Vensters voor Bedrijfsvoering										
	Uden	Lan-derd	Uden + Lan-derd	Ter-neuzen	Bergen op zoom	Weert	Roer-mond	Goeree Over-flakkee	Rijs-wijk	Utrechtse Heuvelrug
Formatie gehele organisatie *	319	103	422	395	509	349	545	366	419	275
Aantal inwoners	41.725	15.339	57.064	54.440	66.354	49.855	57.761	49.129	52.208	49.314

* Per 31 december 2017

8.4 Berekening tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling

Berekening tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling		
(berekening voor herindeling per 1-1-2022, bedragen in €)		
A Vast bedrag per gemeente		
1	Vast bedrag per gemeente waarmee het totaal aantal gemeenten afneemt door de samenvoeging	2.806.800
2	Aantal gemeenten waarmee het totaal aantal gemeenten door de samenvoeging verminderd wordt	1
3	Verdeelmaatstaf herindeling op basis van vast bedrag per gemeente (1 x 2)	2.806.800
B Vast bedrag per inwoner		
4	Vast bedrag per bij samenvoeging betrokken inwoners op één jaar voorafgaand aan de herindeling, met uitzondering van de inwoners van de grootste gemeente	66,61
5	Aantal inwoners gemeente Landerd (per 1 januari 2018)	15.332
6	Aantal inwoners gemeente Uden (per 1 januari 2018)	41.725
7	Totaal aantal inwoners bij de herindeling betrokken (per 1 januari 2018)	57.057
8	Totaal aantal inwoners van de gemeente met het grootste aantal inwoners (Uden)	41.725
9	Aantal inwoners waarvoor het vaste bedrag wordt betaald (7 - 8)	15.332
10	Verdeelmaatstaf herindeling op basis van vast bedrag per inwoner (4 x 9)	1.021.265
C Tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling		
11	Totaal tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling exclusief uitkeringsfactor (3 + 10)	3.828.065
12	Voorlopige uitkeringsfactor van het jaar voorafgaand aan de herindeling	1,652
13	Totaal tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling inclusief uitkeringsfactor (11 x 12)	6.323.963
14	Totaal tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling inclusief uitkeringsfactor per inwoner	111
D Betaalritme, tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling inclusief uitkeringsfactor en verruiming		
15	1e jaar (2021): het bedrag van de verruiming (voorafgaand aan de daadwerkelijke herindeling)	25% 1.264.793
16	Restantbedrag (13 - 15)	100% 5.059.170
17	2e jaar (2022): 40% van het restantbedrag (€ 5.059.170)	2.023.668
18	3e jaar (2023): 20% van het restantbedrag (€ 5.059.170)	1.011.834
19	4e jaar (2024): 20% van het restantbedrag (€ 5.059.170)	1.011.834
20	5e jaar (2025): 20% van het restantbedrag (€ 5.059.170)	1.011.834
21	Totaal	125% 6.323.963

Bron: ministerie van BZK

De uitkeringsfactor komt uit de septembercirculaire 2018

8.5 Opbrengst overige heffingen per inwoner

Overige heffingen bedrag per inwoner (in €)	Landerd	Uden
Secretarieleges	15	11
Leges omgevingsvergunning	52	28
Precarierecht	0,4	
Reclamebelasting		5
Marktgeden	0,4	1
Forensenbleasting	2	
Toeristenbelasting	17	
Begrafenisrechten	2	3
Parkeerbelasting		59
Totaal overige heffingen	88	107

Bron: opgave gemeenten

8.6 Opbrengst OZB

		niet- woningen	woningen	totaal
		gegevens begroting 2019		
Landerd				
Waarde onroerende zaken (in € 1.000)	1.734.191	552.402		2.286.596
OZB opbrengst (in € 1.000)	1.818	1.452		3.270
Opbrengst bij rekentarieven gemeentefonds (in € 1.000)	1.733	792		2.525
Meeropbrengst t.o.v. gemeentefonds (in € 1.000)	85	660		745
Normtarief 2019 OZB voor toelating artikel 12 (mei. Circulaire 2018)	1,905%	1,905%		1,905%
Totaal artikel 12 OZB capaciteit gemeentefonds (in € 1.000)	3.304	1.052		4.356
Opbrengst OZB volgens begroting 2019 (in € 1.000)	1.818	1.452		3.270
Minderopbrengst t.o.v. artikel 12 norm (in € 1.000)	1.486	-400		1.086
Uden				
Waarde onroerende zaken (in € 1.000)	4.116.994	2.264.355		6.381.348
OZB opbrengst (in € 1.000)	4.434	4.693		9.127
Opbrengst bij rekentarieven gemeentefonds (in € 1.000)	4.115	3.228		7.343
Meeropbrengst t.o.v. gemeentefonds (in € 1.000)	319	1.464		1.784
Normtarief 2019 OZB voor toelating artikel 12 (mei. Circulaire 2018)	1,905%	1,905%		1,905%
Totaal artikel 12 OZB capaciteit gemeentefonds (in € 1.000)	7.843	4.314		12.157
Opbrengst OZB volgens begroting 2019 (in € 1.000)	4.434	4.693		9.127
Minderopbrengst t.o.v. artikel 12 norm (in € 1.000)	3.409	-379		3.030

8.7 Structuurkenmerken van de bestaande gemeenten en de nieuwe gemeente

	Maashorst	Landerd	Uden
Aantal inwoners 1-1-2019	57.057	15.332	41.725
Onroerende zaak belastingen			
OZB capaciteit woningen (in mln €)	4.820	1.362	3.458
OZB capaciteit niet-woningen gebruiker (in mln €)	961	189	771
OZB capaciteit niet-woningen eigenaar (in mln €)	1.039	218	821
Waarde woningen (in mln €)	6.025	1.702	4.323
Waarde niet woningen gebruiker (in mln €)	1.373	271	1.102
Waarde niet woningen eigenaar (in mln €)	1.485	311	1.174
Waarde totaal (in mln €)	8.882	2.284	6.599
Aandeel woningen in waarde totaal	68%	75%	66%
Aandeel niet woningen in waarde totaal	32%	25%	34%
Waarde totaal per inwoner (in €)	155.669	148.937	158.143
Volumina sociale structuur			
Huishoudens met een laag inkomen	7.001	1.527	5.474
Bijstandontvangers (3-jaarsgemiddelde)	822	147	676
Uitkeringsontvangers	4.050	896	3.155
Minderheden	2.465	215	2.250
Volumina sociale structuur per 1.000 inwoners			
Huishoudens met een laag inkomen	123	100	131
Bijstandontvangers	14	10	16
Uitkeringsontvangers	71	58	76
Minderheden	43	14	54
Volumina bevolkingsopbouw			
Inwoners < 20 jaar	11.336	3.078	8.258
Inwoners > 64 jaar	11.844	3.215	8.629
Inwoners 75-85 jaar	3.759	961	2.798
Volumina bevolkingsopbouw per 1.000 inwoners			
Inwoners < 20 jaar	199	201	198
Inwoners > 64 jaar	208	210	207
Inwoners 75-85 jaar	66	63	67

Bron: Ministerie van BZK

Het werkelijke aantal inwoners per 1-1-2019 in de gemeente Landerd en Uden wijkt iets af van de cijfers van BZK. Vanwege praktische redenen is ervoor gekozen om uit te gaan van de cijfers van BZK.

	Maashorst	Landerd	Uden
Volumina centrumfunctie			
Lokaal klantenpotentieel *	58.270	11.870	46.160
Regionaal klantenpotentieel *	47.820	1.830	43.950
Volumina centrumfunctie per 1.000 inwoners			
Lokaal klantenpotentieel	1.021	774	1.106
Regionaal klantenpotentieel	838	119	1.053
Volumina bebouwingsstructuur			
Oppervlakte land	13.735	7.036	6.699
Oppervlakte bebouwing	576	186	390
Oppervlakte binnenwater	89	35	54
Woonruimten	25.077	6.382	18.695
Historische kern < 40 hectare	0	0	0
Historische kern > 40 < 65 hectare	0	0	0
Historische kern > 65 hectare	0	0	0
Historisch water	0	0	0
Bewoonde oorden 1930	550	0	550
Historische woningen in historische kernen	0	0	0
Omgevingsadressendichtheid *	28.563	2.968	25.500
Kernen	13	6	7
Kernen > 500 adressen	5	3	2
Bedrijfsvestigingen	6.497	1.756	4.741
Volumina bebouwingsstructuur per 1.000 inwoners			
Oppervlakte land	241	459	161
Oppervlakte bebouwing	10	12	9
Oppervlakte binnenwater	2	2	1
Woonruimten	440	416	448
Historische kern < 40 hectare	0	0	0
Historische kern > 40 < 65 hectare	0	0	0
Historische kern > 65 hectare	0	0	0
Historisch water	0	0	0
Bewoonde oorden 1930	10	0	13
Historische woningen in historische kernen	0	0	0
Omgevingsadressendichtheid *	501	194	611
Historische woningen in historische kernen	0	0	0
Kernen > 500 adressen	0	0	0
Bedrijfsvestigingen	114	115	114
Volumina leerlingen			
Leerlingen speciaal onderwijs	971	491	479
Leerlingen voortgezet onderwijs	2.325	0	2.325
Extra groei jongeren	0	0	0
Extra groei leerlingen voortgezet onderwijs	7	0	7
Volumina leerlingen per 1.000 inwoners			
Leerlingen speciaal onderwijs	17	32	11
Leerlingen voortgezet onderwijs	41	0	56
Extra groei jongeren	0	0	0
Extra groei leerlingen voortgezet onderwijs	0	0	0

8.8 Investerings Landerd

INVESTERINGEN GEMEENTE LANDERD							
(Bedragen in € 1.000 exclusief BTW)							
	Restant krediet 2018	Verv. uitbr	Totaal	2019	2020	2021	2022
Bouw- en woonrijp maken De Louwstraat (uitgaven)	70	U	0	0	0	0	0
Bouw- en woonrijp maken De Louwstraat (inkomsten)	-70	U	0	0	0	0	0
Fietspad Kapelweg (uitgaven)	68	U	0	0	0	0	0
Fietspad Kapelweg (inkomsten)	-63	U	0	0	0	0	0
Laadpunten elektrisch vervoer	25	U	0	0	0	0	0
Reconstructie Kerkweg	71	V	0	0	0	0	0
Herinrichting Bergmaas	120	V	0	0	0	0	0
Bushaltes Bergmaas (uitgaven)	32	U	0	0	0	0	0
Bushaltes Bergmaas (inkomsten)	-281	U	0	0	0	0	0
Reconstructie Peelweg	289	V	0	0	0	0	0
Inrichting gebied bij Dorpshuis / Sporthal Zeeland (uitgaven)	2.153	U	0	0	0	0	0
Inrichting gebied bij Dorpshuis / Sporthal Zeeland (inkomsten)	-1.949	U	0	0	0	0	0
Totaal programma 2	465						
Kunstgras DAW deel eerder vervangen	45	V	0	0	0	0	0
Sportaccommodaties gebouwen	343	V	0	0	0	0	0
DAW/EMOS kunstgrasvelden	234	U	0	0	0	0	0
Stimulering buitensport (uitgaven)	376	U	0	0	0	0	0
Stimulering buitensport (inkomsten)	-376	V	0	0	0	0	0
Sport en Spel Reek gebouw	724	U	0	0	0	0	0
Sport en Spel Reek installaties	250	U	0	0	0	0	0
Aanleg kunstgrasveld Festilent	68	U	0	0	0	0	0
Herstel natuurgrasvelden Festilent	250	V	0	0	0	0	0
Uitvoering Landschapsbeleidsplan (uitgaven)	504	U	0	0	0	0	0
Uitvoering Landschapsbeleidsplan (inkomsten)	-504	U	0	0	0	0	0
Aanleg trapveldjes	33	U	0	0	0	0	0
EVZ Melkpad-Graspeelloop 2015 (uitgaven)	118	U	0	0	0	0	0
EVZ Melkpad-Graspeelloop 2015 (inkomsten)	-59	U	0	0	0	0	0
Aansluiting evenementkasten	52	U	0	0	0	0	0
Fietspad Maashorst	0	U	282	282	0	0	0
Vervanging kunstgras DAW	0	V	200	0	0	200	0
Totaal programma 2	2.058		482	282	0	200	0
Dorpsontwikkelingsplan Reek	428	U	0	0	0	0	0
Bouw Dorpshuis en sporthal Zeeland (uitgaven)	6.936	V	0	0	0	0	0
Bouw Dorpshuis en sporthal Zeeland (inkomsten)	0	V	0	0	0	0	0
Inventaris Dorpshuis en sporthal Zeeland (uitgaven)	0	V	350	0	0	350	0
Inventaris Dorpshuis en sporthal Zeeland (inkomsten)	0	V	-100	0	0	-100	0
Sloop vastgoed ivm Dorpshuis Zeeland (uitgaven)	0	V	39	0	0	39	0
Sloop vastgoed ivm Dorpshuis Zeeland (inkomsten)	0	V	-39	0	0	-39	0
Totaal programma 6	7.364		250	0	0	250	0
Ondergrondse glasbakken	7	U	0	0	0	0	0
Duurzaamheidsfonds buitensportaccommodaties	150	U	0	0	0	0	0
Totaal programma 7	157		0	0	0	0	0
Bouw- en woonrijp maken Den Omgang omliggend gebied (uitgaven)	54	U	0	0	0	0	0
Bouw- en woonrijp maken Den Omgang omliggend gebied (inkomsten)	-54	U	0	0	0	0	0
Centrumplan Zeeland (uitgaven)	1.303	U	0	0	0	0	0
Centrumplan Zeeland (inkomsten)	1	U	0	0	0	0	0
Centrumplan Schaijk (uitgaven)	40	U	0	0	0	0	0
Centrumplan Schaijk (inkomsten)	-40	U	0	0	0	0	0
Aanleg openbaar gebied Centrumplan Schaijk (uitgaven)	517	U	0	0	0	0	0
Aanleg openbaar gebied Centrumplan Schaijk (inkomsten)	-231	U	0	0	0	0	0
Stimulering grondverkopen (uitgaven)	14	U	0	0	0	0	0
Stimulering grondverkopen (inkomsten)	-14	U	0	0	0	0	0
Duurzaamheid in het buitengebied (uitgaven)	353	U	0	0	0	0	0
Duurzaamheid in het buitengebied (inkomsten)	-353	U	0	0	0	0	0
Activering uitkering HNG (uitgaven)	0		3	3	0	0	0
Activering uitkering HNG (inkomsten)	0		-47	-47	0	0	0
MGBA	23		0	0	0	0	0
Vervangen Citrix Server	19	V	0	0	0	0	0
Vervangen Toyota Hi-Lux	42	V	0	0	0	0	0
Opzetstrooier t.b.v. DAF	45	V	0	0	0	0	0
Thin Clients	0	V	49	0	49	0	0
Vervangen ESX server	0	V	24	0	24	0	0
Vervangen SAN	0	V	25	0	25	0	0
Vervangen opzetstrooier 1	0	V	35	0	35	0	0
Vervangen opzetstrooier 2	0	V	35	0	35	0	0
Vervangen tractor John Deere	55	V	0	0	0	0	0
Totaal programma 8	1.774		124	-44	168	0	0
Totaal investeringen	11.818		856	238	168	450	0

Totaal investeringen

Voor de periode 2018-2022 is € 12,7 miljoen aan investeringen opgenomen. Deze bestaan voornamelijk uit restantkredieten 2018 (€ 11,8 miljoen). Het grootste deel bestaat uit vervangingsinvesteringen.

De belangrijkste investeringen zijn de bouw van een dorps huis en sporthal in de plaats Zeeland. Het totale netto investeringsbedrag is € 7,2 miljoen.

De wijze van dekking van de lasten is aannemelijk.

8.9 Investerings Uden

INVESTERINGEN GEMEENTE UDEN (Bedragen in € 1.000 exclusief BTW)	Start jaar	Krediet gevoet.	Restant krediet 31-12-18	Verv. Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
Programma 1 Veiligheid										
Brandweerkazerne nieuwbouw	2017	3.000	2.871	N	0	0	0	0	0	0
Brandweerkazerne nieuwbouw bijdrage derden	2017	0	19	N	0	0	0	0	0	0
Cameratoezicht	2020	0	0	V	19	0	0	19	0	0
Overige kredieten		169	60		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 1		3.169	2.950		19	0	0	19	0	0
Programma 2 Verkeer en Vervoer										
A50 afrit Uden-Noord Turborotonde (Oost-zijde)	2017	775	745	N	0	0	0	0	0	0
Aalstweg rehabilitatie	2019	15	15	V	154	0	154	0	0	0
Aanschaf rolbezem gladheid	2021	0	0	V	20	0	0	0	20	0
Aldetiendstraat aanleg parkeerterrein	2013	225	71	N	0	0	0	0	0	0
Aldetiendstraat aanleg parkeerterrein; bijdrage riolering	2013	-50	-50	N	0	0	0	0	0	0
Aldetiendstraat aanleg parkeerterrein; bijdrage derden	2013	0	25	N	0	0	0	0	0	0
Aldetiendstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	134	0	0	0	12	122
Asfalverharding voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	225	0	225	0	0	0
Asfalverharding bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-225	0	-225	0	0	0
Bermen voorzien van grasbetonstenen	2019	0	0	N	108	0	108	0	0	0
Birgittinessenstraat rehabilitatie	2016	844	-448	V	0	0	0	0	0	0
Bosveld/raam voorziening groot onderhoud	2016	550	169	V	0	0	0	0	0	0
Bosveld/raam bijdrage voorziening groot onderhoud	2016	-527	-501	V	0	0	0	0	0	0
Brabantplein parkeerterrein renovatie voorziening groot onderhoud	2008	116	109	V	0	0	0	0	0	0
Brabantplein parkeerterrein renovatie bijdrage voorziening groot onderhoud	2008	-69	-63	V	0	0	0	0	0	0
Burenstraat rehabilitatie	2019	0	0	V	90	0	8	82	0	0
Centrum afsluiting voetgangersgebied	2019	0	0	N	40	0	40	0	0	0
Limbaalweg rehabilitatie	2020	0	0	V	242	0	0	21	221	0
Civiele kunstwerken voorziening onderhoud	2019	0	0	V	258	0	62	77	51	67
Civiele kunstwerken bijdrage voorziening onderhoud	2019	0	0	V	-258	0	-62	-77	-51	-67
Diverse slijplagen wegen	2018	107	37	V	0	0	0	0	0	0
Diverse slijplagen wegen bijdrage voorziening onderhoud	2018	-107	-107	V	0	0	0	0	0	0
Drossaardbrug rehabilitatie civiel kunstwerk	2019	0	0	V	103	0	103	0	0	0
Efferen rehabilitatie	2020	0	0	V	378	0	0	33	345	0
Eikenheuvelweg rehabilitatie	2021	0	0	V	465	0	0	0	38	427
Elementverharding	2018	310	13	V	310	0	310	0	0	0
Elementverharding bijdrage voorziening groot onderhoud	2018	-310	-310	V	-310	0	-310	0	0	0
Elisabethstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	138	0	0	0	12	126
Gebied Oost herinrichting omgeving	2019	0	0	V	960	0	705	255	0	0
Germezeel rehabilitatie	2020	0	0	V	367	0	0	33	334	0
Gladheidsbestrijding materiaal	2015	271	10	V	0	0	0	0	0	0
Goudrenet rehabilitatie	2021	0	0	V	204	0	0	0	18	186
Grietenweg rehabilitatie	2018	300	300	V	0	0	0	0	0	0
Groepsremplace openbare verlichting	2019	0	0	V	15	0	15	0	0	0
Groepsremplace openbare verlichting bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-15	0	-15	0	0	0
GVVP Projecten; fietsvoorziening rondes busstation	2019	0	0	N	47	0	47	0	0	0
GVVP Projecten; fietsvoorziening rondes busstation bijdrage derden	2019	0	0	N	-24	0	-24	0	0	0
GVVP Projecten; afsluiten Limbaalweg	2019	0	0	N	100	0	100	0	0	0
GVVP Projecten; afsluiten Limbaalweg bijdrage derden	2019	0	0	N	-50	0	-50	0	0	0
GVVP Projecten; Bewegwijzering hoofd fietsstructuur	2019	0	0	N	75	0	75	0	0	0
GVVP Projecten; Busvriendelijke maatregelen	2019	0	0	N	10	0	10	0	0	0
GVVP Projecten; Diverse verlichtingen	2019	0	0	N	15	0	15	0	0	0
GVVP Projecten; Fietsoversteek Loopkantstraat	2018	117	0	N	0	0	0	0	0	0
GVVP Projecten; Fietsoversteek Loopkantstraat	2018	-51	-10	N	0	0	0	0	0	0
GVVP Projecten; Fietsvoorziening Violierstraat	2019	0	0	N	273	0	273	0	0	0
GVVP Projecten; Fietsvoorziening Violierstraat bijdrage derden	2019	0	0	N	-195	0	-195	0	0	0
GVVP Projecten; Landbouwvriendelijke route	2019	0	0	N	250	0	250	0	0	0
GVVP Projecten; Looweg	2019	0	0	N	65	0	65	0	0	0
GVVP Projecten; Openbaar Vervoer	2018	200	199	N	0	0	0	0	0	0
GVVP Projecten; Openbaar Vervoer bijdrage derden	2018	-100	-100	N	0	0	0	0	0	0
GVVP Projecten; Parkeerstrook Hobostraat	2019	0	0	N	17	0	17	0	0	0
GVVP Projecten; Snelfietsroute De Corridor	2019	0	-5	N	501	0	501	0	0	0
GVVP Projecten; Snelfietsroute De Corridor bijdrage derden	2019	0	0	N	-251	0	-251	0	0	0
GVVP Projecten; Veilige oversteeklocaties	2019	0	0	N	20	0	20	0	0	0
GVVP Projecten; Verbreding Zeelandsedijk	2019	0	0	N	725	0	725	0	0	0
GVVP Projecten; Snelfietsroute Nistelrode-Uden	2018	306	275	N	0	0	0	0	0	0
GVVP Projecten; Snelfietsroute Nistelrode-Uden bijdrage derden	2018	-153	-153	N	0	0	0	0	0	0
GVVP Projecten; Fietsoversteek Boekelsedijk - Valkeseweg	2020	0	0	N	30	0	0	30	0	0
GVVP Projecten; Fietsenstalling kruispunt Markt - Marktstraat	2020	0	0	N	42	0	0	42	0	0
GVVP Projecten; Fietsenstalling kruispunt Pastoor Spieringsstraat - Marktstraat	2020	0	0	N	42	0	0	42	0	0
GVVP Projecten; looproutes vanaf parkeervoorzieningen	2020	0	0	N	40	0	0	40	0	0
GVVP Projecten; verhogen kwaliteit HOV haltevoorzieningen	2020	0	0	N	60	0	0	60	0	0
GVVP Projecten; duurzame energie openbaar vervoer	2020	0	0	N	70	0	0	70	0	0
GVVP Projecten; oversteek Gebont	2020	0	0	N	20	0	0	20	0	0
GVVP Projecten; Fietsstraat Zoggelstraat - Julianastraat	2020	0	0	N	70	0	0	70	0	0
GVVP Projecten; aanliggende fietsvoorzieningen Wilhelminastraat	2020	0	0	N	28	0	0	28	0	0

(Bedragen in € 1.000,- ex. BTW)	Start jaar	Krediet gevoet.	Restant krediet 31-12-18	Verv Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
GVVP Projecten; vrijliggende fietsvoorzieningen President Kennedylaan	2020	0	0	N	990	0	0	990	0	0
GVVP Projecten; Veilige oversteeklocaties	2020	0	0	N	20	0	0	20	0	0
GVVP Projecten; busroutes voorzien van maatregelen	2020	0	0	N	10	0	0	10	0	0
GVVP Projecten; 2 rotondes busstation	2020	0	0	N	955	0	0	955	0	0
GVVP Projecten; Trottoir Loopkantstraat - Volkelseweg	2020	0	0	N	102	0	0	102	0	0
GVVP Projecten; Trottoir Oudedijk - Beukenlaan	2020	0	0	N	18	0	0	18	0	0
GVVP Projecten; vrijliggende fietsvoorzieningen Industrielaan	2020	0	0	N	900	0	0	900	0	0
GVVP Projecten; scheiden fietsverkeer en landbouwverkeer Rouwstraat	2020	0	0	N	875	0	0	875	0	0
GVVP Projecten; fietspad Volkelseweg	2020	0	0	N	585	0	0	585	0	0
GVVP Projecten; Fietsvoorzieningen Kastanjeweg	2021	0	0	N	214	0	0	0	214	0
GVVP Projecten; fietspad Oudedijk (buiten kom)	2021	0	0	N	840	0	0	0	840	0
GVVP Projecten; Veilige oversteeklocaties	2021	0	0	N	20	0	0	0	20	0
GVVP Projecten; busroutes voorzien van maatregelen	2021	0	0	N	10	0	0	0	10	0
GVVP Projecten; looproutes basisscholen	2021	0	0	N	25	0	0	0	25	0
GVVP Projecten; tweezijdig trottoir Liessentstraat, Erfstraat, Kromstraat, Oudedijk	2021	0	0	N	132	0	0	0	132	0
GVVP Projecten; fietsvoorzieningen Loopkantstraat	2021	0	0	N	450	0	0	0	450	0
GVVP Projecten; fietsvoorzieningen Cimbaallaan	2021	0	0	N	225	0	0	0	225	0
GVVP Projecten; fietsvoorzieningen Liessentstraat	2021	0	0	N	210	0	0	0	210	0
GVVP Projecten; vrijliggend fietspad Zeelandsedijk	2021	0	0	N	86	0	0	0	86	0
GVVP Projecten; wijzigen verkeersfunctie Zeelandsedijk - Leeuwstraat	2022	0	0	N	825	0	0	0	0	825
GVVP Projecten; busroutes voorzien van maatregelen	2022	0	0	N	10	0	0	0	0	10
GVVP Projecten; Veilige oversteeklocaties	2022	0	0	N	20	0	0	0	0	20
GVVP Projecten; vrijliggende fietsvoorzieningen Wilhelmastraat	2022	0	0	N	420	0	0	0	0	420
GVVP Projecten; vrijliggende fietsvoorzieningen Velmolenweg	2022	0	0	N	520	0	0	0	0	520
GVVP Projecten; weren landbouwverkeer Oudedijk	2022	0	0	N	1.755	0	0	0	0	1.755
Haffel rehabilitatie civiel kunstwerk	2020	0	0	V	14	0	0	14	0	0
Heinsbergenstraat	2011	273	149	V	0	0	0	0	0	0
Heinsbergenstraat: Bijdrage Voorziening groot onderhoud	2011	-273	-174	V	0	0	0	0	0	0
Heinsbergenstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	35	0	0	0	3	32
Hekkeslag/Morkolf/Rondeel rehabilitatie	2020	0	0	V	272	0	0	23	249	0
Helenastraat rehabilitatie	2018	14	13	V	266	0	266	0	0	0
Helenastraat rehabilitatie bijdrage riolering	2018	0	0	V	-126	0	-126	0	0	0
Herpenstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	167	0	0	0	14	153
Heufkens rehabilitatie	2019	0	0	V	520	0	46	474	0	0
Heuvelstraat rehabilitatie	2019	0	0	V	125	0	12	113	0	0
Hoevenseweg reconstructie	2015	246	243	V	0	0	0	0	0	0
Hoevenseweg reconstructie bijdrage voorziening groot onderhoud	2015	-246	-245	V	0	0	0	0	0	0
Hoevensveld fase 3 div rehabilitaties	2022	0	0	V	94	0	0	0	0	94
HOV Hallestations Uden Zuid	2015	180	45	N	0	0	0	0	0	0
HOV Hallestations Uden Zuid bijdrage derden	2015	-90	-90	N	0	0	0	0	0	0
HOV Land van Ravensteinstraat - Kometstraat	2018	1.160	1.156	V	0	0	0	0	0	0
HOV Land van Ravensteinstraat - Kometstraat bijdrage derden	2018	-580	-580	V	0	0	0	0	0	0
HOV Vooronderzoek Projecten	2017	132	16	N	0	0	0	0	0	0
Hurk rehabilitatie	2019	10	7	V	351	0	351	0	0	0
Hurk rehabilitatie bijdrage riolering	2018	0	0	V	-250	0	-250	0	0	0
Industrielaan Oost	2016	490	0	V	0	0	0	0	0	0
Industrielaan Oost groot onderhoud	2016	246	175	V	0	0	0	0	0	0
Industrielaan Oost bijdrage voorziening groot onderhoud	2016	-246	-217	V	0	0	0	0	0	0
Industrielaan/Noordelijke rondweg kruispunt	2016	1.105	-143	N	0	0	0	0	0	0
Industrielaan/Rondweg vervanging VRI	2016	203	199	V	0	0	0	0	0	0
Inspecties wegen, verlichting en civiele kunstwerken	2019	0	-2	V	65	0	65	0	0	0
Inspecties wegen, verlichting en civiele kunstwerken bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-65	0	-65	0	0	0
Kapelstraat oplossen parkeerdruk	2019	0	0	N	40	0	40	0	0	0
Kastanjeweg rehabilitatie	2020	0	0	V	587	0	0	50	537	0
Krijten rehabilitatie	2019	21	18	V	536	0	536	0	0	0
Krijten rehabilitatie bijdrage riolering	2019	0	0	V	-310	0	-310	0	0	0
Kroezel rehabilitatie	2021	0	0	V	118	0	0	0	11	107
Krombos rehabilitatie civiel kunstwerk	2020	0	0	V	25	0	0	25	0	0
Laarweg rehabilitatie	2019	5	5	V	62	0	62	0	0	0
Land van Ravensteinstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	36	0	0	0	4	32
Lauwere rehabilitatie	2020	0	0	V	237	0	0	21	216	0
Losplaats Velmolenweg aanpassing kruispunt	2014	1.158	142	N	0	0	0	0	0	0
Losplaats Velmolenweg aanpassing kruispunt bijdrage derden	2014	-610	-134	N	0	0	0	0	0	0
Maatsestraat rehabilitatie	2021	0	0	V	135	0	0	0	12	123
Marinastraat rehabilitatie	2021	0	0	V	47	0	0	0	5	42
Markstraat herinrichting 2016	2016	616	572	V	0	0	0	0	0	0
Markstraat herinrichting 2016 bijdrage riolering	2016	-49	0	V	0	0	0	0	0	0
Mellepad rehabilitatie asfaltpaden	2018	108	47	V	0	0	0	0	0	0
Merketon rehabilitatie	2021	0	0	V	154	0	0	0	14	140
Middenpeelweg rehabilitatie Parallelweg	2017	666	644	V	0	0	0	0	0	0

(Bedragen in € 1.000,- ex. BTW)	Start jaar	Krediet gevoet.	Restant krediet 31-12-18	Verv Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
Morene rehabilitatie civiel kunstwerk	2019	0	0	V	67	0	67	0	0	0
Nijverheidsstraat/Frontstraat groot onderhoud	2019	0	0	V	100	0	100	0	0	0
Nijverheidsstraat/Frontstraat bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-100	0	-100	0	0	0
Noordlaan Verlengde met bijkomende werkzaamheden	2016	2.026	1.774	N	0	0	0	0	0	0
Noordlaan Verlengde met bijkomende werkzaamheden bijdrage reserve / voorziening	2016	-105	0	N	0	0	0	0	0	0
Noordlaan Verlengde met bijkomende werkzaamheden bijdrage derden	2016	-1.346	-1.346	N	0	0	0	0	0	0
Omvormen inritconstr 30km zone	2019	0	0	N	40	0	40	0	0	0
Omvormen inritconstr 30km zone bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	N	-40	0	-40	0	0	0
Oosterh.straat/Houtduiflaan	2017	220	209	V	0	0	0	0	0	0
Oosterh.straat/Houtduiflaan bijdrage voorziening groot onderhoud	2017	-220	-220	V	0	0	0	0	0	0
Openbare verlichting en groepsremp	2018	203	14	V	0	0	0	0	0	0
Openbare verlichting en groepsremp	2020	0	0	V	120	0	0	40	40	40
Openbare verlichting en groepsremp bijdrage voorziening groot onderhoud	2020	0	0	V	-120	0	0	-40	-40	-40
Orgellaan/Cimbaallaan rehabilitatie	2020	0	0	V	474	0	0	40	434	0
Oude Hoevensweg/Marinastraat rehabilitatie	2019	0	0	V	30	0	3	27	0	0
Oude Hoevensweg rehabilitatie	2021	0	0	V	21	0	0	0	2	19
Oude Maasstraat rehabilitatie	2018	355	345	V	0	0	0	0	0	0
Oudedijk N264 aanpassing Kruispunt	2017	300	127	N	0	0	0	0	0	0
Oudedijk N264 aanpassing Kruispunt	2014	484	-4	N	0	0	0	0	0	0
Oudedijk rehabilitatie	2018	969	940	V	0	0	0	0	0	0
Parallelweg rehabilitatie	2019	0	0	V	60	0	5	55	0	0
Pastoor van Doornstraat rehabilitatie	2020	0	0	V	191	0	0	17	174	0
Rechtestraat (Wilgenstraat-Zeelandsedijk) rehabilitatie	2019	0	0	V	82	0	8	74	0	0
Rechtestraat	2017	195	195	V	0	0	0	0	0	0
Rechtestraat bijdrage voorziening groot onderhoud	2017	-195	-195	V	0	0	0	0	0	0
Reinoldstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	86	0	0	0	8	78
Schepersweg groot onderhoud	2019	0	-3	V	301	0	301	0	0	0
Schepersweg groot onderhoud bijdrage riolering	2019	0	0	V	-236	0	-236	0	0	0
Schepersweg groot onderhoud bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-65	0	-65	0	0	0
Schutveld div rehabilitaties voorbereiding	2022	0	0	V	70	0	0	0	0	70
Slootbrug rehabilitatie civiel kunstwerk	2019	0	0	V	22	0	22	0	0	0
Snoekstraat rehabilitatie	2018	3	3	V	62	0	62	0	0	0
Snoekstraat rehabilitatie bijdrage riolering	2018	0	0	V	-35	0	-35	0	0	0
Sint Janstraat rehabilitatie	2016	387	347	V	0	0	0	0	0	0
Sint Janstraat rehabilitatie; bijdrage riolering	2016	-165	-165	V	0	0	0	0	0	0
Sportlaan rehabilitatie	2020	0	0	V	199	0	0	17	182	0
Stadsrijk rehabilitatie	2019	0	0	V	357	0	30	327	0	0
Sterappel rehabilitatie	2021	0	0	V	191	0	0	0	17	174
Stikseweg rehabilitatie	2022	0	0	V	31	0	0	0	0	31
Stoffels rehabilitatie	2019	0	0	V	592	0	50	542	0	0
Stuwbrug rehabilitatie civiel kunstwerk	2020	0	0	V	3	0	0	3	0	0
Terraveenplein Odilapeel herinrichting	2017	575	520	N	0	0	0	0	0	0
Udens college herinrichting omgeving	2016	195	184	V	0	0	0	0	0	0
Udens college herinrichting omgeving bijdrage derden	2016	0	0	V	0	0	0	0	0	0
Valkenburgstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	87	0	0	0	7	80
Veegmachine vervanging	2019	0	0	V	120	0	120	0	0	0
Veghelsedijk wegen	2015	590	31	V	0	0	0	0	0	0
Veghelsedijk wegen bijdrage riolering	2015	-275	-250	V	0	0	0	0	0	0
Veiligheidsvoorzieningen verkeer	2020	0	0	N	18	0	0	18	0	0
Velmolenvweg rehabilitatie	2019	0	0	V	707	0	60	647	0	0
Vervanging armaturen	2019	0	0	V	600	0	152	152	148	148
Vervanging masten	2019	0	0	V	250	0	63	63	62	62
Vijfhuizenweg/Morel rehabilitatie	2017	1.145	1.142	V	0	0	0	0	0	0
Violierstraat rehabilitatie	2018	66	40	V	1.050	0	1.050	0	0	0
Violierstraat rehabilitatie bijdrage riolering	2018	0	0	V	-330	0	-330	0	0	0
Violierstraat (twee rotondes)	2020	0	0	V	594	0	0	50	544	0
Vluchtoord/Oostwijk/Westwijk	2018	330	0	V	3	0	0	0	3	0
Vluchtoord/Oostwijk/Westwijk bijdrage voorziening groot onderhoud	2018	-330	-330	V	0	0	0	0	0	0
Volkelseweg aanpassen	2016	193	35	V	0	0	0	0	0	0
Volkelseweg aanpassen bijdrage voorziening groot onderhoud	2016	-193	-35	V	0	0	0	0	0	0
Voorbereiding projecten wegen, openbare verlichting, civiele kunstwerken	2019	0	0	V	38	0	38	0	0	0
Voorbereiding projecten ; dekking door voorzieningen groot onderhoud	2019	0	0	V	-38	0	-38	0	0	0
Walravenstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	64	0	0	0	6	58
Wals en bodembeluchter	2019	0	0	V	15	0	15	0	0	0
Willemstraat rehabilitatie	2021	0	0	V	16	0	0	0	2	14
Wegen groot onderhoud	2019	0	0	V	2.539	0	0	850	847	842
Wegen bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-2.539	0	0	-850	-847	-842
Wijsthoek rehabilitatie civiel kunstwerk	2019	0	0	V	67	0	67	0	0	0
Wooncomplex Brabantplein oplossen waterproblematiek	2017	215	211	V	0	0	0	0	0	0
Zeelandsedijk rehabilitatie fietspad	2017	44	44	V	0	0	0	0	0	0
Overige kredieten		1.711	879		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten; bijdrage reserve / voorziening		-310	-267		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten; bijdrage riolering					0	0	0	0	0	0
Overige kredieten; bijdrage derden		29	29		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 2		14.405	6.321		24.499	0	4.731	8.033	5.866	5.868

INVESTERINGEN GEMEENTE UDEN										
(Bedragen in € 1.000,- ex. BTW)										
	Start jaar	Krediet gevoet.	Restant krediet 31-12-18	Verv Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
Programma 3 Economie										
Cameratoezicht bedrijventerreinen	2015	100	100	N	0	0	0	0	0	0
Maashorst bijdrage Uden Noord II	2015	184	112	N	0	0	0	0	0	0
Markt uitbreiding terrassen openbare ruimte	2017	217	24	N	0	0	0	0	0	0
Overige kredieten		214	-1		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 3		715	235		0	0	0	0	0	0
Programma 4 Onderwijs										
Camelot en Palster nieuwbouw	2018	1.780	1.780	N	3.010	0	2.393	618	0	0
Udens college bewegingsonderwijs	2014	2.954	0	N	0	0	0	0	0	0
Udens college vervangende nieuwbouw	2014	5.767	0	N	0	0	0	0	0	0
Vrije school de zevenster OLP	2019	0	0	N	85	0	85	0	0	0
Wijde wereld OLP	2019	0	0	N	110	0	110	0	0	0
Overige kredieten		40	13		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 4		10.540	1.793		3.205	0	2.587	618	0	0
Programma 5 Sport, cultuur en recreatie										
A50 betonnen geluidswal	2014	213	124	V	0	0	0	0	0	0
Aanschaf kooimaaiër	2019	0	0	V	79	0	79	0	0	0
Beplanting diverse locaties	2017	21	0	V	60	0	60	0	0	0
Beplanting diverse locatie bijdrage voorziening groot onderhoud	2017	-21	0	V	-60	0	-60	0	0	0
Bevrijdingspark beplanting vervangen	2018	50	45	V	25	0	25	0	0	0
Blitswijk voorziening renovatie park	2016	77	0	V	0	0	0	0	0	0
Blitswijk renovatie park dekking bijdrage reserve/voorziening	2016	-77	0	V	0	0	0	0	0	0
Bomen voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	140	0	140	0	0	0
Bomen dekking voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-140	0	-140	0	0	0
Bossen aanschaf voertuig	2019	0	0	V	19	0	19	0	0	0
Bosveld/Raam groen	2016	103	90	V	0	0	0	0	0	0
Buitengebied herstel bomenstructuur div str	2021	0	0	V	50	0	0	0	50	0
Daf vrachtwagen aanschaf	2013	185	2	V	0	0	0	0	0	0
De Rakt extra kleedkamers	2018	210	210	N	0	0	0	0	0	0
De Rakt kunstgrasveld ondergrond	2018	450	-38	N	0	0	0	0	0	0
De Rakt kunstgras toplaag	2018	150	74	N	0	0	0	0	0	0
De Stigt akoestische maatregelen	2019	0	0	N	30	0	30	0	0	0
De Stigt sporthal valbeveiliging	2019	0	0	N	27	0	27	0	0	0
De Wervel akoestische maatregelen	2019	0	0	N	40	0	40	0	0	0
Diverse locaties vervangen bomen	2018	168	133	V	0	0	0	0	0	0
FC De Rakt renovatie Bijveld 4	2019	0	0	V	35	0	35	0	0	0
FC De Rakt renovatie hoofdveld	2019	0	0	V	31	0	31	0	0	0
FC Uden en Odiliapeel veldafrast. Bijvelden	2020	0	0	V	11	0	0	11	0	0
FC Uden extra bijdrage kleedvoorziening	2019	0	0	V	27	0	27	0	0	0
FC Uden renovatie kunstgras hoofdveld	2022	0	0	V	25	0	0	0	0	25
FC Uden renovatie trainingsveld A	2019	0	0	V	54	0	54	0	0	0
FC Uden verlichting bijveld 2	2021	0	0	V	11	0	0	0	11	0
FC Uden verlichting trainingsveld A	2019	0	0	V	15	0	15	0	0	0
Gebied-Oost nieuwbouw sportzaal	2018	1.027	1.027	N	1.401	0	1.214	188	0	0
Germezeel groenvoorzieningen	2020	0	0	V	103	0	0	103	0	0
Germezeel nieuwbouw turnhal	2019	0	0	N	877	0	439	439	0	0
Grasvegetaties diverse locaties	2019	0	0	V	25	0	25	0	0	0
Grasvegetaties diverse locaties; voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-25	0	-25	0	0	0
Groen C.A. voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	534	0	0	178	178	178
Groen C.A. dekking voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-534	0	0	-178	-178	-178
Gruunsel constructie geluidswal	2018	135	135	V	0	0	0	0	0	0
HC Uden kunstgrasveld toplaag sportpark	2020	0	0	V	412	0	0	412	0	0
HC Uden renovatie kleedlokalen	2019	0	0	V	178	0	178	0	0	0
HC Uden renovatie kleedlokalen	2019	0	0	V	61	0	61	0	0	0
HC Uden renovatie kunstgrasmat hoofdveld	2020	0	0	V	35	0	0	35	0	0
HC Uden verlichting hoofdveld	2021	0	0	V	35	0	0	0	35	0
HCU vervanging zandgestrooid kunstgrasveld	2017	390	121	V	0	0	0	0	0	0

INVESTERINGEN GEMEENTE UDEN

(Bedragen in € 1.000,- ex. BTW)

	Start jaar	Krediet gevoet	Restant krediet	Verv Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
				31-12-18						
Heinsbergenstraat groen	2011	190	190	V	0	0	0	0	0	0
Heuvelstraat+St Annahof bomen	2019	0	0	V	75	0	75	0	0	0
Hoevensveld fase 2 bomenstructuur	2022	0	0	V	100	0	0	0	0	100
Hoevensveld fase 2 renov beplantingen	2022	0	0	V	25	0	0	0	0	25
Hoevensweg 2e fase bomenstructuur	2021	0	0	V	75	0	0	0	75	0
Hondenuitlaatvelden fysieke aanpassingen	2019	0	0	N	150	0	150	0	0	0
Jaarlijkse inspecties groen	2019	0	0	V	18	0	18	0	0	0
Jaarlijkse inspecties groen; dekking voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-18	0	-18	0	0	0
Kinderboerderij aanpassing parkeren OMG	2019	0	0	N	50	0	50	0	0	0
Lauwere/Germenzeel/Efferen herst bomenstruc	2020	0	0	V	50	0	0	50	0	0
LVA A50 Nistelrodeseweg/Looweg fietsontsluiting + vergr	2015	191	37	N	0	0	0	0	0	0
LVA Bedaf natuurlijke parkeervoorziening	2015	212	52	N	0	0	0	0	0	0
LVA Bedaf natuurlijke parkeervoorziening bijdrage derden	2015	-60	-60	N	0	0	0	0	0	0
LVA Groene inpassing fietspad met dubbele bomenlaan	2015	1.055	463	N	0	0	0	0	0	0
LVA Groene inpassing fietspad bijdrage derden	2015	0	80	N	0	0	0	0	0	0
LVA Herinneringenbos	2015	134	130	N	0	0	0	0	0	0
LVA HOV groene-halle	2015	27	16	N	0	0	0	0	0	0
LVA Lagerbosweg alternatieve ontsluiting	2015	858	58	N	0	0	0	0	0	0
LVA landschapsversterking gemeentelijk	2015	201	41	N	0	0	0	0	0	0
LVA Maashorst algemeen	2015	158	18	N	0	0	0	0	0	0
LVA Maashorst algemeen bijdrage reserve/voorziening	2015	-1.137	0	N	0	0	0	0	0	0
LVA Maashorst algemeen bijdrage derden	2015	-2.566	-244	N	0	0	0	0	0	0
LVA Maashorst regierol	2015	230	48	N	0	0	0	0	0	0
LVA Maashorst regierol bijdrage reserve/voorziening	2015	-69	0	N	0	0	0	0	0	0
LVA Maashorst regierol bijdrage derden	2015	-50	-47	N	0	0	0	0	0	0
LVA recreatieve verbinding Stad-Land	2015	245	12	N	0	0	0	0	0	0
LVA speelbos	2015	137	3	N	0	0	0	0	0	0
LVA verstrekking dreven en driften	2015	1.078	58	N	0	0	0	0	0	0
Maashorst IUP 2009	2009	385	152	N	100	0	100	0	0	0
Markstraat herinrichting onderhoud bomen	2017	122	122	V	0	0	0	0	0	0
Mellepark renovatie beplantingen	2020	0	0	V	75	0	0	75	0	0
Merketon renovatie beplantingen	2021	0	0	V	25	0	0	0	25	0
Moleneind parkeervoorzieningen	2018	126	126	N	0	0	0	0	0	0
Molens onderhoud	2019	0	0	V	7	0	7	0	0	0
Molens onderhoud; bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-7	0	-7	0	0	0
Moren en Vijfhuizenweg beplanting	2019	0	0	V	15	0	15	0	0	0
Moren en Vijfhuizenweg bomen	2019	0	0	V	15	0	15	0	0	0
Morene/Den Brier herstel bomenstructuur	2020	0	0	V	50	0	0	50	0	0
Nonneveld herstel kademuren	2019	0	0	V	115	0	115	0	0	0
Octopus renovatie bijveld 3	2020	0	0	V	62	0	0	62	0	0
Octopus verlichting bijveld 3	2020	0	0	V	21	0	0	21	0	0
Recreatieve voorzieningen vervanging	2019	0	0	V	285	0	75	70	70	70
Red Sox kleedaccommodatie	2018	210	210	N	0	0	0	0	0	0
Renov hoofdveld Volkel	2019	0	0	V	16	0	16	0	0	0
Renov hoofdveld Volkel; bijdrage voorziening groot onderhoud	2019	0	0	V	-16	0	-16	0	0	0
RKSV Volkel renovatie kleedlokalen	2018	240	240	V	0	0	0	0	0	0
Smalspoor traktor	2020	0	0	V	43	0	0	43	0	0
Sport/speelvelden voorziening groot onderhoud	2018	15	13	V	66	0	0	15	15	36
Sport/speelvelden (dekking voorziening groot onderhoud)	2018	-15	-15	V	-66	0	0	-15	-15	-36
Sportgebouwen voorziening groot onderhoud	2018	259	80	V	0	0	0	0	0	0
Sportgebouwen (dekking voorziening groot onderhoud)	2018	-259	-259	V	0	0	0	0	0	0
Sportpark Uden outdoor fitness, calisthenics	2019	0	0	N	20	0	20	0	0	0
Sportvelden verticaleermachine	2019	0	0	V	25	0	25	0	0	0
Terra Victa kleedlokalen sporthal	2016	438	-12	V	0	0	0	0	0	0
UDI'19 renovatie kunstgras veld 1	2021	0	0	V	25	0	0	0	25	0
UDI'19 kunstgrasveld topklaag	2021	0	0	V	326	0	0	0	326	0
Verreiker aanschaf	2021	0	0	V	61	0	0	0	0	61
Vijverpartijen herstel natuurlijke oevers	2020	0	0	V	25	0	0	25	0	0
Voertuig bossen aankoop	2020	0	0	V	19	0	0	19	0	0
Vrachtwagen	2015	185	2	V	0	0	0	0	0	0
VV Odilapeel renovatie bijveld 2	2020	0	0	V	57	0	0	57	0	0
VV Volkel renovatie bijveld 2	2021	0	0	V	28	0	0	0	28	0
VV Volkel verlichting bijveld 2	2021	0	0	V	11	0	0	0	11	0
Werktuigdrager met gecombineerde opbouw	2018	145	145	V	0	0	0	0	0	0
Zoggeel-Oost verv. Bomen	2018	150	147	V	0	0	0	0	0	0
Overige kredieten		2.620	1.476		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten bijdrage reserve/voorziening		-540	-347		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten bijdrage derden			-57		0	0	0	0	0	0

INVESTERINGEN GEMEENTE UDEN										
<small>(Bedragen in € 1.000,- ex. BTW)</small>										
	Start jaar	Krediet gevoet.	Restant krediet 31-12-18	Verv Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
Programma 6 Sociaal Domein										
De Balans functionele verbouwing	2018	280	-10	V	0	0	0	0	0	0
De Balans functionele verbouwing bijdrage derden	2018	-125	0	V	0	0	0	0	0	0
De Schakel en Balans valbeveiliging	2019	0	0	N	22	0	22	0	0	0
Gebied-Oost commerciële kindfuncties	2019	0	0	N	500	0	500	0	0	0
Gebied-Oost nieuwbouw ontmoetingsplein	2018	600	600	N	135	0	118	18	0	0
Management informatiesysteem	2020	0	0	V	28	0	0	28	0	0
Nieuwe PIT Professionele keuken	2019	0	0	N	65	0	65	0	0	0
Overige kredieten		237	103		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten bijdrage reserve/voorziening		-66	-66		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten bijdrage derden					0	0	0	0	0	0
Totaal programma 6		926	627		750	0	704	46	0	0
Programma 7 Volksgezondheid, milieu en duurzaamheid										
2 overstorten verleggen	2019	0	0	V	70	0	70	0	0	0
2 overstorten verleggen bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-70	0	-70	0	0	0
Aalstweg riolering	2019	0	0	V	340	0	340	0	0	0
Afvalbakken vervanging / aanschaf	2016	1.090	41	V	0	0	0	0	0	0
Algemene voorbereidingskosten riolering	2019	0	0	V	10	0	10	0	0	0
Algemene voorbereidingskosten riolering bijdrage voorziening	2019	0	0	V	-10	0	-10	0	0	0
Begraafplaats beheersysteem	2019	0	0	V	24	0	24	0	0	0
Begraafplaats overkapping afscheidplaats	2019	0	0	V	25	0	25	0	0	0
Birgithessen-/St. Janstraat rehabilitatie riool	2016	165	165	V	0	0	0	0	0	0
Bouwkundig vervangen 3 gemalen	2019	0	0	V	90	0	90	0	0	0
Bouwkundig vervangen 3 gemalen; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-90	0	-90	0	0	0
De Leijgraaf afvoer riooloverstortwater	2020	0	0	V	38	0	0	38	0	0
Diverse afkoppelprojecten	2017	336	335	V	0	0	0	0	0	0
Diverse afkoppelprojecten	2018	373	317	V	0	0	0	0	0	0
Diverse afkoppelprojecten	2019	0	0	V	285	0	285	0	0	0
Diverse afkoppelprojecten; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-285	0	-285	0	0	0
EVZ 2014-2016	2014	433	430	V	0	0	0	0	0	0
Glascontainers ondergrondse	2020	0	0	V	104	0	0	104	0	0
Groen- en infiltratievoorzieningen	2018	100	100	V	0	0	0	0	0	0
Groen- en infiltratievoorzieningen	2017	100	100	V	0	0	0	0	0	0
Groen- en infiltratievoorzieningen	2019	0	0	V	100	0	100	0	0	0
Groen- en infiltratievoorzieningen; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-100	0	-100	0	0	0
Heinsbergenstraat Aanv	2016	130	10	V	0	0	0	0	0	0
Helenastraat riolering	2019	0	0	V	270	0	270	0	0	0
Helenastraat riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-126	0	-126	0	0	0
Hockeyweg/Udenseweg riolering	2018	238	8	V	0	0	0	0	0	0
Hurk riolering	2019	0	0	V	540	0	540	0	0	0
Hurk riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-250	0	-250	0	0	0
Kerstr./St.Janstraat/Veghelsedijk aanleg IT riool	2013	580	341	V	0	0	0	0	0	0
Krijten riolering	2019	0	0	V	780	0	780	0	0	0
Krijten riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-310	0	-310	0	0	0
Maatregelen riolering	2019	0	0	V	862	0	862	0	0	0
Maatregelen riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-862	0	-862	0	0	0
Markstraat riolering herinrichting	2016	333	333	V	0	0	0	0	0	0
Mechanisch- en elektrisch gemalen	2017	213	132	V	0	0	0	0	0	0
Mechanisch- en elektrisch vervangen gemaal 502	2019	0	0	V	30	0	30	0	0	0
Mechanisch- en elektrisch vervangen gemaal 502; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-30	0	-30	0	0	0
Meeliftprojecten riolering	2017	68	43	V	20	0	20	0	0	0
Meeliftprojecten riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-20	0	-20	0	0	0
Morel en Vijfhuizenweg riolering	2019	0	0	V	572	0	572	0	0	0
Ondergrondse glascontainer	2019	0	0	V	104	0	104	0	0	0
Ondergrondse restafvalcontainers vervanging	2013	398	210	V	0	0	0	0	0	0
Oosterheidsstraat/Houtduiflaan riolering	2017	160	160	V	0	0	0	0	0	0
Oude Maasstraat riolering	2018	382	381	V	0	0	0	0	0	0
Rechtestraat riolering	2017	170	170	V	0	0	0	0	0	0
Remplace drukriolering	2017	300	299	V	0	0	0	0	0	0
Remplace drukriolering fase 2	2016	900	-318	V	0	0	0	0	0	0
Restafvalcontainers ondergrondse	2020	0	0	V	388	0	0	388	0	0
Riolering maatregelen	2018	671	669	V	0	0	0	0	0	0
Snoekstraat riolering	2019	0	0	V	75	0	75	0	0	0
Snoekstraat riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-35	0	-35	0	0	0
Tunnelgemalen renovatie	2020	0	0	V	35	0	0	35	0	0
Veghelsedijk rehabilitatie riool	2015	250	250	V	0	0	0	0	0	0
Vervanging pompen drukriolering	2006	1.630	710	V	0	0	0	0	0	0
Violierstraat riolering	2019	0	0	V	990	0	990	0	0	0
Violierstraat riolering; bijdrage voorziening riolering	2019	0	0	V	-330	0	-330	0	0	0
Overige kredieten		877	354		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten bijdrage reserve/voorziening		-105	0		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten bijdrage derden					0	0	0	0	0	0
Totaal programma 7		9.792	5.240		3.232	0	2.668	564	0	0

INVESTERINGEN GEMEENTE UDEN										
(Bedragen in € 1.000,- ex. BTW)										
	Start jaar	Krediet gevoet.	Restant krediet 31-12-18	Verv Nieuw	Totaal	2018	2019	2020	2021	2022
Programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing										
Gebied-Oost algemene plankosten	2019	0	0	N	275	0	138	138	0	0
Hoenderbos III woonrijp maken	2008	1.789	336	N	0	0	0	0	0	0
Hoenderbos III woonrijp maken bijdrage derden	2008	0	31	N	0	0	0	0	0	0
Maashorst bouwrijp maken Park Kamer 1	2014	247	23	N	0	0	0	0	0	0
Maashorst Kamer 1 woonrijp maken Park	2018	103	103	N	0	0	0	0	0	0
Spechtenlaan 2e fase bouw- en woonrijp maken	2011	377	93	N	0	0	0	0	0	0
Startersleningen gemeenterekening Vrom 3 mln	2011	3.000	1.000	N	0	0	0	0	0	0
Startersleningen gemeenterekening Vrom	2018	2.500	1.000	N	0	0	0	0	0	0
Startersleningen gemeenterekening Vrom	2019	0	0	N	2.500	0	2.500	0	0	0
Uden-Noord 1 beschikbaar uitvoeringsbudget bouwrijp maken	2013	413	413	N	0	0	0	0	0	0
Uden-Noord 1 bijdrage Maashorst	2015	626	153	N	0	0	0	0	0	0
Velmolen-Oost beschikbaar uitvoeringsbudget bouwrijp maken	2017	134	134	N	0	0	0	0	0	0
Velmolen-Oost fase 1 woonrijp maken	2008	2.843	7	N	0	0	0	0	0	0
Velmolen-Oost fase 2 bouwrijp maken	2008	896	25	N	0	0	0	0	0	0
Velmolen-Oost fase 2 bouwrijp maken bijdrage derden	2008	-3	0	N	0	0	0	0	0	0
Velmolen-Oost fase 3 bouwrijp maken	2016	537	19	N	0	0	0	0	0	0
Velmolen-Oost fase 3 woonrijp maken	2017	570	543	N	0	0	0	0	0	0
Valkel West 2 bouwrijp maken	2015	324	-42	N	0	0	0	0	0	0
Overige kredieten		1.187	123		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 8		15.543	3.961		2.775	0	2.638	138	0	0
Programma 9 Bedrijfsvoering										
Balie centrale hal ontmanteling	2019	0	0	N	16	0	16	0	0	0
Basisregistratie grootschalige topografie	2022	0	0	V	27	0	0	0	0	27
E-learningtool privacyproof	2019	0	0	N	23	0	23	0	0	0
Garage vervangen vloer	2020	0	0	V	12	0	0	12	0	0
Gebouwenbeheersysteem	2020	0	0	V	25	0	0	25	0	0
Gemeente eigendommen groot onderhoud	2019	0	0	V	1.774	0	298	289	817	370
Gemeente eigendommen groot onderhoud bijdrage reserve / voorziening	2019	0	0	V	-1.774	0	-298	-289	-817	-370
Gemeentehuis vervangen bureaustoelen	2018	150	150	V	0	0	0	0	0	0
Gemeentehuis vervangen vloerbedekking	2019	0	0	V	28	0	28	0	0	0
Gemeentehuis vervanging tapijt	2020	0	0	V	21	0	0	21	0	0
Gemeentehuis groot onderhoud	2018	147	44	V	0	0	0	0	0	0
Gemeentehuis groot onderhoud bijdrage reserve / voorziening	2018	-147	-147	V	0	0	0	0	0	0
Gemeentewerf bliksembeveiliging	2020	0	0	V	9	0	0	9	0	0
Gemeentewerf + Aula begraaftplaats valbeveiliging	2019	0	0	N	22	0	22	0	0	0
Huisvestingsconcept het nieuwe Udens werken	2018	170	168	N	0	0	0	0	0	0
ICT Accespoints	2019	0	0	V	21	0	21	0	0	0
ICT pinautomaten	2022	0	0	V	43	0	0	0	0	43
ICT servers	2018	312	300	V	0	0	0	0	0	0
ICT servers	2019	0	0	V	852	0	852	0	0	0
ICT smartphones	2019	0	0	V	386	0	148	26	36	176
ICT werkstations, laptops en tablets	2022	0	0	V	195	0	0	0	0	195
ICT werkstations, laptops en tablets	2018	120	22	V	0	0	0	0	0	0
ICT werkstations, laptops en tablets	2019	0	0	V	72	0	72	0	0	0
ICT werkstations, laptops en tablets	2020	0	0	V	80	0	0	80	0	0
ICT werkstations, laptops en tablets	2021	0	0	V	195	0	0	0	195	0
ICT werkstations, laptops en tablets	2022	0	0	V	20	0	0	0	0	20
Mullicenter valbeveiliging	2020			N	17	0	17	0	0	0
Regelkasten renovatie	2019	0	0	V	100	0	100	0	0	0
Telefooncentrale implementatiekosten	2018	41	37	V	41	0	0	0	0	41
Vloestofdichte vloer brandstofpomp	2020	0	0	V	18	0	0	18	0	0
Zit-sta bureaus aanschaf	2019	0	0	N	150	0	150	0	0	0
Overige kredieten		901	535		0	0	0	0	0	0
Overige kredieten / bijdrage reserve / voorziening		-387	-387		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 9		1.307	722		2.372	0	1.449	190	231	502
Programma 10 Bestuur en dienstverlening										
Stemhokjes verkiezingen	2021	0	0	V	25	0	0	0	25	0
Overige kredieten		52	15		0	0	0	0	0	0
Totaal programma 10		52	15		25	0	0	0	25	0
Totaal generaal		64.387	26.723	0	42.382	0	17.689	11.263	6.839	6.590

Totaal investeringen

Voor de periode 2019-2022 is in totaal € 42,2 miljoen aan investeringen opgenomen.

De belangrijkste programma's waarin geïnvesteerd wordt zijn:

- Verkeer en Vervoer: 58% (€ 24,5 miljoen)
De belangrijkste investeringen zijn diverse projecten uit het Gemeentelijke verkeers- en vervoersplan (GVVP): € 12,2 miljoen

- Sport, cultuur en recreatie: 13% (€ 5,5 miljoen)
Belangrijke investeringen zijn de nieuwbouw van de sportzaal Gebied-Oost (€ 1,4 miljoen) en de nieuwbouw van de turnhal Germenzeel (€ 0,9 miljoen).
- Onderwijs: 8% (€ 3,2 miljoen)
De belangrijkste investering is de nieuwbouw van Camelot en Palster (3,0 miljoen)
- Volkshuisvesting, Milieu en duurzaamheid: 8% (€ 3,2 miljoen)

De wijze van dekking van de lasten is aannemelijk.

8.10 Grondexploitatie Landerd

Plannen in ontwikkeling voor rekening en risico van de gemeente

In dit onderdeel is een korte beschrijving opgenomen van de stand van zaken van bestemmingsplannen die in eigen beheer ontwikkeld worden (niet reguliere komplannen).

Wonen

Op 4 april 2019 is de Woonvisie “Wonen in krachtige kernen” vastgesteld.

Er waren verschillende redenen om de vorige woonvisie uit 2015 te actualiseren. Sinds de vaststelling in 2015 is de situatie op de woningmarkt sterk veranderd, en daarmee ook de woonopgaven voor de gemeente Landerd. In de vorige woonvisieperiode was er sprake van crisis op de woningmarkt. Gemeente Landerd moest een selectie maken in de nieuwbouwplannen op enkele voorkeurslocaties. Voor overige locaties is een vrij restrictieve houding gekozen.

‘Gamechangers’

In 2018 is gebleken dat de situatie op de Landerdse woningmarkt is veranderd en dat geldt ook voor de opgave. Landelijke ontwikkelingen en wijzigingen in wetgeving spelen mee: de nieuwe Woningwet en Huisvestingswet geven de woningcorporaties een andere rol en positie, de woonruimteverdeling en het speelveld is gewijzigd. Er is sprake van extramuralisering van de zorg. De maatschappij verandert steeds meer van een verzorgingsstaat in een participatiesamenleving. De toestroom van vluchtelingen naar Europa is de afgelopen jaren sterk gegroeid en de huisvesting van extra groepen statushouders heeft ook in gemeente Landerd invulling gekregen. Ook arbeidsmigranten zijn werkzaam in de land- en tuinbouw in Landerd en zoeken hun (tijdelijke) plek op de woningmarkt. De huishoudenssamenstelling en leeftijdsopbouw veranderd. Er zullen steeds meer éénpersoonshuishoudens in een woning wonen en Nederland vergrijsst. Een grote impact op het terrein van duurzaamheid en wonen zijn de afspraken over CO2-reductie, gemeenten werken toe naar gasloze woonwijken. Gemeenten zien zichzelf in toenemende mate als maatschappelijke partner en nemen steeds meer een faciliterende en regievoerende rol in. Voor de uitvoering van haar beleid zoekt de gemeente meer maatschappelijke partners, inwoners en ondernemers op voor realisatiekracht. Kortom, genoeg redenen om de woonvisie te actualiseren.

Meer ruimte voor initiatieven en woonambities uit coalitieprogramma

Naast bovenstaande ‘*gamechangers*’ wenst de gemeenteraad een nieuwe woonvisie die meer ruimte biedt voor initiatieven en een visie die uitnodigend en flexibel is voor initiatieven vanuit en voor de kernen Schaijk, Zeeland en Reek.

Het coalitieprogramma 2018-2022 “Krachtige kernen in de Maashorst” geeft een vertrekpunt aan voor de woonvisie. De essentie uit dit programma voor wonen, zijn tevens **de 3 leidende principes voor deze woonvisie:**

- Alle inwoners, jong en oud, kunnen zo veel mogelijk in het dorp blijven wonen waar men vandaan komt en nabij hun naasten. Dat vraagt om passend en betaalbaar bouwen in elke kern voor alle (toekomstige) doelgroepen, innovatief, levensloopbestendig en klimaatneutraal.

- Met een divers woningaanbod *faciliteren* we sterke en zelfredzame gemeenschappen, deze gemeenschappen zijn van essentieel belang voor de vitaliteit en toekomstbestendigheid van onze kernen.
- Zeeland, Reek en Schaijk behouden hun eigen kracht als kern en identiteit, we blijven investeren in de leefbaarheid en de toekomstbestendigheid.

Intentie tot fusie met gemeente Uden

De intentie is uitgesproken door de gemeenteraden van gemeente Landerd en gemeente Uden voor een gemeentelijke fusie per 1 januari 2022. De eerste stappen in dit traject zijn gezet. De impact van dit proces op het gemeentelijk woonbeleid is op dit moment niet groot. In een later stadium zal het woonbeleid mogelijk om afstemming vragen.

Wonen

In 2018 zijn veel woningen gebouwd onder meer in de uitbreidingsplannen Akkerwinde te Schaijk, en Repelakker te Zeeland. Tevens zijn diverse plannen gereedgekomen waarmee realisering van nog meer woningen in de toekomst mogelijk is (bijvoorbeeld CP Schaijk).

Verder zijn prestatieafspraken gemaakt met de woningcorporatie.

Werken

Landerd heeft bedrijventerrein Voederheil II en woon-werk locatie Reek-Zuid ontwikkeld. Voederheil II betreft een bedrijventerrein (circa 6,7 ha uitgeefbaar) met kavels (1.000 tot 5.000 m²) met flexibele grenzen waardoor maatwerk geleverd kan worden. Na de vaststelling van het bestemmingsplan is het plan bouwrijp gemaakt en begonnen met de uitgifte. Er is inmiddels 3,2 hectare daadwerkelijk verkocht en er lopen gesprekken met verschillende potentiële kandidaten.

Reek-Zuid betreft een Woon-werkgebied (circa 4 ha uitgeefbaar) met kavels van 750 tot 1.775 m².

De verkoopbaarheid van de kavels is de afgelopen jaren lastig gebleken. Inmiddels is er toch één woonwerkkavel verkocht van 750m². Verder is er vanuit verschillende ondernemers en ontwikkelaars meer concrete interesse getoond voor kavels op Reek-Zuid.

Gemeente Landerd											
Bougrond in exploitatie (BIE)											
(alle bedragen in € 1.000,- afgerond)											
Complex	Kern	Risico profiel in %	Jaar gereed	Boek- waarde 31-12-18	Balans- waarde 31-12-18	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengst	Tussentijds genomen winst	Geraamd netto contante waarde *	resultaat eind waarde	Verliesvoor- ziening 31-12-18
Achter-Oventje	Zeeland	50%	2020	87	87	15	486	0	369	384	0
Akkerwinde	Schaijk	0%	2021	-537	-537	1.082	756	1.159	199	211	0
Kerkpad III	Reek	30%	2020	21	21	116	576	2.060	422	439	0
Reek Zuid	Reek	50%	2027	7.875	3.784	1.161	4.944	0	-3.424	-4.091	4.091
Repelakker	Zeeland	10%	2022	748	748	730	1.818	1.439	314	340	0
Vensteeg	Zeeland	0%	2019	1.102	227	269	495	0	-858	-875	875
Voederheil	Zeeland	10%	2023	2.764	2.764	1.056	4.623	474	727	802	0
LOG Graspeel	Zeeland	50%	2020	764	212	505	717	77	-530	-552	552
Totaal				12.822	7.304	4.934	14.415	5.210	-2.781	-3.342	5.518

Tabel 8.9.1. Bougrond in exploitatie (BIE)

Bron: jaarrekening 2018

*Per 1-1-2019

De hoogte van de aanwezige verliesvoorzieningen komt overeen met de benodigde verliesvoorzieningen. De gemeente Landerd heeft de voorziening gevormd op basis van eindwaarde. Op grond van de regelgeving van het BBV mag de gemeente zelf een keuze maken tussen eindwaarde of netto contante waarde.

Achter Oventje (Zeeland)

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	2.227 m ²
Uitgeefbaar:	2.227 m ²
Planvorming:	Geheel bouwrijp en woonrijp, nog 2 grote uit te geven kavels
Risicoprofiel:	50%
Winstneming:	€ 0,- tot en met 2018

Toelichting

Evenals het complex Vensteeg betreft het hier ook een Ruimte voor Ruimte locatie met twee grote uit te geven kavels. In 2012 is als stimuleringsmaatregel de grondprijs per m² verlaagd naar € 213,60.

Akkerwinde fase 2 (Schaijk)

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	56.017 m ²
Uitgeefbaar:	2.988 m ²
Planvorming:	Geheel bouwrijp, fase 2 nog woonrijp maken, nog 14 kavels uit te geven
Risicopercentage:	0%
Winstneming:	€ 1.159.000 (t/m 2018)

Toelichting

De tweede fase van plan Akkerwinde is ontworpen met grotendeels dezelfde uitgangspunten als de eerste fase. Het uitwerkingsplan ligt in de woonwijk Akkerwinde te Schaijk. Met het uitwerkingsplan (vastgesteld op 27 februari 2017) wordt de realisatie van 70 tot 100 woningen in het oostelijk deel van de wijk mogelijk gemaakt. Het gaat daarbij om een mix van rijwoningen, vrijstaande woningen en twee onder één kap woningen. Het uitwerkingsplan betreft de afrondende fase van de wijk, waarbij het oostelijk deel van de wijk wordt ontwikkeld.

De planning voor verkoop is bijgesteld, onder andere naar aanleiding van nieuwe overeenkomsten met ontwikkelaars.

Kerkpad III (Reek)

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	24.772 m ²
Uitgeefbaar:	2.173 m ²
Planvorming:	Geheel bouwrijp, nog woonrijp maken, nog 4 kavels uit te geven
Risicopercentage:	30%
Winstneming:	€ 2.060.000 (t/m 2018). Dit is voor het gehele project Kerkpad

Toelichting

Kerkpad, fase III betreft de laatste fase van het plan Kerkpad. Fase I en II van het plan Kerkpad zijn gereed. Het totale woningbouwprogramma bestaat uit 58 woningen en één gezinsvervangend huis.

Reek Zuid

Type plan:	uitbreidingslocatie, woon-werkgebied
Totale oppervlakte:	33.487 m ²
Uitgeefbaar:	29.069 m ²
Planvorming:	Geheel bouwrijp, nog woonrijp maken, nog 28.465 m ² uit te geven
Risicopercentage:	50%
Winstneming:	De grex is verlieslatend (€ 4.091.000,- eindwaarde), derhalve geen winstneming mogelijk. Het verwachte verlies is afgedekt middels een voorziening.

Toelichting

Voor de kavels op Reek-Zuid is sinds 2017 meer animo gekomen. Hiervoor is de gemeente in gesprek met verschillende ondernemers en ontwikkelaars. Indien bestemmingsplanwijzigingen nodig zijn, zal dit per ontwikkeling worden bezien.

Repelakker

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	57.640 m ²
Uitgeefbaar:	8.764 m ²
Planvorming:	Geheel bouwrijp, fase 1 en 2 nog woonrijp maken, nog 18 kavels uit te geven
Risicopercentage:	10%
Winstneming:	€ 1.439.000 (t/m 2018)

Toelichting

Bijna zelf bouwen? Het kan in het bouwprogramma Repelakker, waar onder andere levensloopbestendige twee-onder-een-kapwoningen in deze nieuwe wijk van Zeeland gebouwd worden.

De woningen in de eerste vijf fasen van Repelakker zijn opgeleverd. De zesde fase met vier riante tweekappers is in aanbouw. Fase 7 met acht levensloopbestendige tweekappers is in verkoop. De planning voor verkoop is bijgesteld, onder andere naar aanleiding van nieuwe overeenkomsten met ontwikkelaars.

Vensteeg (Zeeland)

Type plan:	Uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	6.308 m ²
Uitgeefbaar:	4.920 m ²
Planvorming:	Nagenoeg geheel bouw- en woonrijp, nog 1 kavel uit te geven
Risicopercentage:	0%
Winstneming:	De GREX is verlieslatend (€ 875.000,- eindwaarde), derhalve geen winstneming mogelijk. Het verwachte verlies is afgedekt middels een voorziening.

Toelichting

In dit Ruimte voor Ruimte complex zijn nog een drietal kavels uit te geven. Het betreft hier moeilijk te verkopen kavels vanwege de grootte van de kavels.

In 2018 zijn de verhuurde achtertuinen overgeheveld naar maatschappelijk vastgoed (BBV).

Dit betekende wel een stijging van het verlies voor Vensteeg.

Voederheil II (Zeeland)

Type plan:	bedrijventerrein
Totale oppervlakte:	66.398 m ²
Uitgeefbaar:	29.500 m ²
Planvorming:	Fase 1 en fase 2 nog bouw- en woonrijp maken, nog 36.898 m ² uit te geven
Risicopercentage:	10%
Winstneming:	€ 474.000 (t/m 2018)

Toelichting

Voederheil II betreft een bedrijventerrein (6,7 ha uitgeefbaar) met kavels (1.000 tot 5.000 m²) met flexibele grenzen waardoor maatwerk geleverd kan worden. Na de vaststelling van het bestemmingsplan is het plan bouwrijp gemaakt en begonnen met de uitgifte. Er zijn inmiddels 12 kavels daadwerkelijk verkocht en er lopen verschillende gesprekken met potentiële kandidaten. De verwachting is dat in 2019 alle kavels zijn verkocht.

Door het verwachte herstel van de economie zijn in de planning de verkopen iets naar voren gehaald. Verder zijn de risico's beperkt omdat de gemeente niet rekent met een index op de grondprijs van € 120,-. Deze prijs is in de berekening tot en met 2018 een vaste prijs. Voor de uitgaven is wel gerekend met een indexering.

Het herstel heeft zich in 2018 voortgezet. Er zijn diverse percelen verkocht en er vinden gesprekken plaats met diverse geïnteresseerde partijen.

LOG Graspeel

Type plan:	landbouwontwikkelingsgebied
Totale oppervlakte:	niet van toepassing
Uitgeefbaar:	niet van toepassing
Planvorming:	Geheel bouw- en woonrijp, nog enkele grondtransacties
Risicopercentage:	50%
Winstneming:	€ 77.000 (t/m 2018) De GREX is verlieslatend (€ 552.000,- eindwaarde), derhalve geen winstneming meer mogelijk. Het verwachte verlies is afgedekt middels een voorziening.

Toelichting

Er is een overeenkomst met de provincie waarin is geregeld dat zij voor 50% garant staan voor de nadelige exploitatie uitkomsten.

8.11 Grondexploitatie Uden

Bouwgrond in exploitatie (BIE)

Gemeente Uden Bouwgrond in exploitatie (BIE) (alle bedragen in € 1.000,- afgerond)											
Complex	Kern	Risico profiel	Jaar gereed	Boek- waarde 31-12-18	Balans- waarde 31-12-18	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Tussentijds genomen winst	Geraamd resultaat NCW	Geraamd resultaat einddatum	Verliesvoor- ziening 31-12-18
Locatie Schepersweg	Uden	laag	2019	-87	-180	182	0		-93	-95	93
Spechtenlaan 2e fase	Odiliapeel	gemiddeld	2022	450	362	891	1.247		-89	-94	89
Bedrijfssterrein Goorkens	Uden	gemiddeld	2023	2.859	2.859	238	4.970	9.928	1.697	1.873	n.v.t.
Herstructurering Loopkant-Liessent	Uden	laag	2019	3.752	460	239	633		-3.292	-3.358	3.292
De Ruiter (voorheen Nieuw Hoenderbos)	Uden	hoog	2023	6.403	6.403	4.368	10.858		78	87	n.v.t.
Hoenderbos/Velmolen	Uden	gemiddeld	2022	-320	-320	1.005	2.063	19.339	1.273	1.378	n.v.t.
Uden-Noord 1	Uden	hoog	2024	18.177	8.939	7.464	15.238		-9.238	-10.404	9.238
Velmolen Oost	Uden	laag	2021	-5.346	-5.346	4.226	1.604	11.507	2.566	2.723	n.v.t.
Bedrijfssterrein Hoogveld	Uden	laag	2024	5.375	5.375	518	11.529	12.421	5.004	5.635	n.v.t.
Uden-Noord 2	Uden	hoog	2021	2.664	1.237	577	1.727		-1.426	-1.514	1.426
Hoevensweg	Uden	laag	2021	29	29	64	328		221	235	n.v.t.
Hockeyweg (brandweer)	Uden	gemiddeld	2020	510	510	104	614		0	0	n.v.t.
Totaal				34.467	20.329	19.876	50.810	53.195	-3.298	-3.532	14.138

Tabel 8.11.1. Bouwgrond in exploitatie (BIE)

Bron: jaarrekening 2018 en MJP 2019

*Per 1-1-2019

De hoogte van de aanwezige verliesvoorzieningen komt overeen met de benodigde verliesvoorzieningen. De gemeente Uden heeft de voorziening gevormd op basis van netto contante waarde. Op grond van de regelgeving van het BBV mag de gemeente zelf een keuze maken tussen eindwaarde of netto contante waarde.

Locatie Schepersweg

Type plan: inbreidingslocatie woningbouw, combi particuliere grondbezitter/gemeente

Totale oppervlakte: circa 23.000 m²

Uitgeefbaar: circa 4.500 m² (betreft 5 gemeentelijke kavels)

Planvorming: Nagenoeg bouwrijp, 1 kavel uit te geven

Risicoprofiel: laag

Winstneming: De GREX is verlieslatend (€ 95.000,- eindwaarde), derhalve geen winstneming mogelijk. Het verwachte verlies is afgedekt middels de voorziening exploitatienadelen.

Toelichting

Dit plangebied is opgedeeld in twee deelgebieden: een particulier deel (12 kavels) en een gemeentelijk deel (5 kavels). Hierbij is rekening gehouden met de in het midden van het gebied 3 bestaande vrijstaande woningen.

In totaal gaat het voor de gemeentelijke kavels om circa 4.500 m² bouwgrond ten behoeve van vrijstaande woningen.

De grondexploitatie is in 2008 vastgesteld. In 2013 is het bestemmingsplan voor deze locatie onherroepelijk geworden. Bij archeologische onderzoeken in 2014 zijn waardevolle vondsten gedaan. Er bleek een grafveld en nederzetting van boeren rond 550 na Christus begraven op deze locatie. De opgravingen zijn door een onderzoeksbureau uitgevoerd, in samenwerking met lokale vrijwilligers, studenten en grafveldspecialisten van de Universiteit van Leiden. Ondanks een bijdrage van de provincie bleek dit een hoge kostenpost voor deze grondexploitatie.

Verkoop van de kavels bleek in tijden van crisis lastig, het eerste gemeentelijke kavel is in 2015 verkocht. In 2017 zijn drie kavels verkocht en het laatste kavel is begin 2018 geleverd.

Laatste stand van zaken

Nu het laatste kavel verkocht is resteert binnen deze grondexploitatie alleen nog het woonrijp maken van het gebied. Dit zal in 2019 opgepakt worden in combinatie met onderhoudswerkzaamheden aan de Schepersweg.

Spechtenlaan 2^e fase Odiliapeel

Type plan:	inbreidingslocatie maatschappelijk
Totale oppervlakte:	circa 2,9 hectare
Uitgeefbaar:	circa 1,7 hectare
Planvorming:	Geheel bouwrijp, nog kavels te leveren/uit te geven en woonrijp maken
Risicoprofiel:	gemiddeld
Winstneming:	De GREX is verlieslatend (€ 94.000,- eindwaarde), derhalve geen winstneming mogelijk. Het verwachte verlies is afgedekt middels de voorziening exploitatienadelen.

Toelichting

Aan de Spechtenlaan in Odiliapeel, grenzend aan het bos ligt deze uitbreidingslocatie. In 2 fasen is het aantal woningen in Odiliapeel uitgebreid om daarmee tegemoet te komen aan de woningbouwbehoefte in deze kern. Het aantal gewenste nieuwe woningen kon niet binnen inbreidingslocaties gevonden worden. Vandaar dat gezocht is naar een uitbreidings-locatie grenzend aan bestaand woongebied. De eerste fase is gebouwd in de jaren 2005-2008. Het gebied voor deze 2e fase is circa 2,9 hectare grond waarvan circa 1,7 hectare uitgegeven wordt.

De grondexploitatie is in 2011 vastgesteld. In datzelfde jaar is het eerste bestemmingsplan voor deze locatie vastgesteld. Hierbij was het deel tussen Zonedauw en Turfsteker uitgewerkt, voor het andere deel was opgenomen "wonen, uit te werken". In 2017 is de uitwerking in procedure gebracht. In dit plan worden in totaal 67 grondgebonden woningen gebouwd met een dorpse typologie.

Hiervan zijn 12 woningen sociale huurwoningen. Daarnaast worden er rijwoningen, twee onder één kapwoningen en vrijstaande woningen gebouwd.

Het plan is in 3 delen in de markt gezet waarbij het laatste deel, rechtsboven, momenteel in de verkoop is. Deelgebied 1 is geheel verkocht en bebouwd. Binnen deelgebied 2 is nog 1 kavel beschikbaar, de rest is verkocht, voor een deel nog te leveren en voor een deel in aanbouw. Deelgebied 3 is deels verkocht, deels in optie en deels nog vrij.

Laatste stand van zaken

Met Area is eind 2018 een overeenkomst gesloten voor in totaal 12 sociale huurwoningen, verdeeld over 2 woningbouwblokken. Deze gronden worden in het eerste kwartaal van 2019 geleverd. Voor de vrije kavels op het meest noordelijke deel heeft begin 2019 een lotingsprocedure plaatsgevonden en zijn kavels in optie/gereserveerd. Daarna is de reguliere verkoopprocedure opgestart en inmiddels zijn er opties genomen op enkele kavels.

Het woonrijp maken van de delen die reeds bebouwd zijn zal zo snel mogelijk opgestart worden, beginnend met het deel tussen Zonedauw en Turfsteker.

Bedrijfsterrein Goorkens

Type plan:	uitbreidingslocatie bedrijfsterrein
Totale oppervlakte:	circa 60 hectare
Uitgeefbaar:	circa 44 hectare
Planvorming:	Geheel bouwrijp, alleen nog bedrijfskavels uit te geven
Risicoprofiel:	gemiddeld
Winstneming:	€ 9.752.648 t/m 2017 en € 175.000 in 2018

Toelichting plan

In dit plangebied ten westen van Hoogveld is nog circa 3,5 ha voor verkoop beschikbaar. De uitgifte wordt jaarlijks in samenhang met Hoogveld bekeken. De verwachte einddatum van de exploitatie is gelijk gebleven. In 2018 is geen grond uitgegeven. In 2018 is € 175.000, - aan tussentijdse winst genomen.

Laatste stand van zaken

Per einde 2018 zijn er 2 kavels (1.695m² in totaal) in overeenkomst welke nog geleverd moeten worden. Er zijn daarnaast nog 7 kavels uit te geven. Hiervan zijn er 6 in optie. Van een paar van deze opties zijn de geïnteresseerden in vergevorderd stadium maar het is altijd afwachten elke opties omgezet worden in een verkoop.

Herstructurering Loopkant-Liessent

Type plan:	herontwikkeling en kwaliteitsverbetering private kavels in bedrijventerrein
Totale oppervlakte:	circa 3,2 hectare aan herontwikkeling
Uitgeefbaar:	circa 2,3 hectare bestaand vastgoed en circa hectare aan bouw kavels
Planvorming:	Nog 2 kavels opnieuw uit te geven
Risicoprofiel:	laag
Winstneming:	De grex is verlieslatend, derhalve geen winstneming mogelijk. Het verwachte verlies (€ 3.358.000 op basis van eindwaarde) is afgedekt middels de voorziening exploitatienadelen.

Toelichting plan

Voor dit plangebied is met de Stichting Beheer Bedrijfsterreinen Uden (SBBU) en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) in 2008 een herstructureringsproject opgezet.

De belanghebbende ondernemers zijn via informatie- en meedenkavonden bij deze herstructurering betrokken. De BOM heeft een bijdrage van circa € 1,5 miljoen voor de herstructurering verstrekt welke is geregeld in een met de BOM in januari 2010 gesloten participatieovereenkomst. Deze overeenkomst liep tot eind 2015 en is in december jl. in overleg met de BOM beëindigd.

In totaal is in dit plangebied per 1-1-2019 nog 4.500 m² uit te geven.

De Ruiter (voorheen Nieuw Hoenderbos)

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	circa 10,6 hectare
Uitgeefbaar:	circa 3,9 hectare
Planvorming:	Geheel bouwrijp, bestemmingsplan in procedure
Risicoprofiel:	hoog

Toelichting plan

Dit plangebied is gelegen ten zuidwesten van het plangebied Hoenderbos III en voorziet in de bouw van maximaal 165 woningen.

Dit gebied is lange tijd onderdeel geweest van het complex Hoenderbos/Velmolen. In 2011 is de grondexploitatie afgesplitst vastgesteld onder de naam Hoenderbos IV. In 2013 is het bestemmingsplan voor deze locatie vastgesteld. Vanwege de situatie op de woningmarkt op dat moment is eerst het plangebied Velmolen-Oost ontwikkeld en is dit plan tijdelijk stil komen te liggen.

Inmiddels is dit plan weer opgepakt en is een nieuw bestemmingsplan in procedure. Een nieuw plan was nodig als gevolg van gewijzigde marktomstandigheden ten opzichte van het vorige plan.

In dit gebied is een diversiteit aan woningbouw voorzien. Bestaande structuren vanuit Hoenderbos zijn in het plan De Ruiter voortgezet. Er komt een mix van sociale huurwoningen, rijwoningen, twee-onder-één-kapwoningen en de mogelijkheid voor andere type woningen staat ook open. Er komt zowel zelfbouw als bouw door ontwikkelaars.

Laatste stand van zaken

Zoals vermeld zijn een aantal zienswijzen tegen het ontwerpbestemmingsplan ingediend. De gemeente is onder andere in gesprek met instanties zoals de GGD om te kijken welke (on)mogelijkheden er zijn voor dit gebied. In de loop van 2019 verwacht de gemeente met een herzien plan te komen.

Hoenderbos/Velmolen

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	circa 85 hectare
Uitgeefbaar:	circa 39 hectare
Planvorming:	Bestemmingsplan in voorbereiding
Risicoprofiel:	gemiddeld
Planvorming:	geheel bouwrijp, nog kavels aan Sesterlaan uit te geven
Winstneming:	€ 19,339 miljoen (t/m 2018)

Toelichting plan

Dit exploitatiegebied is gelegen in het midden van het uitleggebied Uden-Zuid. Inmiddels is zo'n 97% (circa 38 hectare) van het plangebied uitgegeven.

Ondanks dat dit gebied hoofdzakelijk woningbouw bevat, zijn er ook andere typen bebouwing in dit gebied te vinden. Zo is er bij de entree aan de Verlengde Velmolen een aantal bedrijven gevestigd, zoals CSU, Rabobank en Tandartspraktijk Uden-Zuid. De laatste nog te ontwikkelen woningbouwlocatie bevindt zich aan de Sesterlaan, links en rechts van de supermarkt. Tot het MeerJarenPerspectief 2018 waren hier 60 woningen voorzien op een kleine hectare uitgeefbare grond, te bouwen door BPD die een bouwclaim heeft voor Uden-Zuid. Hoewel de planvorming voor dit gebied nog loopt, is wel al duidelijk dat het aantal uit te geven m² flink bijgesteld moet worden. Het plan dat er lag ten tijde van de vorming van de coalitie is immers het uitgangspunt. Dat is veel kleiner dan aanvankelijk was voorzien in deze grondexploitatie. De grondopbrengsten zijn negatief bijgesteld als gevolg van het bijstellen van de uit te geven m². Voor nu is uitgegaan van een gebied van 6.750 m² tegen de vastgestelde grondprijs van 2019. Met een kleiner uitgeefbaar gebied nemen ook de kosten voor woonrijp maken en bijbehorende plankosten toe.

Laatste stand van zaken

Op dit ogenblik wordt het woonprogramma zoals voor deze locatie opgenomen in het coalitieakkoord stedenbouwkundig nader uitgewerkt. Daarbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de uitgangspunten van de klankbordgroep voor de inrichting van het groen rond deze ontwikkeling.

De planning is om voor de zomer tot een plan te komen dat vervolgens zal worden kortgesloten met de klankbordgroep. Aansluitend wordt een bestemmingsplan gemaakt. De planning is om in de tweede helft van 2019 tot een ontwerpbestemmingsplan te komen.

Uden-Noord-1

Type plan:	uitbreidingslocatie ziekenhuis Bernhoven en woningbouw
Totale oppervlakte:	circa 31 hectare
Uitgeefbaar:	circa 19 hectare
Planvorming:	Geheel bouwrijp, alleen nog bedrijfskavels uit te geven
Risicoprofiel:	hoog
Winstneming:	De GREX is verlieslatend, derhalve geen winstneming mogelijk.

Het verwachte verlies (€ 10.404.000,- eindwaarde) is afgedekt middels de voorziening exploitatienadelen.

Toelichting plan

Het plangebied Uden-Noord I maakt onderdeel uit van het Masterplan Uden-Noord dat medio 2012 door de raad is vastgesteld.

Het bestemmingsplan voor dit gebied is in 2009 vastgesteld. In dit bestemmingsplan is de nieuwbouw van Ziekenhuis Bernhoven met mogelijkheden voor aanvullende voorzieningen mogelijk gemaakt evenals woongebied aan de noord- en oostzijde van Ziekenhuis Bernhoven (Park Maashorst).

De woongebieden zijn in dit bestemmingsplan als "uit te werken" opgenomen.

Begin 2014 is het 1e uitwerkingsplan voor de woningbouw (Kamer 1) vastgesteld en het gebied is bouwrijp gemaakt. Hierna is de verkoop gestart, de eerste kavel is eind 2015 verkocht.

Laatste stand van zaken

In 2018 zijn de laatste kavels in Kamer 1 van Park Maashorst verkocht waarvan er één nog geleverd moet worden in 2019. De ontwikkeling van Kamer 2 heeft, naar aanleiding van de uitkomsten van flora en fauna-onderzoek en nog uit te voeren archeologische onderzoek, vertraging opgelopen. Op dit moment wordt één uitwerkingsplan voor de Kamers 2 en 3 gemaakt. De gemeente verwacht in het najaar 2019 de ruimtelijke procedure hiervoor af te ronden en in de tweede helft van 2019 het verkooptraject op te kunnen starten. Met betrekking tot de ontwikkeling van Kamer 4 verwachten de gemeente in de tweede helft van 2019 te starten met de voorbereiding.

Velmolen-Oost

Type plan:	uitbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	circa 45 hectare
Uitgeefbaar:	circa 19 hectare
Planvorming:	Nog kavels aan de Gulden, Helmtéken/Hellebaard en nabij De Wijde Wereld te leveren/uit te geven. Diverse delen woonrijp maken.
Risicoprofiel:	laag
Winstnemning:	€ 11,507 miljoen (t/m 2018)

Toelichting

Voor dit gebied aan de oostelijke zijde van Uden-Zuid is in juni 2007 door de Raad een bestemmingsplan vastgesteld. Realisatie geschiedt door vaststelling van uitwerkingsplannen.

Het plan voorziet in de bouw van ruim 700 woningen in verschillende prijsklassen.

Het totale gebied is circa 45 hectare groot waarvan 19 hectare uit te geven. Inmiddels is circa 18 hectare uitgegeven.

In dit plan, zijn met name woningen, zowel grondgebonden als gestapeld, gerealiseerd. Van (sociale) huur en koop tot zelfbouw.

Naast woningbouw is het SpeelLeerCentrum De Wijde Wereld in deze wijk gerealiseerd, gelegen aan het eerdergenoemde wijkpark. Een plek waar een basisschool, buitenschoolse opvang, kinderdagverblijf en sporthal in één complex gebouwd zijn in een groene omgeving.

Laatste stand van zaken

Er zijn nog 3 locaties waar grond geleverd /uitgegeven moet worden. Voor de percelen aan de Gulden is het ontwerpbestemmingsplan ter inzage gelegd. Naar verwachting wordt deze medio 2019 aan de raad aangeboden. Zodra het bestemmingsplan onherroepelijk is kan er gebouwd worden. Er is een overeenkomst gesloten met twee lokale bouwbedrijven welke de bouw en verkoop op zich zullen nemen.

In het deelgebied "Velmolen Buiten" zijn nog een 9-tal kavels welke bebouwd moeten worden. Voor deze gronden is reeds in 2010 een overeenkomst gesloten. Een groot deel van het plan is inmiddels gerealiseerd. We treden in overleg met de ontwikkelende partij

zodat duidelijk wordt wanneer het gebied afgerond wordt qua bouw en geheel woonrijp gemaakt kan worden.

Nabij De Wijde Wereld is nog een perceel met een maatschappelijke functie beschikbaar. We zijn in overleg met de school over de mogelijkheden van deze locatie. Er zijn nog verschillende delen woonrijp te maken, dit zal ook in de loop van 2019 opgepakt worden voor zover dit mogelijk is.

Bedrijfsterrein Hoogveld

Type plan:	uitbreidingslocatie bedrijfsterrein
Totale oppervlakte:	circa 42 hectare
Uitgeefbaar:	circa 33 hectare
Planvorming:	Geheel bouw- en woonrijp, alleen nog bedrijfskavels uit te geven
Risicoprofiel:	laag
Winstneming:	€ 12,421 miljoen (t/m 2018)

Toelichting plan

In 2002 is het eerste bestemmingsplan voor dit gebied vastgesteld. De eerste verkoop heeft in datzelfde jaar plaatsgevonden. In de jaren daarna werden er steeds kavels verkocht met een flinke dip in de jaren 2011 en 2012 als gevolg van de economische crisis. In 2013 is een nieuw bestemmingsplan, samen met het bedrijventerrein Goorkens, vastgesteld. Het tot dan toe geldende bestemmingsplan was, net als dat van Goorkens, meer dan 10 jaar oud. Met deze slag konden de bestemmingsplannen afgestemd worden op gewijzigde omstandigheden. De opbouw van de milieucategorieën in beide bedrijfsterreinen zijn op elkaar afgestemd, ingedeeld in zones.

De laatste 2 jaar is de interesse voor dit gebied weer duidelijk te merken. Enkele bedrijven die zich al in dit gebied gevestigd hebben zijn Swiss Sense, Barli, Sanders Fritom, Manders-Dortmans en Instra. De gronden zijn volledig bouw- en woonrijp. De afgelopen 2 jaar is de interesse voor bedrijfsterreinen sterk toegenomen. De tot nu toe wat behoudende raming voor de af te zetten m² per jaar is herzien. Met de huidige verwachting is het bedrijfsterrein 3 jaar eerder afgerond dan waar bij het MJP 2018 van uitgegaan is.

Laatste stand van zaken

Op dit moment zijn er nog 8 kavels in eigendom van de gemeente. Hiervan zijn 2 kavels (30.168 m² in totaal) in overeenkomst. De andere kavels zijn in optie. Bij sommige kavels is zelfs interesse van meerdere partijen. Omdat bij het bouwen van een bedrijf veel meer komt kijken dan het kopen van een kavel is niet aan te geven of en wanneer opties omgezet worden in daadwerkelijke koop. Er zijn een tweetal grote kavels (elk bijna 2 hectare) welke mogelijk in delen verkocht zullen worden.

Uden-Noord-2

Type plan:	uitbreidingslocatie commercieel
Totale oppervlakte:	circa 47 hectare
Uitgeefbaar:	circa 39,5 hectare
Planvorming:	Nog 2 deelgebieden te ontwikkelen
Risicoprofiel:	hoog
Winstneming:	De GREX is verlieslatend, derhalve geen winstneming mogelijk.

Het verwachte verlies (€ 1.514.000,- eindwaarde) is afgedekt middels de voorziening exploitatie-nadelen.

Toelichting plan

Het plangebied Uden-Noord II maakt eveneens onderdeel uit van het Masterplan Uden-Noord dat medio 2012 door de raad is vastgesteld.

Tussen de A50 en de Nistelrodeseweg, ten noorden van de Rondweg ligt deze uitbreidingslocatie. In de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening van de provincie Noord-Brabant is Uden-Noord aangegeven als aanduiding "zoekgebied verstedelijking", de mogelijkheid om het gebied om te zetten naar een stedelijk gebied (wonen, werken, voorzieningen en stedelijk groen). In de Verordening ruimte 2011 Noord-Brabant heeft het plangebied de nadere aanduiding "Integratie stad-land" gekregen. In het in 2012 vastgestelde 'Masterplan Uden-Noord' is aangegeven welke nieuwe functies (eventueel) in dit gebied kunnen worden gerealiseerd/toegevoegd. De gemeente heeft besloten zelf maar beperkt actief als exploitant in dit gebied op te treden en heeft alleen aan de zuidelijke rand gronden in eigendom.

Eind 2010 is een intentieovereenkomst met Van der Valk gesloten om een hotel te realiseren in dit gebied. Daaropvolgend is in 2011 voor dat deel een bestemmingsplanprocedure opgesteld en is voor het gebied een grondexploitatie vastgesteld. Begin 2014 is het hotel in gebruik genomen.

Voor de locatie ten oosten van het hotel is in 2015 een concept bestemmingsplan voor een multizorgconcept in procedure gebracht. Tegen dit ontwerp zijn zienswijzen ingediend.

In 2015 is voor de snelweglocatie links van het hotel middels na een biedprocedure een overeenkomst gesloten voor de realisatie van een Foodcourt. In 2016 is het bestemmingsplan hiervoor in procedure gegaan. Uiteindelijk heeft de Raad van State begin 2018 goedkeuring gegeven voor het plan en is de grond bouwrijp gemaakt om vervolgens geleverd te worden zodat de bouw kon beginnen.

Binnen deze zone is, om het plangebied rondom de snelweglocatie compleet te maken, in

2018 nog een strategische aankoop gedaan. Deze locatie moet nog herontwikkeld worden.

Laatste stand van zaken

Het Foodcourt is inmiddels officieel geopend en wordt volop bezocht. De inrichting van de omgeving heeft, mede vanuit het project Meer Maashorst, een groene uitstraling en steeds meer gestalte gekregen. Voor een gewenste invulling van het aangrenzende perceel in eigendom van de gemeente (Looweg 5), kijkt de gemeente de komende periode eerst aan hoe het Foodcourt gaat functioneren en wat dat betekent voor de omgeving en meer concreet voor dit perceel. Meerdere marktpartijen zijn geïnteresseerd

in dit perceel. De gemeente denkt eind 2019/begin 2020 voldoende informatie beschikbaar te hebben om (in planologische zin) een gedegen keuze te kunnen maken, om dit perceel te gaan invullen.

Voor de locatie op de hoek rotonde/Nistelrodeseweg is het de vraag of de oorspronkelijk door de initiatiefnemer voorgestane ontwikkeling nog doorgang vindt. Naar verwachting zal daar in overleg met de initiatiefnemer meer duidelijk over ontstaan.

Hoevenseweg

Type plan:	inbreidingslocatie woningbouw
Totale oppervlakte:	circa 2.020 m ²
Uitgeefbaar:	circa 2.020 m ²
Planvorming:	Bestemmingsplan in voorbereiding
Risicoprofiel:	laag
Winstneming:	€ 0,- (t/m 2018)

Toelichting plan

Achter de Hoevenseweg, links van de Klantstraat ligt deze inbreidingslocatie. Voorheen was in dit gebied de gemeentelijke kwekerij gevestigd. Deze is in 2011 opgeheven. Daarmee kwam een perceel van circa 16.500 m² vrij. Een groot gedeelte van dit gebied is in gebruik als permacultuurtuin.

Daarnaast maakt het Gilde St Barbara en St Lucia ook gebruik van een deel van dit gebied.

In 2018 is bekeken wat stedenbouwkundig de beste invulling is van het onbebouwde perceel naast Hoevenseweg 5a. Het perceel van circa 1.700 m² is het meest geschikt voor één vrijstaande woning.

In 2018 is de grondexploitatie hiervoor vastgesteld. Vervolgens zijn de voorbereidingen voor het wijzigen van het bestemmingsplan opgestart.

Locatie Hockeyweg (Brandweer)

Type plan:	inbreidingslocatie maatschappelijk
Totale oppervlakte:	circa 4.766 m ²
Uitgeefbaar:	circa 4.244 m ²
Planvorming:	Nagenoeg bouwrijp, 1 kavel uit te geven
Risicoprofiel:	gemiddeld

Toelichting plan

Aan de kruising Hockeyweg/Udenseweg ligt deze inbreidingslocatie. Voorheen was op dit perceel tennishal de Schaapskooi gevestigd. De hal is in 2017 gesloopt, hiermee is een perceel van circa 8.000 m² vrijgekomen. Bij de sloop is ook alle aanwezige asbest gesaneerd, een forse kostenpost voor de herontwikkeling van deze locatie.

Het perceel biedt ruimte voor de herlocatie van Politie en Brandweer, beide nu gevestigd aan de Leeuweriksweg. De Politie heeft eind 2016 ruwe (=onbewerkte) bouwgrond gekocht van de gemeente. In 2017 is een nieuw bestemmingsplan voor deze locatie vastgesteld en vervolgens is het perceel bouwrijp gemaakt. Daarna is met de bouw van het nieuwe politiebureau gestart. Deze is in maart 2019 in gebruik genomen.

Laatste stand van zaken

Nu er duidelijkheid is rondom de te bouwen kazerne zullen de bouwplannen aangepast worden voor de realisatie van een lokale kazerne. Het bestemmingsplan biedt hiervoor de ruimte en de grond is zo goed als bouwrijp. Naar verwachting zal eind 2019 gestart worden met de bouw zodat deze eind 2020 operationeel zal zijn.

Gemeente Uden							
Materiële vaste activa gronden en terreinen (alle bedragen in € 1.000,- afgerond)							
Complex	Boekwaarde 31-12-18	Marktwaarde 31-12-18	Voorziening herwaar- dering	Voorziening exploitatie nadelen	Balanswaarde 31-12-18	Verwacht resultaat NCW	Verwacht resultaat EW
Gronden en terreinen algemene dienst	15.687				15.687		
Locatie Kortestraat	804	760	44		760		
Locatie omgeving Dico-terrein	567				567		
Eikenheuvel	7.026	6.648		378	6.648	-378	-552
Hoogveld Zuid-Noord (bedrijventerrein)	8.509	6.745		1.764	6.745	-1.764	-3.633
Vluchtoordweg (Loopkant-Liessent)	3.193	1.670	1.523		1.670		
Locatie Steunpunt / Kwekerij Hoeven	48	48			48		
Tarwestraat / Groesplak II	0	0			0		
Hoogveld Zuid-Zuid (bedrijventerrein)	0	0			0		
Huren en pachten	349	349			349		
Erfpachten GB	4.754	4.754			4.754		
Ruilgronden	324	183	140		183		
Totaal	41.261	21.158	1.708	2.142	37.411	-2.142	-4.185

Tabel 8.11.2. Materiële vaste activa Gronden en Terreinen

Bron: jaarrekening 2018

Locatie Kortestraat (Loopkant-Liessent)

Deze voormalige agrarische gronden zijn in 2005 aangekocht ten behoeve van een mogelijke uitbreiding van het bestaande bedrijfsterrein Loopkant-Liessent en mede ten behoeve van een afscherming tussen het bedrijventerrein en het buurtschap Lankes. De beoogde afschermende groenstrook is inmiddels gerealiseerd. De resterende gronden ad circa 14.125 m² zijn inmiddels met een wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het nieuwe bestemmingsplan Loopkant-Liessent 2013. Hierop is de marktwaarde gebaseerd. De uitgiftemogelijkheden zijn nog in onderzoek waarbij de nabijgelegen bestaande bedrijven mede in ogenschouw worden genomen.

Locatie omgeving Dico-terrein

Deze gronden met een oppervlakte van circa 9.000 m² komen uit het voormalige complex 'Molenheide' en zijn met name gelegen aan de Losplaats en de Maasstraat tegen de gronden van het voormalige Dico-complex. Het is de bedoeling om deze gemeentelijke gronden te betrekken bij de beoogde woningbouwontwikkeling op het Dico-terrein. Hierop is de marktwaarde gebaseerd middels een taxatie. De voorbereiding voor de ontwikkeling van deze locatie is in volle gang.

Eikenheuvel

In de Omgevingsvisie 2015 is het gebied Eikenheuvel aangewezen als beoogde uitbreiding voor woningbouw. Op basis van de huidige woningmarktsituatie en de gekozen uitgangspunten in het MJP 2018 komt dit plangebied naar verwachting in 2022 aan snee. Conform het vastgestelde grondbeleid wordt er in dit plangebied vooralsnog geen grond meer bijgekocht. Voor het grondbezit van ongeveer 142.000 m² is een globale exploitatieopzet gemaakt. Hierbij gaat het dan om circa 50.000 m² voor circa 70 woningen (afhankelijk van de uiteindelijke kavelgrootte). Het saldo van dit plangebied is als gevolg van de toepassing van de nieuwe BBV-regels (per 2016) bevroren tot uiterlijk 31-12-2019. Voor het verwachte nadelige saldo is reeds een voorziening getroffen.

De balanswaarde van het complex Eikenheuvel bedraagt per 31 december 2018 € 6,6 miljoen (na aftrek van de voorziening voor de verwachte negatieve netto contante waarde ter hoogte van € 378.000). Op basis van de actuele uitgifteprognoses voor woningbouw is de planning dat het bestemmingsplan in 2019/2020 wordt vastgesteld, het gebied in 2021 bouwrijp gemaakt wordt en de eerste uitgaven plaatsvinden in 2022. De netto-boekwaarde is hierop gebaseerd. In 2019 zal een grondexploitatie voor dit gebied aan de raad te vaststelling worden voorgelegd.

Hoogveld Zuid-Noord

In de Omgevingsvisie 2015 is het gebied Hoogveld-Zuid tussen de Kromstraat en de Noordelijke Rondweg Volkel aangewezen als beoogde uitbreiding voor bedrijfsterreinen. Bij de vaststelling van het MJP 2012 besloten om er vooralsnog vanuit te gaan dat alleen het Noordelijk gedeelte tussen de Kromstraat en de Venstraat als bedrijfsterrein wordt uitgegeven. Dit betreft bruto circa 17 hectare waar een globale exploitatieopzet voor is gemaakt. Het saldo van dit plangebied is als gevolg van de toepassing van de nieuwe BBV-regels (per 2016) bevroren tot uiterlijk 31-12-2019. Voor het verwachte nadelige saldo is reeds een voorziening getroffen. Voor het zuidelijke gedeelte is op het eigendom van de gemeente de realisatie van een zonnepanelenpark in voorbereiding genomen. De balanswaarde van het project Hoogveld Zuid-Noord bedraagt per 31 december 2018 € 6,7 miljoen (na aftrek van de voorziening voor de verwachte negatieve netto contante waarde ter hoogte van € 1,8 miljoen). Op basis van de actuele uitgifteprognoses voor bedrijventerreinen is de planning dat de start van de uitgifte rond 2020 plaats zal gaan vinden. Het verwachte einde van de exploitatie is 2036. Vanwege stijgende interesse in dit gebied is in 2018 gestart met de voorbereidingen om dit terrein als bedrijventerrein te ontwikkelen. Inmiddels is in de regio en bij de provincie groen licht gegeven voor deze locatie. In 2019 zal een grondexploitatie voor dit gebied aan de raad te vaststelling worden voorgelegd.

Vluchtoordweg (Loopkant-Liessent)

Deze gronden zijn destijds aangekocht voor de toen geplande uitbreiding van EMI. Deze uitbreiding is niet doorgegaan. De marktwaarde van dit terrein op basis van recente taxatie volgens de vigerende bestemming bedraagt € 1.670.000. Voor het verschil tussen de marktwaarde en de boekwaarde is een voorziening getroffen. Voor 2018 zal een herziening van de verkaveling en een aanpassing van het bestemmingsplan voorbereid worden.

In de vernieuwde situatie kan naar verwachting uitgegaan worden van een bruto-plangebied van circa 32.000 m². Uitgaande van ca. 65% uitgeefbaar betekent dit dat circa 21.000 m² te verkopen is. Naar verwachting zal de marktwaarde in die situatie nagenoeg gelijk zijn aan de hierboven getaxeerde marktwaarde.

Tarwestraat/ Groesplak 2

Dit complex betreft een perceel van ca. 9.500 m² met vooralsnog de bestemming groen/landbouwgrond aan de oostzijde van de kom Odiliapeel. Op termijn is hier wellicht woningbouw mogelijk, maar eerst wordt er gebouwd in het plan Spechtenlaan 2e fase.

Hoogveld Zuid-Zuid

Dit betreft het zuidelijk gedeelte van het oorspronkelijke plangebied Hoogveld-Zuid. In dit gedeelte van totaal circa 18,6 ha heeft de gemeente circa 7 hectare in eigendom. Vanwege de onzekerheid of deze gronden mogelijk nog in exploitatie genomen worden, is voorzichtigheidshalve een voorziening getroffen voor het verschil tussen de boekwaarde en de waarde op basis van de huidige agrarische bestemming. Op de gronden in ons eigendom wordt een zonnepanelenpark gerealiseerd.

Complex huren en pachten

Dit complex bevat de nog resterende gronden die de gemeente grotendeels uit strategische overwegingen heeft aangekocht.

Erfpachten grondbedrijf

Onder dit complex worden de gronden opgenomen die de gemeente vanuit de grondexploitatie in erfpacht (eventueel met kooprecht) heeft uitgegeven. Deze gronden worden in dit complex opgenomen voor de waarde waarop de erfpachtcanon gebaseerd is en voor dezelfde waarde als opbrengst verantwoord in de desbetreffende grondexploitatie.

Ruilgronden

Dit complex bevat de nog resterende gronden die de gemeente grotendeels uit strategische overwegingen heeft aangekocht. Jaarlijks wordt bij het opmaken van de jaarrekening de boekwaarde per locatie getoetst aan de marktwaarde.

8.12 Reserves en voorzieningen Landerd

De reservepositie van de gemeente Landerd is van 2016 tot en met 2018 met € 3,9 miljoen gedaald. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname van de algemene reserves met € 2,1 miljoen.

De totale reserves zijn ultimo 2018 € 20,8 miljoen. Het jaarrekeningresultaat van 2018 is hierin meegenomen. De reserves bestaan uit algemene reserves (€ 8,6 miljoen) en bestemmingsreserves (€ 12,2 miljoen).

De verwachte totale reserves dalen in de periode 2019-2022 licht. Voor de vrije algemene reserve wordt een lichte daling verwacht.

Onderstaand overzicht geeft een beeld van het verwachte verloop van de reserves

RESERVES In € 1.000	Saldo ultimo 2016	Saldo ultimo 2017	Saldo ultimo 2018	Saldo ultimo 2019	Saldo ultimo 2020	Saldo ultimo 2021	Saldo ultimo 2022
Behoedzaamheidsreserve vrij besteedbaar	4.048	4.851	5.292	3.788	3.232	3.240	3.580
Behoedzaamheidsreserve, deel voor risico's GREX	6.597	5.248	3.284	3.284	3.284	3.284	3.284
Totaal algemene reserves	10.644	10.100	8.576	7.072	6.516	6.524	6.864
Bestemmingsreserves:							
Reserve afvalstoffenheffing	175	290	220	177	177	177	177
Reserve egalisatie rioolheffing	155	136	131	61	31	0	0
Totaal egalisatiereserves tarieven	330	426	351	238	207	177	177
DKU Brandweerkazerne/werkplaats Zeeland	139	130	121	111	102	93	84
DKU rotonde Peelweg/Langenboomseweg	383	362	346	330	314	299	283
DKU nieuwbouw Den Omgang	215	207	200	192	185	177	170
DKU nieuwbouw De Regenboog	498	482	467	451	436	420	405
DKU Kindcentrum Zeeland	5.648	5.498	5.349	5.199	5.049	4.900	4.750
DKU Frisse Scholen Oventje	17	13	12	11	10	9	8
DKU Frisse scholen Kreek'l	110	104	97	89	82	75	67
DKU Frisse scholen Vlinder	80	75	70	64	59	54	49
DKU herontwikkeling DAW	1.513	1.465	1.423	1.379	1.336	1.293	1.250
DKU aanpassing tennisaccommodatie Reek	7	0	0	0	0	0	0
DKU aanpassing tennisaccommodatie Schaijk	15	0	0	0	0	0	0
DKU uitbreiding kleedaccommodatie Emos	49	37	32	28	23	19	14
DKU EVZ Melkpad/Graspeelloop	0	59	59	55	53	51	49
DKU EVZ Munse Wetering	0	152	150	142	137	132	127
DKU gemeenschapshuis Zeeland	0	0	0	0	0	991	966
DKU LOG Graspeel t.b.v. LOG	193	184	175	165	156	147	137
DKU centrumplan Zeeland	970	970	970	452	436	420	403
DKU verbouwing gemeentehuis 2012	118	108	99	89	79	70	60
DKU inrichting gemeentehuis 2012	68	62	56	50	43	37	31
DKU hardware ICL	13	3	0	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserves dekking kapitaallasten	10.035	9.911	9.624	8.808	8.501	9.184	8.852
Reserve openbare verlichting	188	106	105	76	76	76	76
Reserve stimulering Sport	0	500	500	469	438	407	376
Reserve speeltoestellen	75	85	98	85	85	85	85
Bestemmingsreserve bomen	36	39	49	39	39	39	39
Reserve groen	915	632	646	374	410	427	433
Reserve duurzaamheid in het buitengebied	0	0	391	369	353	353	353
Reserve uitkering HNG	126	86	45	0	0	0	0
Reserve reconstructiefonds BIO/reconstructie	68	66	0	66	66	66	66
Reserve stimulering grondverkopen	334	31	14	0	0	0	0
Centrumplan Schaijk	1.956	825	428	0	0	0	0
Reserve I&A	10	0	0	0	0	0	0
Reserve bestemde budgetten	10	10	10	0	0	0	0
Totaal overige bestemmingsreserves	3.718	2.380	2.285	1.479	1.468	1.454	1.429
Totaal reserves	24.727	22.817	20.836	17.596	16.692	17.339	17.322
Controlegetal	24.727	22.817	22.399	17.596	16.692	17.339	17.322

Tabel 8.12.1 Reserves Landerd

Bron: jaarrekening (2016 t/m 2018) en begroting 2019

Voorzieningen in € 1.000	Saldo ultimo 2016	Saldo ultimo 2017	Saldo ultimo 2018	Saldo ultimo 2019	Saldo ultimo 2020	Saldo ultimo 2021	Saldo ultimo 2022
Voorzieningen voor (verwachte) verplichtingen en risico's							
Pensioenverplichtingen wethouders	2.812	2.872	3.001	2.927	2.952	2.970	2.984
Voorziening exploitatietekort Reek Zuid	2.940	3.872	4.092	4.092	4.092	4.092	4.092
Voorziening exploitatietekort Vensteeg	696	716	875	0	0	0	0
Voorziening exploitatietekort LOG Graspeel	130	0	552	552	0	0	0
Voorziening wachtgeld oud wethouders	0	0	353	203	97	33	0
Voorziening afval			82	82	82	82	82
Totaal voorzieningen voor (verwachte) verplichtingen €	6.578	7.460	8.954	7.856	7.223	7.177	7.157
Onderhoudsvoorzieningen							
Onderhoud gemeentebouwen	2.023	2.214	2.312	1.855	1.478	1.507	1.664
Groot onderhoud wegen, straten en pleinen	687	850	982	469	443	417	391
Groot onderhoud c.q. verbetering riolering	2.461	2.028	2.037	1.133	918	786	734
Voorziening onderhoud bossen	154	152	164	112	112	112	112
Totaal onderhoudsvoorzieningen	5.325	5.244	5.495	3.569	2.951	2.822	2.902
Door derden beklemde middelen							
Voorziening Verkeer en parkeren	0	148	102	5	5	5	5
Totaal door derden beklemde middelen	0	148	102	5	5	5	5
Totaal voorzieningen	11.903	12.852	14.552	11.430	10.179	10.004	10.064

Tabel 8.12.2 Voorzieningen Landerd

Bron: jaarrekening (2016 t/m 2018) en begroting 2019

De gemeente Landerd heeft voorzieningen getroffen voor:

1. Verliesgevende complexen grondexploitatie.
2. Voorzieningen voor verplichtingen verliezen en risico's.
3. Onderhoudsregulatievoorzieningen.

De hoogte van de voorzieningen is voldoende om de verplichtingen waarvoor deze voorzieningen zijn ingesteld te dekken.

8.13 Reserves en voorzieningen Uden

De reservepositie van de gemeente Uden is van 2016 tot en met 2018 verbeterd. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een toename van de algemene reserve (inclusief grondbedrijf). In de Programmabegroting 2019 neemt de reservepositie ten opzichte van de voorgaande jaren iets af. Dit wordt veroorzaakt doordat het begrotingstekort in 2019 (€ 1,2 miljoen) wordt gedekt met middelen uit de algemene reserve. Deze systematiek is toegestaan, maar zorgt er wel voor dat de vermogenspositie iets afneemt.

De totale reserves zijn ultimo 2018 € 71,1 miljoen. Het jaarrekeningresultaat van 2018 is hierin meegenomen. De reserves bestaan uit algemene reserves (€ 42,3 miljoen) en bestemmingsreserves (€ 28,8 miljoen).

De verwachte totale reserves dalen in de periode 2019-2022 licht. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de logische daling van de dekkingsreserve kapitaallasten. Voor de algemene reserves wordt een stijging verwacht. Dit komt vooral door een stijging van de algemene reserve grondexploitatie.

Onderstaand overzicht geeft een beeld van het verwachte verloop van de reserves

RESERVES In € 1.000	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
	ultimo	ultimo	ultimo	ultimo	ultimo	ultimo	ultimo
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Algemene reserve vrij besteedbaar	15.524	14.551	27.753	27.697	26.494	26.456	26.503
Algemene reserve grondexploitatie	15.742	21.080	14.501	15.859	17.392	18.397	18.722
Totaal algemene reserves	31.265	35.631	42.254	43.556	43.886	44.853	45.225
Bestemmingsreserves:							
Bestemmingsreserve dekking kapitaallasten	8.541	7.847	7.377	6.910	6.496	6.071	5.637
Bestemmingsreserve dekking kapitaallasten vanaf 2017	0	2.103	3.374	6.665	6.416	6.167	5.919
Totaal bestemmingsreserves dekking kapitaallasten	8.541	9.950	10.751	13.575	12.912	12.238	11.556
Bestemmingsreserve Rijksbijdrage sporthal De Stgt	377	0	0	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserves beleggingen	377	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Egalisatie bijdrage HNG 2014	757	505	252	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Doorontw maatschap. Locaties	155	155	283	283	283	283	283
Bestemmingsreserve Parkeerfonds	923	592	522	612	976	1.340	1.706
Bestemmingsreserve instandhouding sportaccommodaties	223	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve sportinventaris	146	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Sociaal Domein 2014	8.296	9.597	9.590	8.165	8.058	7.910	7.820
Bestemmingsreserve Arbeidsmarktbeleid Uden	145	145	145	145	145	145	145
Bestemmingsreserve toepassing zonnepanelen 2012	20	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve buitengebied in ontwikkeling 2010	540	540	540	540	540	540	540
Bestemmingsreserve landschapsinvesteringsregeling 2013	42	35	120	120	120	120	120
Bestemmingsreserve reserve leefbaarheid	725	725	369	369	369	369	369
Bestemmingsreserve Bovenwijkse infrastructuur - grondexploitatie	2.448	1.498	354	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Groenstructuur en buitengebied - grondexploitatie	131	50	22	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Reserve Bovenwijkse Voorzieningen	0	922	2.701	2.209	1.582	1.704	1.290
Bestemmingsreserve Egalisatie BTW compensatiefonds	0	0	0	0	0	0	0
Bestemmingsreserve Budgetoverheveling	997	1.855	3.199	0	0	0	0
Totaal overige bestemmingsreserves	15.548	16.619	18.097	12.443	12.073	12.411	12.273
Totaal bestemmingsreserves	24.465	26.569	28.848	26.018	24.985	24.649	23.829
Totaal reserves	55.731	62.200	71.102	69.574	68.871	69.502	69.054
Controlegetal	55.731	62.200	71.102	69.572	68.870	69.501	69.052

Tabel 8.13.1 Reserves Uden

De bestemmingsreserve instandhouding sportaccommodaties en sportinventaris zijn opgeheven bij de herijking van de reserves en voorzieningen in 2017.

Voorzieningen in € 1.000	Saldo ultimo 2016	Saldo ultimo 2017	Saldo ultimo 2018	Saldo ultimo 2019	Saldo ultimo 2020	Saldo ultimo 2021	Saldo ultimo 2022
Voorzieningen voor (verwachte) verplichtingen en risico's							
Pensioenverplichtingen wethouders	2.388	2.120	2.201	2.201	2.201	2.201	2.201
Pensioen gepensioneerde wethouders	311	395	416	394	372	350	328
Wachtgeld bestuur en personeel	285	340	245	153	91	51	11
Vbestemmingsplanprocedure Zeelandsedijk	229	234	233	233	233	233	233
Gerealiseerde complexen	333	29	196	196	196	196	196
Risico garantstelling	90	0	0	0	0	0	0
Totaal voorzieningen voor (verwachte) verplichtingen e	3.636	3.118	3.291	3.177	3.093	3.031	2.969
Onderhoudsvoorzieningen							
Onderhoud gemeentegebouwen	1.039	1.149	1.037	476	471	72	206
Groot onderhoud sport / speelvelden	118	181	34	15	25	35	24
ICT devices en licenties	69	0	0	0	0	0	0
Groot onderhoud wegen	1.835	1.508	1.127	184	185	189	198
Groot onderhoud openbare verlichting	447	223	15	-29	-29	-29	-29
Groot onderhoud civiele kunstwerken	20	29	35	9	-1	15	15
Groot onderhoud groen	1.349	1.246	31	-45	-45	-45	-45
Egalisatie afvalstoffenheffing	2.603	3.034	3.232	2.964	2.703	2.393	2.090
Egalisatie riolering	15.417	15.566	14.485	11.266	10.513	10.041	9.593
Afkoop onderhoud begraafplaats	742	730	695	613	533	454	378
Totaal onderhoudsvoorzieningen	23.638	23.666	20.690	15.453	14.357	13.127	12.432
Door derden beklemde middelen							
Legaath van Cooth	28	28	28	28	28	28	28
Energiebesparingsmaatregelen	6	0	0	0	0	0	0
Totaal door derden beklemde middelen	35	28	28	28	28	28	28
Totaal voorzieningen	27.308	26.812	24.010	18.658	17.479	16.186	15.429

Tabel 8.13.2 Voorzieningen Uden

Het saldo van de voorzieningen is ultimo 2018 € 24,0 miljoen. Hiervan is de egalisatievoorziening riolering de belangrijkste (€ 14,485 miljoen). Voor het egaliseren van de kosten van groot onderhoud heeft de gemeente voorzieningen getroffen: gemeentegebouwen, sport- en speelvelden, wegen, openbare verlichting, civiele kunstwerken en groen.

8.14 Kengetallen

Hieronder wordt per kengetal weergegeven welke verhouding wordt uitgedrukt.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De kengetallen moeten daarbij in samenhang worden gezien. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie er niet toe bijdraagt om de schuldpositie te verminderen en de structurele exploitatie ruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten.

Belastingcapaciteit

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid.

Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Op voorstel van de stuurgroep die naar aanleiding van het advies door de Commissie vernieuwing BBV is ingesteld is ervoor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. In de eerste plaats is voor een landelijk gemiddelde gekozen omdat over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven, zoals bij de OZB en parkeerbelasting. Daarnaast geeft een gemiddelde meer inzicht in de betekenis van de belastingcapaciteit voor de financiële positie dan wanneer het gerelateerd wordt aan een maximaal te heffen tarief en worden deze gemiddelden ook onderling door gemeenten gebruikt om lasten te vergelijken. Ook is er vanuit de praktijk behoefte bij gemeenten en andere belanghebbende om inzicht te hebben in de lokale tarieven van omliggende gemeenten. De hoogte van belastingtarieven komen dus niet in een vacuüm tot stand; er wordt daarbij rekenschap gegeven hoe de «eigen» lastendruk (via tarifiering) zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Zo publiceert het Coelo de «Atlas van de Lokale Lasten», een macro- en micro-overzicht van opbrengsten van de hoogte en ontwikkeling van tarieven, heffingen en woonlasten dat mede daarvoor wordt gebruikt. Ook wordt voortaan in de meicirculaire van het gemeentefonds een overzicht opgenomen met de (ontwikkeling van de) gemiddelde lastendruk van de woonlasten van een meerpersoonshuishouden.

Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Bij de beoordeling van de kengetallen die moet worden opgenomen kan worden vermeld welke ruimte er is ten opzichte van het maximaal te heffen tarief. De mate waarbij een tegenvaller kan worden bijgestuurd, wordt ook wel de wendbaarheid van de begroting genoemd. Wanneer een gemeente te maken heeft met een hoge schuld en de structurele lasten hoger zijn dan de structurele baten en de woonlasten al relatief hoog zijn, dan is er minder ruimte om te kunnen bijsturen.

8.15 Gewaarborgde/ gegarandeerde geldleningen

Gemeente Landerd					
Staat van gewaarborgde geldleningen 2018					
Leningnr.	Geldnemer	Hoofdsom in €	Restant 01-01-18	Restant 31-12-18	Toelichting
25561	Woonmij. Maasland	8.811.000	534.000	504.000	achtervang wsw (max. 50%)
25572	Woonmij. Maasland	4.632.000	391.000	371.000	achtervang wsw (max. 50%)
25555	Woonmij. Maasland	5.993.000	1.173.000	1.115.000	achtervang wsw (max. 50%)
25576	Woonmij. Maasland	2.695.000	236.000	221.000	achtervang wsw (max. 50%)
97406	Stg Wonen voor ouderen Maasland	3.900.000	2.746.000	2.630.000	achtervang wsw (max. 50%)
40094	Woonmij. Maasland	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
40377	Woonmij. Maasland	10.000.000	10.000.000	10.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
43167	Woonmij. Maasland	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
46321	Woonmij. Maasland	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
6564	Woonmij. Maasland	1.361.000	331.000	253.000	achtervang wsw (max. 50%)
6565	Woonmij. Maasland	1.361.000	346.000	264.000	achtervang wsw (max. 50%)
10696	Woonmij. Maasland	1.407.000	1.196.000	1.177.000	achtervang wsw (max. 50%)
11096	Woonmij. Maasland	1.407.000	1.131.000	1.109.000	achtervang wsw (max. 50%)
46741	Brabant Wonen	0	0	0	achtervang wsw (max. 50%)
47519	Woonmij. Mooiland	4.300.000	4.300.000	4.193.000	achtervang wsw (max. 50%)
Subtotaal achtervang WSW		60.867.000	37.384.000	36.837.000	achtervang wsw (max. 50%)
	TV De Witte Schare nieuwbouw tennispaviljoen	350.000	158.000	151.000	50% garantstelling
Subtotaal garantstellingen		350.000	158.000	151.000	
Totaal gewaarborgde geldleningen		61.217.000	37.542.000	36.988.000	

Tabel 8.15.1 staat van gewaarborgde geldleningen gemeente Landerd

Bron: concept jaarrekening 2018 gemeente Landerd

Landerd

Het restant bedrag aan gewaarborgde/gegarandeerde geldleningen in de gemeente Landerd is ultimo 2018 € 37,0 miljoen.

Dit betreft voornamelijk (99,6%; € 36,84 miljoen) achtervang voor Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Daarnaast is er een garantie afgegeven voor een sportvereniging voor een lening met een restantbedrag van € 151.000, - (50% garantstelling).

Gemeente Uden

Gemeente Uden					
Staat van gewaarborgde geldleningen 2018					
Leningnr.	Geldnemer	Hoofdsom in €	Restant 01-01-18	Restant 31-12-18	Toelichting
4	Stichting Area	6.000.000	6.000.000	6.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
17	Stichting Area	8.000.000	8.000.000	8.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
18	Stichting Area	12.000.000	12.000.000	12.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
19	Stichting Area	6.000.000	6.000.000	6.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
22	Stichting Area	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
24	Stichting Area	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
25	Stichting Area	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
35	Stichting Area	8.000.000	6.666.667	6.400.000	achtervang wsw (max. 50%)
143	Stichting Area	5.000.000	5.000.000	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
144	Stichting Area	5.000.000	0	5.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
146	Stichting Area	10.000.000	0	10.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
147	Stichting Area	10.000.000	0	8.000.000	achtervang wsw (max. 50%)
Subtotaal achtervang WSW		85.000.000	58.666.667	81.400.000	achtervang wsw (max. 50%)
118	Stichting Area	7.000.000	3.900.000	7.000.000	flex 457; maximaal € 7 miljoen
Subtotaal flexibele lening		7.000.000	3.900.000	7.000.000	
92	Gemeente Uden	1.275.874	499.891	400.461	1) 100% garantstelling
93	Gemeente Uden	1.395.990	298.853	207.804	1) 100% garantstelling
103	Gemeente Uden	233.103	138.162	66.058	1) 100% garantstelling
108	Gemeente Uden	118.558	40.840	40.840	1) 100% garantstelling
110	Gemeente Uden	204.471	70.000	60.000	1) 100% garantstelling
111	Gemeente Uden	466.561	352.358	0	1) 100% garantstelling
113	Gemeente Uden	1.603.132	840.182	743.391	1) 100% garantstelling
117	Gemeente Uden	83.228	83.228	83.228	1) 100% garantstelling
120	Gemeente Uden	577.844	218.757	175.082	1) 100% garantstelling
139	Gemeente Uden	24.223	15.472	12.198	1) 100% garantstelling
140	Gemeente Uden	376.596	120.745	183.007	1) 100% garantstelling
141	Gemeente Uden	18.630	12.530	10.353	1) 100% garantstelling
142	Gemeente Uden	260.984	188.981	84.600	1) 100% garantstelling
145	Gemeente Uden	301.855	301.855	301.855	1) 100% garantstelling
Subtotaal hypothecaire waarbor		6.941.048	3.181.853	2.368.878	
1	Stichting Compass Uden	300.000	52.848	26.909	100% garantstelling
55	Stg kinderboerderij Uden	15.000	7.750	4.750	100% garantstelling
76	Stg jeugdbelangen sint petr	45.378	15.142	12.264	100% garantstelling
91	Tennisclub Volkel	125.000	18.283	0	100% garantstelling
Subtotaal overig		485.378	94.023	43.923	
Totaal gewaarborgde geldlening		99.426.426	65.842.543	90.812.801	

Tabel 8.15.2 staat van gewaarborgde geldleningen gemeente Uden

Bron: concept jaarrekening 2018 gemeente Uden

¹ Deze garantstellingen zijn verleend in het kader van de voormalige gemeente garantstelling voor particulieren die een hypotheek afsloten en hypothecaire geldleningen ambtenaren.

Dit betreft een oude constructie, er worden geen nieuwe hypothecaire waarborgen afgegeven.

De gemeente Uden heeft ultimo 2018 voor € 90,8 miljoen aan gewaarborgde geldleningen op de balans staan. Het grootste deel van deze leningen (97,3%) heeft betrekking op Area Wonen. (wooncorporatie met zo'n 8.000 woningen in de regio Uden-Veghel).

Aan Area Wonen zijn de volgende garantstellingen verstrekt:

1. Achtervang WSW: € 81,4 miljoen. De gemeente staat voor 50% (= € 40,7 miljoen) garant.
2. Flexibele lening van maximaal € 7 miljoen. Hiervoor staat de gemeente 100% garant.

Voor de rest betreft het garantstellingen in het kader van voormalige gemeentegarantstellingen voor particulieren die een hypotheek afsloten en hypothecaire geldleningen ambtenaren. Dit betreft een oude constructie, er worden geen nieuwe hypothecaire waarborgen afgegeven. Het restantbedrag hiervan is € 2,37 miljoen.

De overige garantstellingen zijn zeer beperkt (€ 44.000) en zijn aan 3 stichtingen gegeven.

Interne procedures m.b.t. verstrekken van geldleningen, jaarlijkse controle op saldo geldleningen en garantieverstrekingen met de diverse partijen, Waarborgfonds Sociale Woningbouw (2e achtervang). Daarnaast zijn in het treasurystatuut (vastgesteld door de raad) de bevoegdheden en procedures vastgelegd.

In de financiële verordening staan spelregels ten aanzien van het verstrekken en garanderen van geldleningen waaraan aanvragen getoetst worden. Ten aanzien van de verstrekte geldleningen aan Area zijn er overige interne beheersingsmaatregelen. De WSW voert jaarlijks een risicobeoordeling uit. Dit resulteert in een borgstellingsverklaring. Zij hebben het risico op niet nakomen van haar financiële verplichtingen bij Area ingeschat als niet hoog. Het risico voor de gemeente is nog lager omdat de achtervang voor de (meeste) verstrekte geldleningen aan Area als volgt geregeld is. Mocht Area in de financiële problemen komen dan zal de dekking hiervoor als volgt worden gezocht. Ten eerste bij Area zelf, ten tweede bij de andere woningbouwcorporaties in Nederland, ten derde bij de WSW (totale reserve hiervoor € 524 miljard) en als dat niet lukt ten vierde bij de gemeente en het Rijk (ieder voor 50%). Omdat het financieel belang enorm is (€ 25 miljoen) is het risico toch ingeschat op € 500.000 (*bron: begroting 2019*). Voor nieuwe verstrekte/gewaarborgde geldleningen wordt overigens volgens de nieuwe financiële verordening een risicovoorziening gevormd.

Toelichting op gewaarborgde geldleningen WSW

Het eigen risicovermogen van WSW is de eerste buffer om aanspraken op de borg op te vangen. Deze reserve kan WSW zo nodig aanvullen door het onderpand van de noodlijdende corporatie uit te winnen. De tweede buffer is de onderlinge waarborg van corporaties (het obligo). Corporaties voldoen op eerste verzoek 3,85% van hun geborgde schuldrestant aan WSW. De derde buffer bestaat uit de afspraak met Rijk en gemeenten (de 'achtervang') dat WSW indien nodig kan beschikken over renteloze leningen.

Achtervang

De achtervang van het Rijk (50%) en de gemeenten (50%) is het sluitstuk van de zekerheidsstructuur binnen het [borgstelsel](#). Deze zekerheidsstructuur maakt het mogelijk dat corporaties met voordelige financiering sociale volkshuisvesting kunnen realiseren. WSW neemt de betaalverplichtingen voor een lening over wanneer de corporatie (ondanks de voordelige financieringsvoorwaarden) de rente en aflossing op een door WSW geborgde lening niet meer kan betalen. Alleen als WSW deze betaalverplichting niet uit de overige buffers in de zekerheidsstructuur kan voldoen, moeten Rijk en gemeenten bijspringen. Op grond van hun rol als achtervanger moeten zij in dat geval renteloze leningen aan WSW verstrekken, en wel onder de volgende afspraken: Het Rijk verstrekt in alle gevallen de helft (= 50%) van de renteloze leningen. De zogenoemde "schadegemeenten" verstrekken samen een kwart (= 25%) van de renteloze leningen. De schadegemeenten zijn de gemeenten die vermeld zijn in de leningen waarvoor WSW de betaalverplichting overneemt. Alle gemeenten die achtervanger zijn van WSW (met inbegrip van de schadegemeenten) verstrekken samen het resterende kwart (= 25%) van de renteloze leningen. WSW is nog nooit aangesproken op de borg en schat het risico van de gemeenten en het Rijk in als zeer klein, of zelfs theoretisch.

Achtervangrisico

De borging van WSW is ingebed in de zekerheidsstructuur van het borgstelsel met meerdere vangnetten en buffers. De achtervang van de gemeenten (50%) en de Rijksoverheid (50%) vormen samen de derde buffer. De achtervang betekent voor de gemeenten dat zij risico lopen dat zij renteloze leningen aan WSW zullen moeten verstrekken wanneer de andere buffers onvoldoende groot blijken te zijn. WSW schat dit risico op basis van zijn risicomodellen en stresstesten in als zeer klein, of zelfs theoretisch. Iedere gemeente is zelf verantwoordelijk voor de eigen inschatting van dit risico. Voor meer informatie over de achtervang WSW wordt verwezen naar de website van de WSW <https://www.wsw.nl/gemeenten/achtervang>

8.16 Weerstandsvermogen, werkwijzen Uden en Landerd

Stille reserves.

Uden: De stille reserves worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. De stille reserve wordt als volgt berekend:

De direct verhandelbare/verkoopbare activa worden geïnventariseerd. Het verschil tussen de boekwaarde en de WOZ waarde bepaald de hoogte van de stille reserve. Conform de BBV worden maatschappelijk gebonden bezittingen buiten beschouwing gelaten bij de berekening van de stille reserve.

Landerd: De stille reserves worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. De stille reserve wordt als volgt berekend:

Voor gebouwen wordt ervan uitgegaan dat deze niet direct verkoopbaar zijn i.v.m. het gebruik en wordt daarom buiten beschouwing gelaten. Bossen zijn moeilijk verkoopbaar en worden daarom ook buiten beschouwing gelaten. Gronden die langdurig verpacht zijn worden buiten beschouwing gelaten. Kort verpachte landbouwgronden worden meegenomen als stille reserve. Uitgangspunt is de waarde agrarische grond per vierkante meter. 25% van die totale waarde wordt als stille reserve aangemerkt.

Norm

Uden: In de nota weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgenomen dat de norm Voldoende of Ruim voldoende moet zijn. Dat houdt concreet in dat de norm is vastgesteld tussen 1 en 2. Er is geen beleid opgenomen wat te doen als deze norm onder- of overschreden wordt. De laatste jaren wordt de norm overschreden. Dit is dan een constatering en wordt toegelicht bij de verantwoording over onze 3 financiële pijlers. Er wordt wel actief op gestuurd in de zin dat er dan bijvoorbeeld aangegeven wordt dat de algemene reserve ruim aan de maat is en dat we eventuele incidentele tegenvallers kunnen opvangen omdat onze weerstandsratio dat o.a. toelaat.

Landerd: In de nota weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgenomen dat de norm Ruim voldoende moet zijn. Dat houdt concreet in dat de norm is vastgesteld op minimaal 1,4. Dat geldt zowel voor de structurele als incidentele norm. In de notitie is opgenomen dat er maatregelen worden genomen als de totale ratio onder de 1,4 komt.

Risico's

Uden: Alle risico's worden gekwantificeerd. Dit wordt gedaan op basis van een inschatting van de kans x de impact. Hiervoor zijn klassen benoemd in de nota. Per risico wordt bepaald door de risico eigenaar hoe groot de kans is dat het risico zich voordoet en als het risico zich voordoet, wat de financiële impact is. Aan die klassen hangen percentages en bedragen en die worden vermenigvuldigd. Dat is de hoogte van het risico. Er wordt geen extra factor berekend voor het feit dat de risico's zich waarschijnlijk niet allemaal tegelijk voordoen. Dat is namelijk al meegenomen in de bepaling van de klassen (kans x impact). Per risico wordt een risicokaart opgesteld met o.a. de beschrijving van het risico, de beheersmaatregelen, beschrijving van de kwantificering, bepaling risicoklasse en de berekening van het risico.

De risico's worden berekend met behulp van Excel. We hebben geen specifiek programma voor de risicobepaling. De risicokaarten worden in principe twee maal per jaar herzien, bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening. Indien er tussentijds aanleiding is om de risico's aan te passen dan doen we dat. Bij elk P&C product wordt verantwoording afgelegd over het risicomanagement.

Landerd: Alle risico's worden gekwantificeerd. Dit wordt gedaan op basis van een inschatting van de kans x de impact. Hiervoor zijn klassen benoemd in de nota. Per risico wordt bepaald door de risico eigenaar hoe groot de kans is dat het risico zich voordoet en als het risico zich voordoet, wat de financiële impact is. Aan die klassen hangen percentages en bedragen en die worden vermenigvuldigd. Dat is de hoogte van het risico. Er wordt geen extra factor berekend voor het feit dat de risico's zich waarschijnlijk niet allemaal tegelijk voordoen. Dat is namelijk al meegenomen in de bepaling van de klassen (kans x impact). Per risico wordt een risicokaart opgesteld met o.a. de beschrijving van het risico, de beheersmaatregelen, beschrijving van de kwantificering, bepaling risicoklasse en de berekening van het risico. We hebben geen specifiek programma voor de risicobepaling. De risicokaarten worden twee maal per jaar herzien, bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening. Indien er tussentijds aanleiding is om de risico's aan te passen dan doen we dat.

Onbenutte belastingcapaciteit

Uden: Wij maken in Uden geen verschil tussen incidentele en structurele risico's/weerstandscapaciteit. Dit hebben we 5 jaar geleden losgelaten. De reden hiervoor was dat het onderscheid tussen incidentele en structurele risico's voor ons lastig te maken is. Dit was onzes inziens ook subjectief. We voegen nu zowel de risico's als de weerstandscapaciteit samen.

De onbenutte belastingcapaciteit wordt helemaal meegenomen bij de berekening van de weerstandscapaciteit.

De weerstandscapaciteit bestaat uit:

- Algemene reserve vrij besteedbaar
- Algemene reserve grondbedrijf
- Reserve sociaal domein
- Stille reserves
- Onbenutte belastingcapaciteit
- jaarrekening resultaat (indien van toepassing)

Landerd: Er wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele risico's/weerstandscapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit wordt opgenomen in de structurele weerstandscapaciteit. Deze wordt als volgt bepaald:

- OZB. Verschil tussen de artikel 12-norm en onze tarieven
- Leges/retributies/heffingen. Verschil tussen 100% kostendekking en de geraamde opbrengst.

Verder wordt opgenomen in de structurele weerstandscapaciteit

- Het saldo onvoorziene uitgaven
- Het gemiddelde van de structurele begrotingssaldi van de meerjarenraming

De incidentele weerstandscapaciteit wordt als volgt bepaald:

- Stille reserves
- De behoedzaamheidsreserve waarbij de stortingen en onttrekkingen uit de meerjarenraming worden meegenomen. Ook de begrotingsaldi van de meerjarenraming worden meegenomen.

8.17 Informatie schoolgebouwen

Bouwjaren scholen Landerd

school	bouwjaar
Den Omgang Schaijk	2005
De Kreek'l Reek*	1961
t Oventje *	1929
De Regenboog Schaijk	2010
Kindcentrum Zeeland	2014
De Vlinder Reek*	1955

* Deze scholen zijn later nog regelmatig gerenoveerd en ook uitgebreid. De komende vijf jaren hoeven er geen ingrijpende investeringen in deze schoolgebouwen plaats te vinden.

Inventarisatie investeringen schoolgebouwen Uden

	locatie (MFA, KC of IKC)	school	bouwjaar	Laatste renovatie *	Nieuwbouw of uitbreiding	Beoogde besluitvorming	Nieuwbouw Locatie realisatie **	Investering in € inclusief BTW ***
1	Udens college	locatie Schepenhoek	2019	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
2	IKC Speelplein (fusie aug-19)	Petteflet De Brinck	2017	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
3	IKC Odiliapeel	Den Dijk	2016	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
4	Muzerijk	Speleon	2014	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
5		Bedir	2014	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
6	IKC Raam	De Springplank	2012	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
7	KC	Paulus	2003	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
8	IKC	De Vlonder	2002	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
9	KC	Marimba	1967	2018	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
10	KC	De Meent	1980	2013	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee
11	IKC Oost	Palster	1976	n.v.t.	nieuwbouw,	besluiten genomen in	18, 2019, 20	Genormeerd
12		Camelat	1975	n.v.t.	proces loopt	2017 en 2018	20, 2021, 20	Genormeerd
13	Vrije school	De Zevenster	2009	n.v.t.	uitbreiding	in procedure besluitvorming in nov-19	2020	Genormeerd
14	IKC West	Aventurijn	1961	n.v.t.	nieuwbouw	in procedure	20, 2021, 20	Genormeerd
15		Klimboom	1975	2014, 2015	n.v.t.	in procedure	2020	Genormeerd
16	Tijdelijk	Maashorst	n.v.t.	n.v.t.	tijdelijk	in procedure	2020	Genormeerd
17	Udens College	locatie Kleinveld, gebouw B	1956	2002	levensduurverl. renovatie	2020	2021, 2022	Indicatief
18	Vrije school	De Zevenster	2009	n.v.t.	uitbreiding	2021	2022	Indicatief
19	Tijdelijk	Maashorst	n.v.t.	n.v.t.	tijdelijk	2022	2023	Indicatief
20	IKC Kideon Volkel	De Vlieger 1 De Vlieger 2	1970 1985	n.v.t.	nieuwbouw + woningbouw	2022	23, 2024, 20	Indicatief
21	IKC Uden-Zuid	Mulderke	1995	2001	nieuwbouw	2023	2024, 2025	Indicatief
22		De Cirkel					2024, 2025	Indicatief
23	IKC	De Wijde Wereld	2012	n.v.t.	uitbreiding	2023	2024, 2025	Indicatief
24	Specialistische voorziening	De Tandem	1960	n.v.t.	nieuwbouw	nbn	nbn	Indicatief
25		De Sterrenkijker	1974	2014, 2015				Indicatief

Legenda + toelichting

Geen geldvraag in komende 5 jaar

Geldvraag in komende 5 jaar (gerekend vanaf besluitvorming in nov-19 voor de begroting 2020 e.v.)

* Vanaf 01-01-2015 valt het volledige (groot) onderhoud van een schoolgebouw onder de (financiële) verantwoordelijkheid van een schoolbestuur. Onderhoud voor deze datum is bekostigd door de gemeente, onderhoud na deze datum door een schoolbestuur. De verwachting is dat 'levensduurverlengende renovatie' in de Verordening OHV wordt opgenomen, maar de VNG heeft hierover nog geen definitief besluit genomen. De gemeente Uden volgt altijd de lijn van de VNG en houdt daarom de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten.

** Bij nieuwbouw geldt een cyclus van 3 jaar na positieve besluitvorming door de raad: 1e jaar planvorming; 2e jaar ruimtelijke procedures en 3e jaar realisatie nieuwbouw. Bij renovatie geldt een cyclus van 2 jaar na positieve besluitvorming door de raad: 1e jaar planvorming + ruimtelijke procedures en 2e jaar uitvoering renovatie.

*** Bedragen zijn inclusief BTW, maar exclusief BENG. Genormeerd = op basis van wet- en regelgeving (WPO, Verordening OHV) en integraal uitgewerkt. Indicatief = ontwikkeling is bekend in het gemeentehuis. Alle indicatieve bedragen zijn realistische minimumbedragen berekend aan de hand van meest actuele kengetallen van leerlingenprognoses en normbedragen in de Verordening OHV, maar plannen moeten nog nader uitgewerkt worden. De verwachting is dat de VNG eind 2019 of in 2020 (ook) een besluit neemt over BENG en de bekostiging (ophoging normbudget) daarvan. De gemeente Uden volgt de ontwikkelingen, maar wacht het definitieve VNG-besluit hierover af.

8.18 Huidige samenwerking Landerd en Uden

Huidige samenwerking qua		
Bedrijfsvoering & publiekszaken	Ruimte en Realisatie & Beheer	Sociaal Domein
Personeel		
<ul style="list-style-type: none"> • Flexpool burgerzaken en telefonie om personeel in te zetten bij problemen met bezetting (kring is groter dan alleen Uden). • Gezamenlijk optrekken bij org. verkiezingen, o.a. gezamenlijke inkoop van keuring toegankelijkheid stemlokalen. • Informatieveiligheid BLUB • Gezamenlijk team veiligheid tbv advisering en uitvoerings alle zaken op terrein van openbare orde en veiligheid, inclusief toezicht in de openbare ruimte (boa). • Mogelijk ondersteuning website vanuit Uden. • Bestuurssecretariaten stemmen overleggen tussen collega's/ bestuurders van beide gemeenten af. Dat voldoet voorlopig. • Intensieve samenwerking tussen communicatieadviseurs. • Medewerker van Uden gedetacheerd o.a. horeca, bibob, burgerzaken en juridische zaken veiligheid. • Op bestuurlijk niveau: de gezamenlijke veiligheidsavond die georganiseerde is eind 2018, waaraan zowel vanuit de Udense als vanuit de Landerdse politiek deelname was. Intentie is uitgesproken om dit structureel te doen. • Elkaar helpen in geval van nood. Bijvoorbeeld inzet bodes over en weer bij onderbezetting (Team VAF Uden); 3 maanden inzet Ilse Scholten (Uden) bij P&O Landerd. • Ongeschreven afspraak dat Uden de vervanger voor de Landerdse secretaris bezwaarschriften levert. • Teams FA en BB (Uden): er is een eerste kennismaking en uitwisseling geweest. Ook uitwisseling van projecten/notities, werk van elkaar overnemen/waarnemen (BSOB). 	<ul style="list-style-type: none"> • In 2017 en 2018 hebben meerdere medewerkers van de uitvoerende teams bij elkaar in de keuken gekeken. Op deze manier hebben diverse disciplines kennis gemaakt met het werkveld van hun collega in de andere gemeente. • Contact met medewerkers tussen Landerd en Uden, dit is niet structureel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zeer waarschijnlijke samenwerking op de taak sporthalbeheer (Team VAF Uden).

Beleid en visie

Zelfde website provider

- Gezamenlijk opstellen van een ICT-visie en strategie
- Samenwerken in project BAG-WOZ
- Afstemming bij ontwikkelingen op P&O gebied, zoals de WNRA.
- Herindelingscan samen uitwerken, samenwerken aan één financiële verordening, afstemmen op het gebied van belastingen. Inzicht geven in elkaars P&C-cyclus en de programmabegroting in het bijzonder (Team FA/BB Uden).
- Op het gebied van P&O worden steeds meer zaken samen ontwikkeld en uitgewerkt. Dit gebeurt zelfs meer en meer op regionaal niveau.

- Agro Proeftuin de Peel/AFC
- Welstandszorg (gezamenlijk in ODZOB).
- Bedrijfscontacten.
- Maashorst: Geruime tijd (12 jaar) samenwerking met Uden, Bernheze en Oss mbt duurzame ontwikkeling van natuurgebied de Maashorst. Het gaat hierbij onder andere om natuur & landschap en recreatie & toerisme.
- bij het opstellen van de notagrondbeleid is ook gekeken naar het geldende beleid van Uden.

- Gezamenlijke inrichting toegang jeugd.

Op verkeersgebied:

- Leggen we de parallelbaan N277 aan (Uden op Landerds deel).
- Realiseren we HOV lijn 99 Uden - Nijmegen (ieder op eigen grondgebied).
- Er is contact over het zaakstelsel Squit (waarnaar Uden overweegt over te stappen).

Regionale overleggen

- NVVB.
- WTI Blou.
- Cluster Veiligheid vertegenwoordigt zowel Uden als Landerd in de overleggen: bestuurlijke en ambtelijke overleggen Driehoek(+) basisteam Maas en Leijgraaf, Veiligheidshuis, overleggen bij de Veiligheidsregio over AOVtaken en crisisbeheer. Daarnaast in het regionale ambtelijke IV-overleg Oost-Brabant. Verder in de regionale bespreking (buiten de constructie van het Veiligheidshuis) van casussen op het sociale/ondermijningsterrein.
- Binnen de Maashorst (Oss, Bernheze, Uden en Landerd) is er overleg over o.a. uniformering regels en toezicht. Driehoeksoverleg en Driehoeksoverleg+.
- Overleggen ihkv de komende herindeling.

- Medewerker team Uitvoering Uden sluit aan bij beheerdersoverleg Maashorst.
- Riool in samenwerkingsverband met de regio.
- Wabo-VTH periodiek overleg (met Oss en Bernheze er ook bij).
- Advisering ODBN.
- Duurzaamheid (ad hoc).
- Regionale kopgroep asbest (verbod asbestdaken 2024). Uden en Landerd zitten beiden in die kopgroep.
- Regionaal planeconomen overleg.
- Interactie metrages bedrijventerreinen.

- Samenwerking in de regio op het gebied van inkoop en transformatie.
- GR KCV Regiotaxi.
- GR Werkvoorzieningschap/Regionaal strategischoverleg PW.
- Regionale samenwerking uitvoering PW (identieke verordeningen en/of beleidsregels).
- Wmo hulpmiddelen aanbesteding/traplift aanbesteding/RAO Wmo/Hoofdenoverleg PW.

- Landerd en Uden nemen beide deel aan de bredere juridische kwaliteitskring (Team BB Uden).
  - Twee maal per jaar P&O-café voor P&O-medewerkers Landerd, Uden, Oss, Bernheze en Meierijstad. Daarnaast overleg als er gezamenlijke onderwerpen zijn.
  - Regionaal overleg over natuurgebied de Maashorst (Communicatie).
  - Afstemming m.b.t. BSOB. BIZOB. samenwerking breder (verbonden partijen) (Team FA/BB Uden).
  - Interactie aantallen woningen.
- Op verkeersgebied:
- nemen we samen deel aan het GGA overleg NO Brabant/'s-Hertogenbosch.
  - Trekken we samen op in de klankbordgroep MIRT A50 Nijmegen-Eindhoven.
  - Nemen we gezamenlijk deel aan het Regionaal verkeerskundig team (RVT).

8.19 Bronmateriaal

Documenten

- Beleidskader gemeentelijke herindeling, ministerie van BZK, 12 juli 2011
- Bevolkingsprognose Noord-Brabant 2017, provincie Noord-Brabant, mei 2017
- Begroting 2019 gemeente Landerd
- Begroting 2019 gemeente Uden
- Jaarrekening 2016, 2017 en 2018 (concept) gemeente Landerd
- Jaarrekening 2016, 2017 en 2018 (concept) gemeente Uden
- MJP 2019 gemeente Uden

Wetgeving en regelgeving

- Wet algemene regels herindeling (Kamerstukken II, 2008/09, 28.750, nr 5)
- Beleidskader financieel toezicht bij herindeling van de provinciale financieel toezichthouder.

Links

- www.brabant.nl/politiek-en-bestuur/bestuurlijke-organisatie-en-toezicht/interbestuurlijk-toezicht/beleidskader-interbestuurlijk-toezicht-2016-2019.aspx
- <http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/bouwen-en-wonen/feiten-en-cijfers-wonen.aspx>
- www.bevolkingsprognose.brabant.nl/
- www.landerd.nl
- www.uden.nl
- www.coelo.nl Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
- www.vng.nl, kies beleidsvelden, bestuur, herindeling
- www.minbzk.nl/onderwerpen/openbaar bestuur/gemeentelijk bestuur/gemeentelijke herindeling
- www.minbzk.nl/programmamakrchtigbestuur
- www.metatopos.org, alle Nederlandse gemeenten, plaatsnamen enzovoorts op internet
- www.sdu.nl/staatscourant, kies gemeentenindex voor herindelingen vanaf 1999 en kerngegevens Nederlandse gemeenten